

Fra attåttnæring til mektig politisk aktør?

*En casestudie av oppdrettsnæringens påvirkning på
skattlegging av norsk havbruk*

Malene Tonheim

Masteroppgave i statsvitenskap

Institutt for statsvitenskap

Universitetet i Oslo

Vår 2021

Antall ord: 29 164

Sammendrag

Denne oppgaven studerer en av kjernekonseptene innenfor statsvitenskapelig litteratur, makt. Nærmere bestemt næringsaktørers makt og hvordan denne påvirker politiske beslutningstakers valg. Det vil i oppgaven settes søkelys på hvilke betingelser som kan gjøre næringsaktører til mektige påvirkere av politikk. Dette vil undersøkes gjennom å studere den norske havbruksnæringen. Denne har siden 1970-tallet utviklet seg fra å være en attåttnæring, til i dag å stå for over halvparten av all produksjon av laks i verden. Denne næringen har imidlertid fått lite oppmerksomhet innenfor litteraturen om næringsaktørers makt.

Oppgaven er en casestudie omhandlende politisk motstand, både fra havbruksnæringen og en rekke politiske parti, mot innføring av grunnrenteskatt på havbruk i perioden 2018-2019. Det vil undersøkes hvorfor de tre partiene Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet vedtok å ikke innføre grunnrenteskatt på sine landsmøter allerede et halvt år før NOU 2019: 18, som de selv hadde bestilt, var klar. Oppgaven har derfor som formål å undersøke hvordan havbruksnæringens makt påvirket de tre partienes beslutning. Makt som konsept vil studeres gjennom en nyansert tilnærming basert på de to dimensjonene I) instrumentell og strukturell makt, og II) strategisk og automatisk makt. Dette med bakgrunn i litteraturbidrag fra Culpepper & Reinke (2014) og Fairfield (2015a: 2015b).

I oppgaven konkluderes det med at havbruksnæringens makt spilte en sentral rolle i å påvirke de tre partiene til å vedta nei til grunnrenteskatt på sine landsmøter. Næringsaktørenes makt var i stor grad et resultat av at havbruksnæringen ble ansett som en økonomisk viktig næring for Norge, av de tre partiene. De fryktet derfor at innføring av en grunnrenteskatt ville føre reaksjoner fra havbruksnæringen i form av negative økonomiske konsekvenser. I tillegg spilte næringsaktørenes iherdige arbeid i kontakt med politikerne, samt at de tre partiene fremstod som næringsvennlige, en viktig rolle for det politiske utfallet.

Forord

På mange måter blir disse forord også et etterord. Arbeidet med masteroppgaven har på mange måter vært krevende. Jeg er derfor heldig som har hatt fantastiske mennesker rundt meg, som har bidratt til å gjøre dette til også en fin og interessant tid. Det er mange som fortjener en takk.

Først vil jeg takke mine engasjerte og kunnskapsrike veileder, Elin Lerum Boasson for tett oppfølging, gode innspill og motiverende ord. En ekstra takk er også på sin plass for at Elin tipset meg om å søke ved Fridtjof Nansens Institutt. Jan Erling Klausen deltok også i veiledningen, i innspurten av oppgaven, og fortjener en stor takk for å ha tatt denne på strak arm.

Jeg er også takknemlig for å ha fått være studentstipendiat ved Fridtjof Nansens Institutt. Jeg har satt stor pris på kunnskapen som har blitt delt, stipendet jeg har fått og for at jeg alltid har følt meg velkommen her. En spesiell takk til Irja Vormedal for gode diskusjoner og all hjelp. Jeg gleder meg til å fortsette å fordype meg i oppdrettsnæringen hos dere til høsten.

Informantene jeg har intervjuet for oppgaven fortjener også en stor takk. Dette er travle mennesker, som jeg derfor setter pris på at har satt av tid til meg og min oppgave.

Jeg vil også takke min fantastiske familie og kjæreste som har holdt ut med å i et helt år høre på meg snakke om fiskeoppdrett og næringsmakt på en daglig basis. Deres støtte har vært uvurderlig.

Til slutt vil jeg takke mine flotte venner som jeg har fått i løpet av de to siste årene på studiet. Omelettfrokost og høylytt hvisking på datarom 236 ville jeg aldri vært foruten.

Tusen takk for nå Eilert!

Eventuelle feil og mangler i masteroppgaven er mitt ansvar alene.

Blindern, 7. juni 2021

Malene Tonheim

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 – Innledning	1
1.1 Næringsaktørers makt som konsept	1
1.2 Case og forskningsspørsmål	2
1.3 Oppgavens struktur	4
Kapittel 2 Bakgrunn – Fra attåtnæring til milliardindustri	6
2.1 Historisk bakteppe	6
2.2 Havbruksnæringen i dag	7
2.3 Eksisterende beskatningssystem	10
2.4 Havbrukskommunene krever sin del av kaken	11
Kapittel 3 – Makt som kjernekonsept	13
3.1 Næringsaktørers makt i statsvitenskapelig litteratur	13
3.1.1 Hull i eksisterende litteratur	15
3.2 Næringsaktørers makt gjennom to dimensjoner	16
3.2.1 Næringsaktørers strukturelle makt	16
3.2.2 Næringsaktørers instrumentelle makt	18
3.2.3 Strukturell og instrumentell makt som gjensidig forsterkende	20
3.3 Tilpasning av rammeverk i kontekst av den norske havbruksnæringen	21
3.3.1 Hypoteser	23
3.4 Oppsummering av teoretisk rammeverk og kausalmodell	25
Kapittel 4 – Metode	27
4.1 Valg av case	27
4.2 Forberedende undersøkelser	28
4.3 Prosessporing	29
4.4 Utvalgsstrategi for valg av informanter og dokumenter	31
4.5 Dokumentstudier	33
4.6 Eliteintervju	34
Kapittel 5 – Prosessporing av den politiske motstanden mot grunnrenteskatt i havbruksnæringen	37
5.1 Fase 1) April 2018-september 2018: Oppnevning av Havbruksskatteutvalget som kompromiss	38
5.1.1 Representantforslag fra Sosialistisk Venstreparti	38
5.1.2 Behandling i næringskomiteen og på Stortinget	39
5.1.3 Interne uenigheter og kontakt med næringen	41

5.1.4 Regjeringen oppnevner Havbruksskatteutvalget.....	41
5.2 Fase 2) September 2018 - mars 2019: En ulmende motstand oppstår.....	42
5.2.1 Konturer av Havbruksskatteutvalgets tilrådning kommer frem.....	43
5.2.2 Havbruksnæringen mobiliserer til politisk motstand.....	44
5.2.3 Nettverk fjord- og kystkommuner mobiliserer i grunnrentedebatten.....	45
5.2.4 Arbeid i Høyre.....	46
5.2.5 Arbeid i Venstre.....	48
5.2.6 Arbeid i Fremskrittspartiet.....	50
5.3 Fase 3) Mars 2019 – mai 2019: Beslutninger på landsmøtene.....	51
5.3.1 Venstres landsmøte.....	52
5.3.2 Høyres landsmøte.....	53
5.3.3 Fremskrittspartiets landsmøte.....	55
5.4 Tiden etter landsmøtene.....	56
5.5 Sentrale elementer fra den politiske prosessen.....	56
5.5.1 Endring i mandatet og konturer av utvalgets tilrådning.....	56
5.5.2 Havbruksnæringens kontakt med politikerne.....	58
5.5.3 Motstridende sannheter om konsekvensene av grunnrenteskatt på havbruk	60
Kapittel 6 – Analyse og drøfting.....	63
6.1 Automatisk strukturell makt.....	63
6.2 Strategisk strukturell makt.....	66
6.3 Automatisk instrumentell makt.....	67
6.4 Strategisk instrumentell makt.....	69
6.5 Sammenligning av de fire maktformene.....	72
7. Konklusjon.....	76
7.1 Hovedfunn.....	76
7.2 Videre forskning.....	77
Litteraturliste.....	79
Upubliserte partidokumenter.....	89
Vedlegg.....	90
Vedlegg 1: Oversikt over informanter intervjuet.....	90
Vedlegg 2: Intervjuguide informanter ansatt i havbruksnæringen.....	92
Vedlegg 3: Intervjuguide informanter fra Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet.....	95
 Figurer:	
Figur 1.....	26

Tabeller:

Tabell 1.....	9
Tabell 2.....	21
Tabell 3.....	25
Tabell 4.....	37
Tabell 5.....	74

Kapittel 1 – Innledning

1.1 Næringsaktørers makt som konsept

Siden tidenes morgen har makt vært et kjernekonsept i statsvitenskapelig litteratur. Dahls (1957, s. 202-203) klassiske definisjon av makt, A har makt over B i den grad han får B til å gjøre noe han ellers ikke ville gjort, er en av de mest kjente innenfor feltet. Siden 1950-tallet har statsvitenskapen utvidet sitt fokus fra å eksplisitt studere stater til også å omfatte næringsaktører og deres makt (Downie, 2019, s. 24). Siden den gang har det blitt utviklet en omfattende litteratur omhandlende næringsaktørers rolle i politiske prosesser og beslutninger, og det eksisterer en pågående debatt om hvorvidt selskaper har en privilegert plass i politikken (Culpepper, 2015). Selv om makt som konsept har vært under lupen i flere tiår, diskuteres det fremdeles om næringsaktørers makt krever en mer nyansert tilnærming, som tar hensyn til flere betingelser enn det blant annet Dahls definisjon gjør.

Denne oppgaven vil derfor ta tak i den viktige debatten om hvilke betingelser som gjør næringsaktører, som selskaper og næringsorganisasjoner, til mektige politiske aktører. Makt som fenomen vil bli studert ut fra to ulike dimensjoner. Den første omhandler næringsaktørers strukturelle og instrumentelle makt. Strukturell makt utgår fra næringsaktørers posisjon i økonomien, og makten vil øke i takt med den grad stater er avhengig av aktørenes investeringer, for å skape vekst og arbeidsplasser (Fuchs & Lederer, 2007; Culpepper & Reinke, 2014). Instrumentell makt er funksjoner som ikke er en del av kjernevirksomheten til næringsaktører. Denne benyttes for å oppnå politiske fordeler, enten direkte som et selskap eller samlet gjennom en forening for næringen (Culpepper & Reinke, 2014, s. 429).

Den andre dimensjonen av næringsaktørers makt som oppgaven vil sette søkelys på, er om makten er automatisk eller strategisk. Automatisk makt krever ingen handling fra næringsaktørers side, men fungerer heller gjennom politiske beslutningstakers forventninger til mulige handlinger (Culpepper & Reinke, 2014, s. 431). Strategisk makt på den andre siden, må bevisst utøves av næringsaktører for å være effektiv. Næringsaktørers preferanser bestemmes vanligvis av deres interesser og spesielt av de økonomiske (Downie, 2019, s. 30). Normalt vil næringsaktører støtte innføring av reguleringer som vil være fordelaktige for dem, og være mot dem som skaper ulemper. De vil videre forsøke å påvirke politiske beslutningstakere til å ta valg i tråd med deres egne preferanser (Downie, 2019, s. 29).

Culpepper og Reinkes (2014) studie av den britiske og amerikanske banknæringen, og Fairfield (2015a; 2015b) sine studier av skattepolitikk i Latin-Amerika, har vært de viktigste

inspirasjonskildene for oppgavens teoretiske rammeverk. Dette fordi disse forfatterne har arbeidet systematisk med begge maktdimensjonene. Fairfield har i tillegg undersøkt hvordan instrumentell og strukturell makt påvirker hverandre.

Tidligere studier av næringsaktørers makt har hovedsakelig fokusert på store internasjonale selskaper innenfor sektorer som energi, klima og miljø, finans og handel (Culpepper & Reinke 2014; Downie, 2019; Fairfield, 2015a; 2015b; Falkner, 2008; 2010; Kamieniecki & Kraft, 2007; Keller, 2016; Newell & Paterson, 1998; Young, 2015). I tillegg har disse frem til nå blitt studert hovedsakelig fra et internasjonalt eller komparativt perspektiv, med fokus på politiske beslutningstakere på nasjonalt nivå (Fuchs & Lederer, 2007). Studier på lokalt nivå har derimot vært ikke-eksisterende. Teorien har i tillegg i høy grad vært løssluppet fra politiske systemer, noe som er problematisk ettersom ulike systemer kan ha ulike implikasjoner. Koblingen mellom næringsaktører og politiske partier har også i liten grad blitt studert. Det eksisterer dermed mye «ukjent land» innenfor næringsaktørers makt som det er behov for å undersøke, noe som bringer oppgaven videre inn på caset som skal studeres.

1.2 Case og forskningsspørsmål

Norge står i dag for over halvparten av all produksjon av laks i verden (Steinset, 2017). Siden norsk fiskeoppdrett fikk sitt gjennombrudd på 1970-tallet har havbruksnæringen utviklet seg til å bli en profitabel næring i Norge. Denne økonomiske reisen fra attåtæring til milliardindustri har de siste årene ført til en rekke politiske diskusjoner om hvordan, og hvor mye næringen bør beskattes.

Etter et representantforslag fra Sosialistisk Venstreparti ble fremmet våren 2018, ba Stortinget regjeringen høsten 2018 om å nedsette et utvalg. Dette for å utarbeide en utredning i serien Norges offentlige utredninger (videre omtalt som NOU), om hvordan norsk havbruksnæring bør beskattes. Formålet med en NOU er å fremlegge og drøfte kunnskapsgrunnlag, samt ulike strategier eller handlingsvalg for utvikling og iverksetting av offentlige tiltak, med sikte på å løse samfunnsmessige utfordringer (Hansen, 2020). Utvalget, som fikk navnet Havbruksskatteutvalget, ble bedt om å ta utgangspunkt i prinsippet om grunnrenteskatt i sin utredning. En grunnrenteskatt vil si at næringen må betale en ekstra skatt som følger av at selskapene benytter produksjonsområder som regnes som en ressurs som tilhører det norske samfunn og som er begrenset på grunn av konsesjonssystemet (Finansdepartementet, 2018b). En grunnrenteskatt kan utformes på flere ulike måter. I dette tilfellet ble Havbruksskatteutvalget

bedt om å vurdere to ulike modeller, en produksjonsavgift og en overskuddsbasert grunnrenteskatt. En innføring av en grunnrenteskatt i norsk havbruksnæring ville ført til en ekstra beskatning av selskapene i næringen, som i verste fall kunne ført til at oppdrettsselskapene hadde fått en økning i beskatning på opptil 40 prosent (NOU 2019: 18). I påvente av Havbruksskatteutvalgets utredning stod dermed norsk havbruksnæring ved et veiskille, hvor den potensielt kunne risikere å måtte betale en langt høyere skatt enn det den gjorde på dette tidspunktet.

Partiene Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet som på tidspunktet satt i regjering, hadde alle støttet bestillingen av NOUen i Stortinget i 2018. På deres landsmøter våren 2019, hadde imidlertid pipen fått en annen lyd. Tom Christer Nilsen, stortingsrepresentant for Vestland, sin uttalelse på Høyres landsmøte «Den som venter på en utredning, venter sjeldent på noe godt.», oppsummerer godt den politiske motstanden som oppstod på de tre partienes landsmøter våren 2019 (Nilsen, 2019, 1:44). Samtlige av de tre partiene vedtok her å si nei til grunnrenteskatt, til tross for at NOUen ikke skulle være ferdig utarbeidet før et halvt år senere. Vedtakene var formulert noe forskjellig, men fellesnevneren var at samtlige var negative til en grunnrenteskatt.

Sentrale kriterier for en god NOU omfatter at den skal være kunnskapsbasert, bygge på råd fra ekspertene som kjenner saksfeltet best, og den skal gi utrederne ro til å utrede (Holst, 2019). Hvorfor de tre partiene valgte å avfeie en uferdig NOU, som de selv hadde bestilt, fremstår derfor for mange som en gåte. I medie-Norge er «lakselobbyen» et velkjent kallenavn for den norske oppdrettsnæringen. Ifølge en rekke medier stod nettopp «lakselobbyen», som følge av «et storstilt lobbyarbeid», bak den politiske motstanden mot innføring av en grunnrenteskatt på havbruksnæringen (Helle et al., 2019; B. Kristiansen & Wiederstrøm, 2019; NRK, 2020). Ifølge litteraturen om næringsaktørers makt er det derimot nødvendig med en nærmere undersøkelse av caset, for at det skal være mulig å trekke en konklusjon om hva som var årsaken til den politiske motstanden. Dette har denne oppgaven som formål å gjøre, og oppgavens forskningsspørsmål er som følger:

Hvordan påvirket havbruksnæringens makt Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutning om å vedta å ikke innføre grunnrentebeskatning på havbruk?

Siden havbruksnæringen i Norge i høy grad er organisert gjennom næringsorganisasjoner, som representerer selskapenes felles interesser i møte med politikken, vil disse behandles som hovedaktøren i oppgaven. Likevel vil også oppdrettsselskapenes makt til en viss grad diskuteres ettersom det er de som står for produksjonen og dermed er kjernen i næringen. Disse vil omtales felles gjennom begrepene havbruksnæringen og næringsaktører.

I tillegg til at caset fremstår som en interessant gåte i seg selv, kan caset også være av teoretisk betydning ettersom det diskuterer det overordnede spørsmålet; hvordan næringsaktørers makt påvirker politiske beslutningstakers valg. Som allerede nevnt har næringsaktørers makt hovedsakelig blitt studert innen sektorer som energi, klima og miljø, finans og handel, og i internasjonale og komparative studier. Denne studien vil derimot undersøke en primærnæring, som har fått lite plass i litteraturen. I tillegg vil oppgaven se på politiske partier som beslutningstakere. Som følger av at fylkesnivået og spesielt kommunenivået i Norge har en rekke ansvarsområder og en høy grad av autonomi, anses også politikerne på disse nivåene som sentrale for caset (Ladner et al., 2016). Dermed får studien også et lokalt perspektiv, som frem til nå ikke har blitt studert i litteraturen om næringsaktørers makt. Oppgaven har dermed to teoretiske formål. For det første vil oppgaven teste ut om eksisterende teori også kan bekreftes i havbrukssektoren og for partier som politiske beslutningstakere. For det andre har oppgaven som formål å videreutvikle eksisterende teori til å også omfatte et lokalt perspektiv for næringsaktørers makt.

1.3 Oppgavens struktur

For å besvare forskningsspørsmålet vil oppgaven benytte prosesssporing for å spore opp avgjørende årsaker for den politiske motstanden mot grunnrenteskatt på de tre landsmøtene. Dataene for prosesssporingen vil samles inn gjennom eliteintervjuer og en dokumentstudie.

Etter introduksjonskapittelet, vil neste kapittel beskrive bakgrunnen til norsk havbruksnæring, dens historie, og det politisk bakteppet for det aktuelle beskatningsspørsmålet. I kapittel tre presenteres oppgavens teoretiske rammeverk som vil bli brukt for å analysere havbruksnæringens makt i det aktuelle caset. Basert på rammeverket utledes fire hypoteser omhandlende havbruksnæringens påvirkning på det politiske utfallet gjennom: (H1a) automatisk strukturell makt, (H1b) strategisk strukturell makt, (H2a) automatisk instrumentell makt og (H2b) strategisk instrumentell makt. Disse vil analyseres ved hjelp av prosesssporing, noe som vil utdypes i kapittel fire som omhandler metode for datainnhenting og analyse. I kapittel fem vil det empiriske datamaterialet for tidsrommet april 2018 til mai 2019 presenteres. Tidsrommet vil deles inn i tre faser: 1) nedsettelse av en NOU, 2) mobilisering før partienes landsmøter, og 3) politisk motstand på landsmøtene. Deretter vil tre sentrale elementer for casets utfall trekkes frem. Kapittel seks består av analyse og drøfting av funnene i lys av oppgavens teoretiske rammeverk. I dette kapitelet vil det også bli undersøkt om oppgavens fire hypoteser kan bekreftes eller ikke. Til slutt følger en helhetlig konklusjon for oppgaven. Denne

konkluderer med at det eksisterer tilstrekkelige funn av indikatorer for å kunne bekrefte samtlige av de fire hypotesene. Disse er supplerende og det kan dermed bekreftes at havbruksnæringens makt i høy grad påvirket partiene Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutning om å vedta nei til grunnrenteskatt på havbruk på deres landsmøter.

Kapittel 2 Bakgrunn – Fra attåttnæring til milliardindustri

Siden starten av oppdrettseventyret på 1970-tallet, har det fra politisk hold vært fokusert på havbrukskommunenes viktige arbeid med å tilrettelegge for og å avgi areal til produksjon av fisk. Etter hvert som næringen fikk større og større inntekter, ønsket også havbrukskommunene å bli med på den økonomiske reisen. Dette ved å motta inntekter fra oppdrettsselskapene for deres arbeid med å tilrettelegge for næringen. Dette ønsket er en sentral forutsetning for hvorfor spørsmålet om en økt beskatning av havbruksnæringen har vært oppe til debatt flere ganger i årenes løp.

For å forstå den norske havbruksnæringens økonomiske betydning for Norge, både nasjonalt, regionalt og lokalt, er det nødvendig å kjenne til næringens bakgrunn, samt dagens rammebetingelser og strukturer. I følgende kapittel presenteres derfor den norske havbruksnæringens historiske utvikling, dens økonomiske betydning både lokalt og nasjonal, og beskatningsdebatten som har pågått i en årrekke.

Havbruk vil være et gjennomgående begrep og omfatter oppdrett og dyrking av alle slags organismer i vann (Misund, 2020). I denne oppgaven vil det hovedsakelig være snakk om oppdrett av laks når begrepet blir brukt ettersom det hovedsakelig er denne fiskearten som produseres i Norge i dag, i tillegg til noe ørret og regnbueørret. Imidlertid vil begrepene havbruk og oppdrett bli brukt om hverandre, men ha samme betydning.

2.1 Historisk bakteppe

Norsk fiskeoppdrett fikk sitt gjennombrudd på starten av 1970-tallet da oppdretterne lyktes i å produsere laks og regnbueørret i flyteanlegg i havet (Steinset, 2017). På denne tiden var oppdrett hovedsakelig en attåttnæring for norske kystbønder. Rundt samme tid ble det innført krav om konsesjoner for å produsere laks, det vil si tillatelser som gav oppdretterne rett til å ha en viss mengde fisk i sjøen til enhver tid. Målet med konsesjonsordningen var å styrke kystsamfunnene og hindre at næringen kunne bli en sentralisert storindustri (Steinset, 2017). Siden den gang har næringen gjennomgått store regulatoriske endringer. Frem til 1991 kunne et foretak kun eie en konsesjon, i tillegg til at eieren måtte tilhøre lokalsamfunnet hvor virksomheten fant sted. Lovendringen i 1991 muliggjorde eierkonsentrasjon og eiere fra andre steder enn der næringen var lokalisert (Steinset, 2017). Siden den gang har antallet foretak sunket kraftig, mange har fusjonert og flere av de gjenværende selskapene har utviklet seg til å bli blant verdens største produsenter av laks. I denne perioden har antall oppdrettsselskap sunket

fra nesten tusen selskaper i 1990 til omtrent 150 i dag (Misund, 2021). De ti største oppdrettsselskapene i landet står i dag for rundt 70 prosent av lakseproduksjonen i Norge (Misund, 2021).

Norsk oppdrett av laks har hatt stor suksess blant annet grunnet en rekke norske konkurransefortrinn. Disse omfatter sterke kunnskapsmiljøer for havbruk, god infrastruktur, og naturbaserte fortrinn som en lang kyst med skjermede lokaliteter, gode strømforhold og temperert sjøvann (Iversen et al., 2013). Til tross for at næringen har hatt en høy lønnsomhet de siste årene, har det historisk sett vært store økonomiske svingninger som har skapt uforutsigbarhet i næringen. Oppdrettsnæringen har i tillegg opplevd både endringer og utfordringer når det gjelder reguleringer og naturmessige forhold. Det har blant annet i årenes løp oppstått store endringer i helsemessig, biologisk og teknisk status i næringen. Blant de største utfordringene er sykdommer som rammer fisken, å få bukt med lakselus og å hindre rømming av fisk som truer de naturlige bestandene (Vormedal et al., 2019). Det har i nyere tid også blitt rettet et stadig større fokus på omstilling til en bærekraftig produksjon med et mindre miljømessig fotavtrykk. Oppdrettsnæringen er i tillegg tidvis i konflikt med andre interesser i vertskommunene de er lokalisert i, som for eksempel turisme, forvaltning av villaks og fiskeri (Isaksen et al., 2012).

Landbasert oppdrett av laks hadde en sentral plass i utviklingen av norsk laksenæring i starten, men havbasert oppdrett i merder ble raskt dominerende som følger av bedre lønnsomhet. Det eksisterer imidlertid uenighet om landbaserte anlegg i fremtiden vil bli lønnsomme nok til å kunne konkurrere med havbasert oppdrett. Det har i dag blitt etablert flere landbaserte anlegg på pilotstadiet og flere planlegges, blant annet i Nord-Amerika, Danmark, Kina, Irland, Russland og Chile.

2.2 Havbruksnæringen i dag

Norge er i dag en av verdens største oppdrettsnasjoner av laks, og fisk er i dag den tredje viktigste eksportvaren for Norge. De to eneste varene det eksporteres mer av er naturgass og råolje som det i 2020 ble eksportert for henholdsvis 118 og 207 milliarder kroner (Statistisk sentralbyrå, u.å.). I 2020 ble det solgt i overkant av 1,3 millioner tonn med laks til en verdi av 65 milliarder norske kroner (Fiskeridirektoratet, 2020a). I tillegg ble det solgt 96 tusen tonn regnbueørret og 132 tonn ørret. Mesteparten av den produserte fisken ble eksportert til utlandet. I tillegg bidro havbrukssæringens med cirka 32 milliarder kroner til brutto nasjonalprodukt

(BNP) i 2018 som tilsvarte rundt 1,3 pst. av Fastland-Norges BNP (NOU 2019: 18, s. 30). Norsk oppdrett anses dermed som en viktig næring for norsk økonomi, men langt fra den viktigste. Likevel har norske politikere og havbruksnæringen høye ambisjoner om å øke produksjonen i næringen i årene fremover og at denne skal ta over for deler av olje og gassvirksomheten som en ny bærende næring for velferdsstaten. På det meste har næringen og politikerne anslått muligheter for en fem- eller seksdobling av omsetningen i de marine næringene frem mot 2050, hvor havbruk skal spille en stor rolle (Hovland; 2017; Nærings- og fiskeridepartementet & Olje- og energidepartementet, 2017; Trana et al., 2019).

I tillegg til at havbruksnæringen bidrar til store inntekter på nasjonalt nivå, har næringen en sentral rolle i en rekke kystkommuner hvor produksjonen foregår. Oppdrettsvirksomheten i Norge er spredt ut over et stort antall norske kystkommuner, og dermed i en rekke distriktskommuner. Som tidligere nevnt er oppdrettsselskapene avhengig av å få tildelt konsesjoner for å kunne produsere laks i merder i havet langs den norske kysten. Også kystkommunene må godta dette for at det skal nedsettes oppdrettsvirksomhet i deres kommune. I 2019 eksisterte det totalt 1369 tillatelser i Norge for oppdrett av laks og regnbueørret.

Havbruk er i dag Norges fjerde mest produktive næring, målt i verdiskapning per årsverk. Det er kun næringsgruppene for utvinning av råolje, omsetting og drift av fast eiendom og produksjon og distribusjon av elektrisitet/fjernvarme og gass som er mer produktiv (Johansen et al., 2020, s. 10). Antall sysselsatte i havbruksnæringen har også økt de siste årene. I 2019 var 12 200 årsverk direkte sysselsatt i primærleddet av havbruk. I tillegg gav havbruksnæringen ringvirkningseffekter på sysselsetting samme år på rundt 29 000 årsverk. Disse omfatter blant annet levering av tjenester til drift og vedlikehold til havbruksnæringen (Johansen et al., 2020). Majoriteten av disse arbeidsplassene, både de direkte knyttet til produksjonen, men også de som følger av ringvirkningene, er lokalisert i kystkommunene.

FYLKE	ANTALL TILLATELSER	SALG AV SLAKTET MATFISK (1000 KR)	PERSONER I ARBEID
ROGALAND	92	4 502 162	508
VESTLAND	348	15 095 971	2151
MØRE OG ROMSDAL	152	9 548 776	736
TRØNDELAG	241	10 021 831	1595
NORDLAND	259	15 335 444	1642
TROMS OG FINNMARK	244	14 817 629	2426
ØVRIGE FYLKER	33	1 153 977	135

Tabell 1¹: Nøkkeltall tilknyttet produksjon av laks og regnbueørret 2019, fordelt på fylker (Statistisk sentralbyrå, 2020, tabell 2 og 3).

Tabellen ovenfor illustrerer fylkene hvor oppdrett av laks og regnbueørret har størst aktivitet, gjennom antall tillatelser og personer i arbeid, samt salg av slaktet matfisk. Både produksjonen regnet i antall tonn fisk og antall personer ansatt i næringen har steget jevnt de siste ti årene.

I 2018 rapporterte 142 selskaper at de hadde slaktet laks det siste året i Norge. Dette omfattet alt fra små lokale til store internasjonale oppdrettsselskaper. De ti største selskapene i Norge stod på dette tidspunktet for 67,5 prosent av produksjonen. Til sammenligning stod disse selskapene kun for 32,8 prosent av produksjonen i 2000 (Fiskeridirektoratet, 2019). De fire største oppdrettsselskapene av laks i verden, målt i produksjonsmengde, er Mowi, Lerøy Seafood, Cermaq og Salmar (Berge, 2020). Alle de fire selskapene er norske, med unntak av Cermaq som har blitt kjøpt opp, men likevel har sitt hovedkontor i Norge. De tre selskapene er imidlertid notert på Oslo Børs og har dermed et eierskap spredt på både norske og internasjonale aktører. Samtlige av de fire selskapene har produksjonsområder også utenfor Norge, blant annet i Canada, Chile, Færøyene, Island og Skottland.

Selskaper velger gjerne å organisere seg i en næringsorganisasjon for å få tilgang til ytterligere ressurser og for å øke sin legitimitet (Downie, 2019, s. 34). Den norske sjømatnæringen er i høy grad organisert gjennom et fåtall næringsorganisasjoner. Dette gjelder også for oppdrettsselskapene. Sjømat Norge er landsforeningen for fiskeri- og havbruksnæringen i Næringslivets Hovedorganisasjon. Dette er Norges største sjømatorganisasjon med nesten 800 medlemsbedrifter fra små lokaleide bedrifter til store multinasjonale selskap (Sjømat Norge, u.å.). En annen sentral næringsorganisasjon er Sjømatbedriftene med over 200 medlemsbedrifter (Sjømatbedriftene, u.å.). Norsk Industri er NHOs største landsforening og

¹ Dataene for følgende fylker er slått sammen til nye fylker: Hordaland og Sogn og Fjordane til Vestland, Troms og Finnmark til nye Troms og Finnmark fylke.

forener en rekke ulike bransjer. Mowi, verdens største lakseoppdretter, var i den aktuelle perioden 2018-2019 medlem i Norsk Industri som eneste oppdrettsselskap, noe som gjør også denne næringsorganisasjonen sentral for oppgaven. Felles for næringsorganisasjonene Sjømat Norge, Sjømatbedriftene og Norsk Industri er at deres oppgave er å ivareta medlemmenes interesser, både økonomisk, næringspolitisk og faglig. I tillegg representerer de næringen i forhandlinger og sikrer at deres stemme blir hørt. Fiskeri og havbruksnæringen har også et eget aksjeselskap, Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering, som finansieres av sjømatnæringen gjennom en FoU-avgift på 0,3 prosent for eksport av all sjømat. Dette har som mål å skape merverdier for sjømatnæringen ved hjelp av næringsrettet forskning og utvikling.

2.3 Eksisterende beskatningssystem

Tildelingen av nye tillatelser til ørret og laks har historisk sett blitt tildelt ved ujevne mellomrom basert på ulike kriterier som følger av regjeringers varierende mål. Først i 2002 ble det vedtatt at staten kunne kreve inn vederlag, altså økonomiske innbetalinger, ved tildeling av konsesjoner for matfiskoppdrett av laks og ørret (Ot.prp. nr. 65 (2000-2001)). Siden myndighetene først fikk mulighet til å kreve vederlag på 2000-tallet, har en stor andel norske tillatelser over tid blitt tildelt gratis eller til administrativt fastsatte priser. langt lavere enn markedspris.

På lik linje med andre næringer betaler havbruksnæringen inntektsskatt av sitt overskudd og følger dermed i høy grad alminnelige regler for beskatning (NOU 2019: 18, s. 54). I tillegg betaler havbruksnæringen eiendomsskatt som blir skrevet ut og som tilfaller kommunene. I 2009 ble det åpnet opp for at kommunene også kunne skrive ut eiendomsskatt på flytende oppdrettsanlegg i sjøen (NOU 2019: 18, s. 55). Havbruksnæringen betaler også det som omtales som eksportavgift. Denne avgiften består av en forskningsavgift og markedsavgift på eksport av fisk og fiskerivarer. Markedsavgiften er øremerket finansiering av Norges sjømatråd som har som formål å øke verdiskapingen i havbruks- og fiskerinæringen gjennom å øke etterspørselen og kunnskapen om norsk sjømat (NOU 2019: 18, s. 56-57). Forskningsavgiften tilfaller finansiering av fiskeri- og havbruksnæringen sitt forskningsfond som skal øke samspillet mellom havbruksaktører og forskning, samt øke forskningsengasjementet i næringen (NOU 2019: 18, s. 57). Eiere av havbruksvirksomhet kan på lik linje med eiere av annen næringsvirksomhet måtte betale formueskatt og utbytteskatt (NOU 2019: 18, s. 58).

2.4 Havbrukskommunene krever sin del av kaken

Norske kommuner har i dag høy grad av autonomi og et omfattende ansvarsområde for en rekke velferdsgoder som kommunene behøver penger til å finansiere (Ladner et al., 2016). Til tross for den store veksten i lønnsomheten i næringen siden 70-tallet, har flere havbrukskommuner uttrykt at de mener de ikke har fått ta del i denne. Dette til tross for at de stiller areal til disposisjon for oppdrettsselskapene og legger til rette for virksomheten. Flere kystkommuner har derfor tidligere uttrykt ønske om at arealbruken i kystsonen skulle ilegges en avgift øremerket kommunene (Isaksen, 2012). I 2009 ble Nettverk fjord- og kystkommuner opprettet. Nettverket arbeider for at «kommunene skal ha en rimelig inntekt basert på det beslag av areal som oppdrettsnæringen har i de kommunale sjøområdene» (Nettverk fjord- og kystkommuner, u.å.). Dette er inntekter nettverket mener at kommunene trenger for å dekke utgifter med saksbehandling og tilrettelegging av sjøarealer. Nettverket opplever i dag at havbruksvirksomheten sentraliseres, at arbeidsplassene på land forsvinner og at skatekronene ikke har samme ankerfeste i havbrukskommunene som det oppdrettsmerdene har (Nettverk fjord- og kystkommuner, u.å.).

Beskatning av havbrukssektoren har også blitt diskutert i andre instanser. I «NOU 2014: 13 Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi», mente utvalget at en innføring av grunnrenteskatt på fiskeri- og havbrukssektoren burde vurderes. Også miljøbegrunnede avgifter ble blant annet vurdert i «NOU 2015: 15 Sett pris på miljøet».

I 2016 ble havbruksfondet opprettet med formål om å sikre at havbrukskommunene og havbruksfylkene skulle få mer igjen for den jobben de gjør med å legge til rette for oppdrettsnæringen (Nærings- og fiskeridepartementet, 2017). Inntektene i fondet skulle komme fra tildelingen av nye produksjonskapasiteter, hvorav 20 prosent av inntektene skulle tilfalle staten, 10 prosent til fylket og de resterende 70 prosentene skulle tilfalle kommunene (Fiskeridirektoratet, 2020b). Første utbetaling fra havbruksfondet ble gjort i 2017, hvor Fiskeridirektoratet delte ut 60 millioner kroner til oppdrettskommuner og oppdrettsfylker og ble omtalt som «kun en smakebit» på hva som var i vente (Nærings- og fiskeridepartementet, 2017). I 2018 ble det utbetalt 2,7 milliarder kroner (Nærings- og fiskeridepartementet, 2018). Til tross for høye utbetalinger til en rekke havbrukskommuner de siste årene har det blitt påpekt en rekke svakheter med havbruksfondet i form av at det er en usikker ordning som mangler forutsigbarhet i inntektene fra næringen til kommunene, ettersom disse kan variere fra år til år (Nettverk fjord- og kystkommuner, u.å.).

Til tross for innføringen av Havbruksfondet i 2016, stoppet ikke diskusjonen om beskatning av havbruksnæringen. I 2017 fremmet representanter fra Sosialistisk Venstre for første gang et forslag om å innføre et vederlag på produksjon av laks, ørret og regnbueørret (Dokument 8:103 S (2016-2017)). Dette medførte at Stortinget ba regjeringen om å utrede en avgift pr. kilo eksportert ubearbeidet fisk (Innst. 348 S (2016-2017)). Regjeringen valgte imidlertid å ikke foreslå en særskilt eksportavgift for oppdrettsnæringen, da den vil bryte med prinsippene for et vekstfremmende skattesystem og vil være i strid med Norges forpliktelser under EFTA-konvensjonen (Prop. 1 LS (2017-2018), s. 264). Også i Jeløya-plattformen fra 2018 ble det trukket frem at naturressurser burde beskattes på en måte som gjør at overskuddet tilfaller fellesskapet (Statsministerens kontor, 2018, s. 23).

Kapittel 3 – Makt som kjernekonsept

3.1 Næringsaktørers makt i statsvitenskapelig litteratur

Makt er, som allerede påpekt, et kjernekonsept innenfor statsvitenskapelig teori. Det er også et av de mest omdiskuterte. Det kan lett oppstå forvirring, siden det eksiterer en lang rekke ulike klassifiseringer av begrepet. Spesielt for empiriske studier kan det være utfordrende å oppdrive en tilfredsstillende definisjon av makt (Woll, 2007, s. 61). I dag er det et knippe perspektiver omhandlende makt som dominerer. Denne oppgaven vil sette søkelys på instrumentell og strukturell makt, som regnes som de to klassiske perspektivene. Det instrumentelle perspektivet analyserer direkte observerbare forhold av makt mellom aktører, mens det strukturelle perspektivet omfatter at makt og dens utøvelse må studeres gjennom sosioøkonomiske strukturer (Fuchs & Lederer, 2007; Downie, 2019).

Frem til 1950-tallet fokuserte statsvitere i høy grad på staten, men begynte etter andre verdenskrig også å undersøke selskapers atferd (Downie, 2019, s. 24). Den pluralistiske tradisjonen utgikk hovedsakelig i den politiske konteksten av politikk på nasjonalt nivå (Falkner, 2010). Studiene fra den pluralistiske tradisjonen tolket næringsaktørers makt som instrumentell. Det vil si at makt ble tolket som observerbare aktiviteter med formål om å påvirke politikk. Dahls (1957, s. 2002-203) klassiske definisjon av makt, A har makt over B i den grad han får B til å gjøre noe han ellers ikke ville gjort, var dermed svært dekkende for det pluralistiske perspektivet. Blant de mest kjente aktivitetene for påvirkning var lobbyvirksomhet og økonomisk støtte til politiske beslutningstakere, som begge må utøves strategisk. Den pluralistiske tradisjonen anerkjente heller ikke næringsaktører og deres makt som noe mer enn interessegrupper som konkurrerte på lik linje med andre aktører om å påvirke politikk, med unntak av at de muligens hadde større økonomiske ressurser disponible i sine lobbykampanjer (Falkner, 2008, s. 22). Ifølge den pluralistiske tradisjonen ble ingen parter, heller ikke selskaper, behandlet partisk i demokratiske stater. Alle grupper kan derfor nyte en form for politisk makt, og har muligheten til å påvirke offentlig politikk gjennom sine økonomiske og politiske ressurser (Coen et al., 2010, s. 16).

På 1970-talle vokste interessen for næringsmakt i samfunnsvitenskapen og den pluralistiske posisjonen ble av mange sterkt kritisert. Kritikere mente at næringsaktører ikke kan stilles på lik linje med andre interesseaktører, fordi de besitter en privilegert plass i politikken (Downie, 2019, s. 25-26). Dette motstridende synet fra pluralismen kalles strukturalisme. Den tidligere pluralisten Charles Lindbloms bidrag til diskusjonen kan anses som banebrytende i den statsvitenskapelige litteraturen omhandlende næringsaktørers strukturelle makt. Lindblom

(1977) argumenterte for at næringsmakt ikke bare er en funksjon av dens overlegne økonomiske og politiske ressurser, men at næringer i tillegg nyter en privilegert plass i kapitalistiske systemer som følger av sitt bidrag til økonomien (Downie, 2019, s. 26; Lindblom, 1977, s. 175). Ifølge Lindblom (1977) har næringsaktørers investeringsbeslutninger store konsekvenser for samfunnet som helhet siden disse påvirker sysselsetting og vekst, og i forlengelse, fordelingen av inntekt og rikdom (Busemeyer & Thelen, 2020). Som følger av at selskaper tar individuelle, private investeringsbeslutninger, er det nødvendig at myndighetene legger politisk til rette for selskaper og næring i landet (Lindblom, 1977). Hvis myndighetene mislykkes i å skape et godt miljø for næringen, vil de automatisk bli straffet som følger av at næringsaktørene heller vil investere steder med gunstigere vilkår. Lindblom (1977) var hovedsakelig opptatt av dynamikker innad i stater heller enn mellom dem. Som følger av den økende globaliseringen fikk Lindbloms argument likevel kort tid etter en internasjonal tilnærming i statsvitenskapen (Coen et al., 2010, s. 18). Globaliseringen bidro dermed til at næringsaktører strategisk kan flytte næringen fra et land til et annet dersom de er misfornøyde med myndigheters politikk. Ifølge Lindbloms (1977) tese besitter næringsaktører dermed strukturell makt i form av at politiske beslutningstakere vil unngå ambisiøse reformer som kan utløse negative responser fra næringen. Denne maktformen ble dermed tolket som automatisk, i motsetning til den instrumentelle.

Som den pluralistiske tradisjonen hadde også den strukturalistiske sine problemer. Tesen om strukturell avhengighet ble kritisert for å være ikke-falsifiserbar og å ikke være konstant til stede (Busemeyer & Thelen, 2020, s. 451). Kritikerne David Vogel (1987) mente at selskapers makt i stedet burde ses på som varierende, avhengig av tid og maktinnehaveres politiske preferanser. Han mente at siden den strukturelle makten tidvis er fraværende, burde hele tesen om strukturell makt vrakes.

På 2000-tallet kom næringsaktørers makt tilbake på den statsvitenskapelige agendaen. Dette som følger av at blant annet akademikerne Hacker og Pierson (2002), i motsetning til Lindblom, mente at strukturell makt ikke trenger å være konstant og fastsatt, men kan variere over tid. På samme tid vokste den neo-pluralistiske tradisjonen frem. Neopluralismen deler strukturalismens oppfatning om at selskaper er i en privilegert posisjon som følger av sitt økonomiske bidrag. Men i motsetning til strukturalismen anser neopluralister næringsmakt som et flerdimensjonalt fenomen som må etableres i kontekst av spesifikke sektorer og aktivitetsområder (Falkner, 2010, s. 101). Det neo-pluralistiske perspektivet har dermed et større fokus på variasjoner i næringsaktørers makt på tvers av land, sektorer og tid (Thelen &

Busemeyer, 2020). I tillegg til å omfatte elementer fra det strukturelle maktperspektivet, reflekterer det også over på næringsaktørers politiske virksomhet, og dermed instrumentelle makt.

Som beskrevet i litteraturgjennomgangen tolket pluralistene instrumentell makt kun som at den kunne utøves strategisk, mens strukturalismen anerkjente strukturell makt i hovedsak som automatisk. Culpepper og Reinke (2014) har imidlertid argumenter for at både instrumentell og strukturell makt, kan fungere både automatisk og strategisk. Basert på deres litterære bidrag vil denne oppgaven gjøre det samme. Akademikere som Fairfield (2015a; 2015b) og Young (2015) har, i motsetning til tidligere studier, forsøkt å se de to maktformene i sammenheng, i stedet for å kun forsøke å separere dem, noe som har bidratt til en viktig utvikling av teorien.

3.1.1 Hull i eksisterende litteratur

Blant de mest studerte politiske domenene av næringsaktørers makt er finans, handel, energi, og klima og miljø (Culpepper & Reinke 2014; Downie, 2019; Fairfield, 2015a; 2015b; Falkner, 2008; 2010; Kamieniecki & Kraft, 2007; Keller, 2016; Newell & Paterson, 1998; Young, 2015). Havbruksnæringen som politisk domene sin instrumentelle og spesielt strukturelle makt derimot, har i liten grad blitt studert. Dette til tross for oppdrettsnæringens sentrale og stadig økende plass i verdensøkonomien. Havbruksnæringen har som en primærnæring også en helt annen struktur og andre rammebetingelser enn domenene som finans eller energi, noe som fortjener oppmerksomhet.

Et annet element som i høy grad har stått i skyggen i studier av makt, er betydningen av makt på lokalt og regionalt nivå. Næringsaktørers makt har frem til nå hovedsakelig blitt studert på internasjonalt nivå og i et komparativt perspektiv mellom stater. I tillegg har teorien om næringsaktørers makt i høy grad vært frakoblet debatten i ulike politiske systemer og det er det hovedsakelig politiske beslutningstakere på nasjonalt nivå som har blitt studert, som regjeringer. Som følger av politiske partiers sentrale rolle i den parlamentariske styringsmodellen bør også disse studeres under lupen som politiske beslutningstakere. Som følger av at lokale og regionale nivå i en rekke stater har høy autonomi og et stort politisk ansvar bør også disse nivåene studeres. Også en voksende by mot distrikt-konflikt i store deler av verden gjør det nødvendig å undersøke om det eksisterer ulike preferanser blant politiske beslutningstakere som opererer på ulike nivå. Derfor er det på høy tid at næringsaktørers makt og påvirkning på politisk beslutningstaking også studeres på lokalt og regionalt nivå.

3.2 Næringsaktørers makt gjennom to dimensjoner

I litteraturen blir ofte strukturell makt ansett som automatisk, mens instrumentell makt som strategisk (Fairfield, 2015a, s. 424). Til tross for dette mener en rekke akademikere i nyere tid at instrumentell og strukturell makt kan operere både automatisk og strategisk (Culpepper og Reinke, 2014; Fairfield, 2015a; 2015b; Young, 2015). Dette gir grunnlag for at de to maktdimensjonene sammen utgjør fire ulike maktformer som næringsaktører kan besitte eller utøve.

Videre vil det derfor foretas et dypdykk i hva disse fire maktformene betyr og hvilke indikatorer som kan benyttes for å spore om disse er til stede eller ikke. Utgangspunktet vil være at dimensjon I) strukturell og instrumentell makt, vil presenteres i hvert sitt delkapittel. I disse delkapitlene vil også makten diskuteres i lys av dimensjon II) strategisk og automatisk makt.

3.2.1 Næringsaktørers strukturelle makt

I følge Culpepper (2015) var strukturell makt borte fra rampelyset i statsvitenskapen i nesten to tiår, før finanskrisen i 2008 igjen aktualiserte konseptet. Næringsaktørers strukturelle makt utgår fra deres posisjon og aktiviteter i kapitalistiske demokratier, ettersom stater er avhengig av næringsaktørers investeringer for å skape vekst og arbeidsplasser i økonomien (Culpepper & Reinke, 2014, s. 429). Det eksisterer ingen entydig måte å måle strukturell makt på og i de fleste tilfeller kan makten heller ikke observeres direkte. Dette fordi strukturell makt til en viss grad alltid er et spørsmål om persepsjon og tolkning (Fairfield, 2015b, s. 418). Det er likevel noen sentrale indikatorer som er nyttige for å undersøke næringsaktørers strukturelle makt. Når næringsaktørers strukturelle makt studeres innenfor en spesifikk sektor er det en rekke betingelser som kan indikere sterk strukturell makt. Disse omfatter gjerne at næringen står for en høy andel av landets BNP, den genererer et betydelig antall arbeidsplasser, eller har flere tilknytninger til andre sektorer som forsterker de økonomiske konsekvensene av investeringsbeslutninger (Fairfield, 2015b, s. 414). Desto viktigere næringen er for et lands økonomi, desto mer bekymret vil de politiske beslutningstakerne i en stat være for at næringsaktører skal redusere sine investeringer, legge ned virksomheten eller flytte den til andre land (Culpepper & Reinke, 2014). I tillegg vil en næring hvor det er mulig å flytte virksomheten til andre land ved innføring av ugunstige politiske reformer, vanligvis ha en sterkere strukturell makt enn en næring som ikke har denne muligheten (Fairfield, 2015b).

De nevnte variablene blir ofte i litteraturen benyttet som sentrale indikasjoner for å spore næringsaktørers strukturelle makt. Til tross for dette mener Fairfield (2015b, s. 415) at strukturell makt kan eksistere uten at de nevnte indikatorene er til stede, og motsatt. Derfor er disse variablene i seg selv ikke tilstrekkelig for å spore næringsaktørers strukturelle makt og påvirkning på politiske beslutninger. I tillegg til disse indikatorene er politiske beslutningstakers oppfatning av næringsaktørers respons viktig å studere for å forstå når strukturell makt er i spill og i hvilken grad den påvirker politiske beslutninger (Fairfield, 2015a, s. 416). For politiske beslutningstakere kan det tidvis være krevende å objektivt skulle vurdere hvordan næringsaktører vil reagere på innføring av nye politiske reformer, noe som også kan gjøre det krevende å måle strukturell makt.

Ettersom hoved-essensen i strukturell makt som konsept er beskrevet, er det nå mulig å studere det ut fra dimensjon II) instrumentell og strukturell makt. Som beskrevet i litteraturgjennomgangen har næringsaktørers strukturelle makt blitt tolket som at den kun påvirker politiske beslutningstakere automatisk, altså at næringsaktørene ikke utfører noen handlinger. Ifølge Culpepper og Reinke (2014) og Fairfield (2015a; 2015b) kan den også utøves strategisk av næringsaktører. Strategisk strukturell makt omhandler at næringsaktører benytter sin strukturelle posisjon i et lands økonomi i forhandlinger med politiske beslutningstakere (Culpepper & Reinke, 2014, s. 431). Om staten er økonomisk avhengig av næringsaktørene i en sektor, kan næringsaktørene benytte denne avhengigheten strategisk. Dette kan gjøres gjennom bruk av trusler om redusering av investeringer, gjennom tilbakeholding av midler eller utflagging (Fairfield, 2015a, s 43). Det er imidlertid ikke tilstrekkelig at næringsaktører kommer med trusler for å påvirke beslutninger, truslene må også være troverdige (Fairfield, 2015a; 2015b). For at en trussel skal være troverdig må næringsaktørene for det første ha betydningsfulle og konkrete insentiver til å faktisk gjennomføre truslene. Selv om næringsaktører ikke nødvendigvis liker en politisk beslutning, betyr ikke det at det skapes et slikt insentiv (Fairfield, 2015a; 2015b). For at trusler om utflagging av næringsaktivitet skal fremstå som reell, er det i tillegg nødvendig at næringen er mobil, men også at næringsaktørene er villig til å ofre den profitten som potensielt ville blitt skapt der de opererer (Culpepper & Reinke, 2014, s 432). Hvis kostnadene av utflagging er for høye for næringsaktørene, vil deres trusler ikke lenger fremstå som troverdige.

Automatisk strukturell makt omfatter derimot at politiske beslutningstakers selv frykter eller forventer at næringsaktører kan beslutte å flytte produksjonen, redusere investeringer eller holde tilbake kapital som følger av gitte politiske beslutninger. Beslutningstakernes forventning

eksisterer i denne situasjonen uavhengig av om næringsaktørene aktivt informerer om dette eller ikke. Dermed kan næringsaktører være i besittelse av strukturell automatisk makt, gjennom politiske beslutningstakers forventninger til næringslogikk. Strukturell automatisk makt krever dermed ingen handling fra næringsaktørens side (Culpepper & Reinke, 2015, s. 431). Likevel gjelder de samme kravene som for strategisk strukturell makt, at næringen må ha betydningsfulle og konkrete insentiver for at politikerne skal frykte negative økonomiske konsekvenser fra næringens side. I tilfeller hvor næringsaktører faktisk har betydningsfulle og konkrete insentiver for å utføre handlinger som vil ha negative konsekvenser for staten er de politiske beslutningstakerne predisponert for å unngå å adoptere politikk som er i strid med de aktuelle næringsaktørens interesser (Fairfield, 2015a, s. 42).

3.2.2 Næringsaktørers instrumentelle makt

Instrumentell makt er funksjoner som ikke er en del av kjernevirksomheten til næringsaktører, som benyttes for å oppnå politiske fordeler, enten direkte som et selskap eller samlet gjennom en forening for næringen (Culpepper & Reinke, 2014, s. 429). Ifølge Fairfield (2015a, s. 28-29) stammer næringsaktørers makt fra deres politiske ressurser, som gjør deres handlinger med formål om å påvirke politiske beslutningstakere mer effektive. Det skilles mellom to ulike typer kilder som bidrar til å gjøre politiske beslutningstakere mer mottakelige ovenfor næringsaktørers innflytelse (Fairfield, 2015a, s. 29). Disse kildene omfatter relasjoner og ressurser. Noen av de mest kjente relasjonelle kildene i litteraturen, som vil bli undersøkt i denne oppgaven er: institusjonalisert konsultasjon, partikoblinger og uformelle bånd (Fairfield, 2015a). Institusjonalisert konsultasjon omfatter jevnlig møter mellom myndigheter og ledere av næringsorganisasjoner (Fairfield, 2015a, s. 34-35). Partikoblinger som begrep brukes for å beskrive forholdet mellom borgerlige partier og ulike sektorer. Dette omfatter de sektorene i samfunnet som er viktigst for et partis politiske agenda og ressurser. Ifølge Fairfield (2015a, s. 33) er en nyttig strategi for å undersøke om det eksisterer partikoblinger å studere litteratur omhandlende de aktuelle partiene, samt gjennom intervjuer med politikere og næringsaktører. Uformelle bånd omfatter relasjoner mellom sentrale personer innenfor en næring og personer i sentrale politiske posisjoner (Fairfield, 2015a, s. 36). På denne måten får personer ansatt i en spesifikk næring enkel tilgang til eller sympati fra politiske beslutningstakere som de nyter uformelle bånd med. Dette kan bidra til at de politiske beslutningstakerne forfekter politikk til fordel for den spesifikke næringen (Fairfield, 2015a, s. 36).

Ressursene som vil undersøkes i oppgaven omfatter samstemthet, ekspertise og penger. Når næringsaktører er samstemte og klarer å skape en forent front i en sak, vil dette føre til sterkere innflytelse (Fairfield, 2015a, s. 38). Ulike aktører innad i en næring kan ha ulike interesser og det er dermed ikke ta for gitt at disse er samstemte (Vormedal & Skjærseth, 2019). Teknisk ekspertise kan bidra til at næringsaktører får tilgang til politiske beslutningstakere og bidra til å styrke deres legitimitet. Penger øker næringsaktørers mulighet til å gjennomføre aktiviteter med formål om politisk påvirkning (Fairfield, 2015a, s. 39-41). Næringsaktørers kilder til instrumentell makt vil imidlertid variere fra ulike sektorer og land (Fairfield, 2015a, s. 29). Disse kildene til makt bidrar til at næringsaktører får et fortrinn i å oppnå innflytelse i politiske saker. Næringsaktører vil også oppnå mer betydningsfull og konsekvent innflytelse når de besitter sterke og samtidig flere kilder til instrumentell makt (Fairfield, 2015a, s. 30).

Utøvelse av strategisk instrumentell makt fra næringens side innebærer bevisst politisk handling for å oppnå innflytelse på politiske beslutningstakere. Det eksisterer i litteraturen et mylder av ulike strategier som næringsaktører kan benytte for å forsøke å påvirke politiske beslutningstakere. I denne oppgaven vil et utvalg aktiviteter, basert på teori fra Fairfield (2015a; 2015b) og Culpepper & Reinke (2014), bli brukt som indikatorer på strategisk instrumentell makt. Disse omfatter lobbyvirksomhet, mobilisering av koalisjoner og innramming av den aktuelle politiske saken som næringen er opptatt av (Fairfield, 2015b, s. 420). Nettopp disse aktivitetene blir inkludert som indikatorer på strategisk instrumentell makt i oppgavens teoretiske rammeverk ettersom de alle utøves strategisk med formål om å få noe tilbake fra de politiske beslutningstakerne. Lobbyvirksomhet er den indikatoren som i litteraturen har fått størst oppmerksomhet av de tre indikatorene. Denne omfatter ulike aktiviteter utøvet av næringsaktører for å overtale og opplyse politiske beslutningstakere om deres kunnskap og politiske posisjon i en sak (Downie, 2019, s. 37). Mobilisering av koalisjoner er en måte for næringsaktører å demonstrere bredden og dybden av støtte til deres politiske posisjon i en sak. Desto større antall aktører en side i saken mobiliserer, desto større er sjansen for at den oppnår suksess i å påvirke det politiske utfallet (Downie, 2019, s. 32). Den siste aktiviteten; innramming handler om at næringsaktører kan skape rammer, det vil si en felles forståelse av virkeligheten. Målet er å oppnå en dominerende ramme blant befolkningen og politiske beslutningstakere for å kunne skape og redefinere preferanser og påvirke politiske beslutninger. For å skape en effektiv innramming er det nyttig å ramme inn en politisk sak i en allerede eksisterende ramme eller basert på strategisk bruk av informasjon (Downie, 2019, s. 35-36).

På lik linje som ved automatisk strukturell makt, krever heller ikke automatisk instrumentell makt noe innsats fra næringsaktørene. Det finnes flere ulike indikatorer som faller inn under automatisk instrumentell makt. I denne oppgaven er det imidlertid to indikatorer som vil stå sentralt. Begge er hentet fra Culpepper og Reinke (2014) sitt rammeverk. For det første kan selskapers automatiske instrumentelle makt i kapitalistiske demokratier omfatte tilstedeværelsen av politiske beslutningstakere som på grunn av sin bakgrunn er næringsvennlige. Dette er en ressurs som kan bidra til at politiske beslutningstakere tar beslutninger som er i tråd med selskapers interesser, uavhengig av næringsaktørens aktiviteter (Culpepper & Reinke, 2014). Den andre indikatoren for automatisk instrumentell makt er svingdøreffekten som går ut på at personer bytter mellom å besitte sentrale stillinger av politisk myndighet og stillinger i den private næringslivet (Culpepper & Reinke, 2014, s. 431). Begge indikatorene opererer automatisk basert på politiske beslutningstakers egne vurderinger. Næringsaktørens makt vil dermed stige i takt med antallet politiske beslutningstakere som sympatiserer med deres interesser.

3.2.3 Strukturell og instrumentell makt som gjensidig forsterkende

Å skille strukturell og instrumentell makt fra hverandre for å forstå hvilke som er til stede og som påvirker den politiske beslutningstakingen er utfordrende. I stedet for å prøve å skille effekten av de to formene for makt fra hverandre har akademikere som Fairfield (2015a; 2015b) og Young (2015) i tillegg studert hvordan de to virker sammen.

Ifølge Fairfield (2015b, s. 421) påvirker næringsaktører politiske beslutninger når enten deres strukturelle eller instrumentelle makt er sterk. Til tross for at det er tilstrekkelig at en av de to maktformene er til stede, vil næringsaktører mer effektivt oppnå sine mål dersom både strukturell og instrumentell makt er til stede (Fairfield, 2015b, s. 421). Dersom begge maktformene er til stede, kan de dessuten forsterke hverandre. Dette kan skje på to måter. For det første kan den instrumentelle makten til en næringsaktør styrke dens strukturelle makt. Som allerede beskrevet er det ikke uvanlig at næringsaktører hevder at foreslåtte reformer vil føre til negative økonomiske konsekvenser. Likevel er det ikke alltid at disse påstandene hverken stemmer eller at politiske beslutningstakere tror på disse (Fairfield, 2015b, s. 422). En næringsaktørs instrumentelle makt kan øke dens strukturelle makt som følger av at den aktivt kan benytte sine instrumentelle ressurser til å øke politiske beslutningstakers bekymring for økonomiske investeringer (Fairfield, 2015b, s. 421). Dette kan næringsaktøren gjøre blant annet gjennom aktivitetene presentert: lobbyvirksomhet, innramming eller mobilisering av

koalisjoner. Dette kan bidra til at sentrale beslutningstakers ulmende bekymringer for selskapers fremtidige investeringer kan øke. Det kan også skape bekymringer blant beslutningstakere som i utgangspunktet ikke forventet at en gitt reform ville medføre negative økonomiske konsekvenser i det hele tatt. Også kildene til instrumentell makt, relasjoner og ressurser, kan øke den strukturelle makten til en næringsaktør. Gjennom den relasjonelle kilden, bånd mellom næringsaktører og politiske beslutningstakere kan sannsynligheten øke for at beslutningstakerne tar næringsaktørens argumenter i form av strukturell makt på alvor, i stedet for å anse dem som transparente strategier for å promotere egeninteresser (Fairfield, 2015b, s. 422). Teknisk ekspertise kan bidra til legitimitet og autoritet, spesielt når det omfatter komplekse problemområder hvor politikerne ikke selv har tilstrekkelig kunnskap til å evaluere påstander om at reformer vil skade investeringer. I tillegg kan kilder til instrumentell makt bidra til å forsterke og spre næringsaktørers budskap.

På den andre siden kan næringsaktørers strukturelle makt også øke deres instrumentelle makt. Politiske beslutningstakere kan åpne opp for større tilgang og deltakelse for selskaper enn hva som ville vært forventet ut fra deres eksisterende instrumentelle makt. Dette som følger av deres tidlige bekymring for potensielle markedsreaksjoner en ny regulering kan føre til (Fairfield, 2015b, s. 422). I tillegg kan næringsaktørers strukturelle makt bidra til at beslutningstakere gir dem nye kilder til instrumentell makt eller institusjonaliserer denne, og dermed styrke allerede eksisterende kilder (Fairfield, 2015b, s. 422).

I tabellen nedenfor illustreres de fire maktformene som frem til nå har blitt presentert gjennom det teoretiske rammeverket.

Dimensjon I/ II	Strukturell	Instrumentell
Strategisk	Strategisk strukturell makt	Strategisk instrumentell makt
Automatisk	Automatisk strukturell makt	Automatisk instrumentell makt

Tabell 2: Illustrasjon av de fire maktformene. Inspirert av tabellen til Culpepper og Reinke (2015, s. 432).

3.3 Tilpasning av rammeverk i kontekst av den norske havbruksnæringen

Som tidligere understreket vil næringsaktørers makt variere på tvers av sektorer, land og tid. Ettersom caset for denne oppgaven skal undersøke både en annen sektor og et annet land enn det litteraturbidragene fra Culpepper og Reinke (2014) og Fairfield (2015a; 2015b) studerer, er

det nødvendig å tilpasse det teoretiske rammeverket basert på strukturer og betingelser for den norske havbruksnæringen og systemet den operer i. Når det gjelder rammebetingelser for havbruksnæringen er det nødvendig å ta hensyn til næringsaktørene i havbruksnæringens natur, hvor næringen er lokalisert, mobilitet og hvem som er de politiske beslutningstakerne av relevans.

I caset vil to former for næringsaktører stå sentralt; selskaper og næringsorganisasjoner som kan tolkes som koalisjoner av selskaper. Som beskrevet i bakgrunnskapitlet, er den norske sjømatnæringen i høy grad organisert gjennom et fåtall næringsorganisasjoner. Derfor vil det også være nødvendig å undersøke hvordan næringsorganisasjonene påvirker næringsaktørene i havbruksnæringens makt. Mens Culpepper og Reinke (2014) studerer store internasjonale banker som selskaper, vil selskapene i den norske havbruksnæringen omfatte både små, mellomstore og store selskaper.

I likhet med en rekke studier på feltet studerer Culpepper og Reinke (2014) og Fairfield (2015a; 2015b) næringsaktørers påvirkning på nasjonale regjeringer som politiske beslutningstakere. Siden Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet sa nei til grunnrenteskatt som partibeslutninger på sine landsmøter, er det i dette caset partier som vil bli behandlet som de politiske beslutningstakerne. Som tidligere nevnt har partier i liten grad blitt studert i litteraturen om næringsaktørers makt og det er nødvendig å ta hensyn til oppbyggingen av disse når påvirkningen skal studeres. Som følger av at norske partier er flernivå-partier, er det nødvendig å studere partiene på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå (Allern & Saglie, 2012, s. 952). Her må også de ulike nivåenes preferanser og i hvilken grad de påvirkes av næringsaktørene i havbruksnæringen undersøkes. I tillegg til oppbyggingen av det norske systemet er det verdt å ha i mente norske konfliktlinjer og stridsspørsmål som kan påvirke politiske beslutninger. Sentrale stridsspørsmål i norsk politikk er i dag preget av norsk samfunnsstruktur og historie. Disse omfatter blant annet skatt, velferd, miljøpolitikk og innvandring (Grindheim et al, 2020, s. 232). En annen sentral konfliktlinje som har fått økt oppmerksomhet de siste årene er by mot land-konflikten. Sentrale element som har preget denne debatten er blant annet kommuneøkonomi, nedleggelse av lokale politistasjoner og sykehusstilbud, fraflytting, klima og miljø, og næringsvirksomhet (Grindheim et al, 2020, s. 232).

Et siste hensyn som må tas er at i motsetning til næringer som tidligere har blitt studert, er havbruksnæringen en primærnæring som fremstiller en råvare. En annen viktig betingelse ved havbruksnæringen er at den er spredt langs store deler av den norske kysten. Næringen bidrar til sysselsetting, skatteinntekter og verdiskaping i en rekke distriktsområder langs kysten og kan

dermed anses som en viktig distriktsnæring. Det vil derfor være nødvendig å undersøke om havbruksnæringen har større makt i disse områdene og dermed også på det lokale og regionale nivået i partiene. Det at havbruksnæringen er en primærnæring kan dessuten ha følger for hvorvidt politikerne anerkjenner næringen som mobil eller ikke.

3.3.1 Hypoteser

Forut for casestudien er det allerede kjent at Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet vedtok å ikke innføre grunnrenteskatt på havbruk sine landsmøter. Det man imidlertid vet mindre om er hvorfor de tre partiene tok denne avgjørelsen. Å undersøke havbruksnæringen fremstår som viktig ettersom næringen hadde sterke interesser tilknyttet utfallet, siden innføring av en grunnrenteskatt ville fått store økonomiske følger. De fire hypotesene som skal undersøkes videre i oppgaven tar alle derfor utgangspunkt i havbruksnæringens rolle i denne beslutningen:

H1a: Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutning om å vedta å ikke innføre grunnrenteskatt på havbruk var en følge av havbruksnæringens automatiske strukturelle makt.

H1b: Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutning om å vedta å ikke innføre grunnrenteskatt på havbruk var en følge av havbruksnæringens strategiske strukturelle makt.

H2a: Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutning om å vedta å ikke innføre grunnrenteskatt på havbruk var en følge av havbruksnæringens automatiske instrumentelle makt.

H2b: Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutning om å vedta å ikke innføre grunnrenteskatt på havbruk var en følge av havbruksnæringens strategiske instrumentelle makt.

Når hypotesene skal undersøkes vil det for det første være nødvendig å bekrefte at havbruksnæringen faktisk hadde påvirkning på de tre partiene og deres beslutninger. Hvis dette er tilfellet vil det som beskrevet i teorien være nødvendig å undersøke havbruksnæringens makt i et mer nyansert lys. Dette vil gjøres gjennom å undersøke havbruksnæringens makt gjennom de fire maktformene presentert. Dermed får casestudien en utforskende tilnærming av havbruksnæringens makt. For hver maktform er det derfor utledet en hypotese. Ifølge det teoretiske rammeverket kan alle de fire maktformene være til stede på en gang og dermed er de

fire hypotesen supplerende og ikke konkurrerende. Det vil si at det i teorien vil være mulig å bekrefte alle fire. Dersom det viser seg at både maktformer omfattende instrumentell og strukturell makt er til stedet, er det også nødvendig å undersøke om disse har hatt en innvirkning på hverandre, i tråd med Fairfields (2015a; 2015b) teori om at disse kan være gjensidig forsterkende. Hypotesene er formulert så likt som mulig slik at de lett kan sammenlignes.

Begge de to første hypotesene, H1a og H1b, omhandler instrumentell makt. Om disse skal være mulig å bekrefte er det først nødvendig å undersøke om to elementer er til stede. For det første må det undersøkes om det eksisterer indikatorer som illustrerer at politikerne i de tre partiene opplevde den norske havbruksnæringen som økonomisk viktig for Norge. Disse kan omfatte uttalelser om næringens viktige bidrag, til faktorer som sysselsetting, skatteinntekter og ringvirkninger fra havbruksnæringen til andre næringer. Siden norsk havbruksnæring er lokalisert på kysten vil det være nødvendig å undersøke om havbruksnæringen ble anset som økonomisk viktig i varierende grad på lokalt og nasjonalt nivå. Det må også undersøkes om politikerne på de ulike nivåene hadde felles eller ulik oppfatning om dette. For å forsøke å spore opp slike indikatorer vil politikernes muntlige og skriftlige uttalelser omhandlende havbruksnæringen studeres.

Det andre elementet som må undersøkes er om politiske beslutningstakere var bekymret for negative konsekvenser fra havbruksnæringen, enten automatisk eller som følger av trusler fra havbruksnæringen (Fairfield, 2015a; 2015b). Dette elementet avhenger av det første. Dersom det viser seg at politikerne ikke anerkjenner havbruksnæringen som viktig for Norge, vil de mest sannsynlig heller ikke være redd for negative konsekvenser fra næringen ved innføring av en ny beskatningsreform. Også her vil det være nødvendig å studere både det nasjonale og det lokale nivået.

De to siste hypotesene, H2a og H2b, omhandler begge instrumentell makt. For å undersøke om H2a kan bekreftes eller ikke, er det nødvendig å undersøke i hvilken grad de politiske beslutningstakerne er næringsvennlige. Dette vil studeres ut fra de tre partienes ideologiske standpunkt og ytringer om sin relasjon til næringen. I tillegg er det nødvendig å undersøke om politikerne tidligere har vært aktive eller ansatt i næringen og motsatt. Dette for å kontrollere for om det har forekommet en svingdøreffekt eller ikke.

For å undersøke om H2b stemmer eller ikke, er det nødvendig å undersøke om det eksisterer indikasjoner på at havbruksaktørene hadde kilder til instrumentell makt, både i form av relasjoner og ressurser. Hvis de hadde det, vil det også være nødvendig å undersøke om

næringsaktørene utførte noen av de følgende aktivitetene; lobbyvirksomhet, mobilisering av koalisjoner eller rammet inn den aktuelle saken, og i så fall hvor effektive disse var.

3.4 Oppsummering av teoretisk rammeverk og kausalmodell

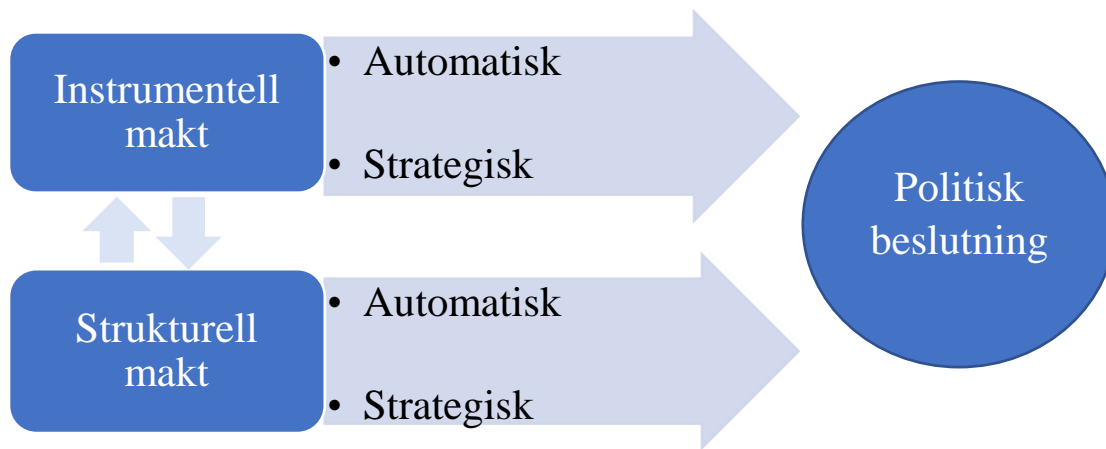
Som beskrevet i dette kapittelet er det en rekke hensyn å ta når næringsaktørers makt er under lupen. For det første er det nødvendig å studere både næringsaktørers natur og strukturene i næringen de opererer i. I tillegg er det nødvendig å ta hensyn til institusjonene i det spesifikke landet, hvem som er de politiske beslutningstakerne og politiske stridsspørsmål og skillelinjer.

Når man studerer næringsaktørers makt er det to ulike dimensjoner som må studeres. For det første om makten er instrumentell eller strukturell, og for det andre om den er automatisk eller strategisk. Det er imidlertid viktig å huske at de ulike formene for makt kan operere samtidig og ikke minst forsterke hverandre. Tabell 2, nedenfor er videreutviklet og tilpasset den norske havbruksnæringen som kontekst. Denne omfatter en rekke indikatorer som gjør det mulig å undersøke om de ulike maktformene er til stedet i caset eller ikke.

	Strategisk	Automatisk
Instrumentell	Kilder: <ul style="list-style-type: none"> • Relasjonelle kilder • Ressurser Aktiviteter: <ul style="list-style-type: none"> • Lobbyvirksomhet • Innramming • Mobilisering 	Karakteristikk politiske beslutningstakere: <ul style="list-style-type: none"> • Svingdør mellom næring og politikk • Næringsvennlige beslutningstakere
Strukturell	Havbruksnæringen som viktig: <ul style="list-style-type: none"> • Arbeidsplasser • Tilknytning andre sektorer • BNP • Eksport Trusler om negative konsekvenser nasjonalt/lokalt: <ul style="list-style-type: none"> • Investeringer • Arbeidsplasser • Tilbakeholdelse av midler 	Havbruksnæringen som viktig: <ul style="list-style-type: none"> • Arbeidsplasser • Tilknytning andre sektorer • BNP • Eksport Forventninger om negative konsekvenser nasjonalt/lokalt: <ul style="list-style-type: none"> • Investeringer • Arbeidsplasser • Tilbakeholdelse av midler

Tabell 3: Oppsummering av indikatorer for næringsaktørers fire maktformer tilpasset norsk havbruksnæring som kontekst

Figuren nedenfor illustrerer kausalmodellen, utledet fra teori, som videre vil undersøkes i oppgaven.

Figur 1: kausalmodell for å forklare politikutfallet for politisk motstand mot grunnrenteskatt i havbruk

Kapittel 4 – Metode

I dette kapitlet presenteres oppgavens forskningsdesign og metoden som benyttes for å besvare problemsstillingen. Formålet er å belyse de metodologiske valgene tatt i tilknytning til innsamling av data, analyse, samt hvordan oppgavens validitet og reliabilitet sikres. Også ulike metodiske avveininger som har blitt tatt vil diskuteres. utfordringer og begrensninger knyttet til forskningsdesignet, samt problemer som har oppstått vil også være et tema.

4.1 Valg av case

Et case er et fenomen av teoretisk betydning, som er avgrenset både i form av tid og rom (Gerring, 2017, s. 27). Caset for oppgaven er norsk havbruksnærings påvirkning på politisk beslutningstaking innad i partiene Venstre, Høyre og FrP i perioden april 2018 til mai 2019. I oppgaven blir George og Bennetts (2005, s. 5) definisjon av casestudie benyttet – en casestudie er en detaljert undersøkelse av en historisk episode for å utvikle eller teste forklaringer som kan generaliseres til andre hendelser. Ifølge definisjonen vil studien av caset være interessant i seg selv, men også si noe om det overordnede fenomenet som studeres.

Caset ble valgt fordi det fremstår som en gåte hvorfor forslaget om grunnrenteskatt og NOUen, som Venstre, Høyre og Frp hadde deltatt i bestillingen av, møtte sterk motstand allerede før denne hadde blitt levert. Det kan dermed tyde på at det har vært en endring i de tre partienes oppfatning av innføring av en grunnrenteskatt og dens implikasjoner, i det gitte tidsrommet. Det fremstår derfor som interessant å undersøke hva og eventuelt hvem, som har påvirket de tre partiene til å endre mening i perioden april 2018 til mai 2019. Siden casestudier gjør det mulig å analysere komplekse kausalmekanismer, har oppgaven ambisjoner om å fange opp disse omhandlende næringsaktørers innflytelse på politiske beslutningstakere.

Årsakene til at det gitte caset er av empirisk betydning er flere. For det første er laks en av de viktigste eksportvarene fra Norge. Det er heller ikke til å stikke under en stol at norsk oppdrettsnæring, eller «lakselobbyen» er kjent for å være en mektig aktør i norsk næringsliv. For det andre valgte de tre partiene å ta stilling til beskatningsspørsmålet før det var ferdig utredet, noe som er et sjeldent fenomen i norsk politikk som fortjener nærmere undersøkelse.

Som beskrevet i starten av delkapitlet har en casestudie, basert på George og Bennetts (2005, s. 5) definisjon, mål om å si noe ut over casen studert. Oppgaven har altså et analytisk generaliseringspotensial til å si noe mer om næringsaktørers makt til å påvirke politiske beslutningstakere, ut over caset som studeres. Målet er dermed å finne underliggende kausale

årsaker for nærings makt til å påvirke politiske beslutningstakere, som kan generaliseres til andre lignende kontekster (Tansey, 2007, s. 769). Til tross for at det har blitt gjennomført en rekke studier av næringsaktørers makt de siste årene, har disse i liten grad fokusert hverken på partier som politiske beslutningstakere eller havbruk som næring. Oppgaven tar dermed utgangspunktet i å anvende det teoretiske rammeverket i en ny kontekst. Dette bidrar til å undersøke om rammeverket kan bekreftes også for andre næringer og politiske beslutningstakere, enn de tidligere studert. Dette vil i så fall kunne bidra til å potensielt utvide teoriens virkeområde. Casestudien har også potensial til å bidra til å videreutvikle og raffinere eksisterende teori som i fremtiden kan testes også på andre case (Levy, 2008, s. 5). Funnene i denne oppgaven omhandlende havbruksaktørenes påvirkning på politiske beslutningstakere kan dermed være gjeldende også i andre land, ettersom havbruk er en viktig næring også i Chile, Canada, Island, Storbritannia og Færøyene. I tillegg kan funnene potensielt generaliseres til andre former for primærnæringer, særlig de som er viktige i distriktene, som blant annet jordbruk, skogbruk og fiske. Dette er noe som i så fall må undersøkes gjennom andre casestudier.

4.2 Forberedende undersøkelser

Før innsamling av datamateriale til prosesssporingen, ble en rekke forberedende undersøkelser gjennomført. Dette var nødvendig siden den politiske prosessen som studeres delvis har foregått bak lukkede dører. Det ble som forberedende arbeid undersøkt en rekke dokumenter fra regjeringen, Stortinget, de tre partienes nettsider, samt medieoppslag fra flere nettaviser. Informasjonen som ble innhentet bidro til utformingen av en tidslinje som gjorde det mulig å spore viktige tidspunkt i caset og dermed sette en tidsramme for studien.

I tillegg til undersøkelser av dokumenter ble det gjennomført bakgrunnsintervjuer. Fem personer ble, med utgangspunkt i dokumentene studert, intervjuet. Informantene ble valgt fordi de var i besittelse av verdifull informasjon som kunne bidra til oversikt over, og forståelse av caset. Dette omfattet: et medlem fra Havbruksskateutvalget, en deltaker i beregningen av grunnrenteskatten for NOUen, en av forslagsstillerne for representantforslaget til SV, og ansatte i sentrale posisjoner i de to næringsorganisasjonene Sjømat Norge og Sjømatbedriftene². Bakgrunnsintervjuene gjorde det mulig å skape en oversikt over hva som skjedde når, hvem som var involvert, samt å oppdage ny informasjon som kunne være nyttig for studien (Lynch,

---

² For mer detaljer om bakgrunnsintervjuene, se vedlegg 1.

2013, s. 34). Dette gjorde det også mulig å på forhånd generere og teste flere alternative hypoteser for caset, før innsamling av de formelle dataene begynte. Intervjuene var imidlertid svært åpne, uten å følge en fastsatt intervjuguide, hvor informantene fikk stor frihet til å trekke frem det de mente var viktige elementer i caset.

4.3 Prosessporing

Prosessporing innebærer analyse av bevis på prosesser, sekvenser eller konjunkturer av hendelser i et case, med formål om å utvikle eller teste hypoteser om kausale mekanismer (Bennett & Checkel, 2015, s. 7). I denne oppgaven er formålet med å benytte prosessporing som analytisk strategi være todelt. For det første benyttes metoden til å spore årsaker og utløsende faktorer til endringen i de tre partienes mening om innføring og utredning av grunnrenteskatt. I tillegg benyttes prosessporing for å evaluere hypotesene tilknyttet næringsaktørens makt. Gjennom å undersøke den politiske motstanden mot grunnrenteskatt som en del av en kausal-kjede, som er i tråd med de teoretiske forventningene og hypotesene, styrker prosessporing reliabiliteten og validiteten for oppgaven (Bennett & Checkel, 2015). Prosess-studien kombineres med en kongruensanalyse som er en strategi som sammenligner forklaringskraften i to eller flere teoretiske perspektiver, i dette tilfellet de fire maktformene (Blatter & Haverland, 2012, s. 144). Perspektivene kan enten være konkurrerende eller supplerende. I dette tilfellet anses de fire maktformene som supplerende.

Prosessporing benyttes som analysemetode for å identifisere, validere og teste hypotesene for caset basert på de innsamlede dataene. For å kunne teste hypotesene, er det nødvendig å finne diagnostiserende bevis som grunnlag for deskriptive og kausale slutninger. For å evne å finne bevis som kan anerkjennes som diagnostisk er det nødvendig å inneha sentrale forkunnskaper (Collier, 2011, s. 824). I denne oppgaven er forkunnskapene teoretisk basert på oppgavens konseptuelle rammeverk. Dette omfatter en rekke beslektede konsepter, som ledsages av generelle ideer for hvordan disse kan operasjonaliseres basert på bidragene til Culpepper og Reinke (2014) og Fairfield (2015a; 2015b). På denne måten identifiserer og kobler et slikt rammeverk temaer som fortjener analytisk oppmerksomhet (Collier, 2011, s. 824).

Prosessporing som analysemetode gjør det i casestudien mulig å i detalj studere partiene og deres medlemmers oppfatninger, preferanser, interne miljø for beslutningstaking, samt hvordan dette har endret seg over tid (Levy, 2008, s. 11). Dette gjelder både på individ, gruppe og organisatorisk nivå i de tre partiene. I tillegg fungerer prosessporing godt i undersøkelser av

rekkefølgen av hendelser, samt for å finne spesifikke vendepunkt i caset (Collier, 2011, s. 823; Levy, 2008, s. 12). Prosessporing anses derfor som en passende metode å benytte ettersom den gjør det mulig å spore indikatorer på instrumentell og strukturell makt. I tillegg bidrar prosessporing til å tydeliggjøre viktige nøkkeltidspunkt og hendelser som førte til den sterke politiske motstanden mot grunnrenteskatt på havbruk. Likevel medfører prosessporing en rekke utfordringer det er viktig å være bevisst. De mest sentrale for denne casestudien vil videre bli gjennomgått.

Det finnes mange tidspunkt som kan studeres innenfor politikktutforming som prosess. Dette gjelder fra agendaformulering, til et forslag blir modifisert og står ovenfor beslutningen om det blir vedtatt eller ikke. Caset for denne oppgaven vurderes til å være på agendastadiet, siden det omfatter utredning og behandling av et reformforslag for beskatning av havbruksnæringen. En rekke akademikere er imidlertid skeptiske til mulighetene for å studere case omhandlende næringsaktørers makt på agendastadiet, fordi det kan skape utfordringer for den empiriske undersøkelsen (Fuchs, 2007, s. 59; Falkner, 2008, s. 120; Culpepper & Reinke, 2014, s. 12-13). Grunnen til dette er at mange reformalternativer som politiske beslutningstakere vurderer, aldri blir offentlig diskutert, men heller forkastes i stillhet (Fairfield, 2015a, s. 10). I dette caset kom reforminitiativet frem i offentligheten og ble i høy grad diskutert. I tillegg ble ikke forslaget om innføring av en grunnrenteskatt forkastet umiddelbart, men først et halvt år etter utredningen hadde startet. Dermed finnes det i denne casestudien gode muligheter for empiriske undersøkelser.

En annen utfordring med prosessporing som analysemetode er at den vanligvis går over en lang tidsperiode med mange observasjoner og enheter. Det kan dermed være krevende å vite når man besitter nok data til å skape en tilstrekkelig prosessporing. Oppgavens case er imidlertid et unntak med en relativt kort tidshorisont å studere, på omtrent et år. Dette gjør det mulig å potensielt møte et punkt for metning tidligere, det vil si når det ikke lenger fremkommer ny data (Bryman, 2016, s. 412). I tillegg har forberedende undersøkelser og dokumentstudier gjort det mulig å identifisere nøkkelpersoner både i næringen og i de tre partiene, som spilte en rolle i prosessen og dermed kjenner denne godt. Også tydelige, teoretiske operasjonaliseringer har bidratt til å gjøre det lettere å evaluere behovet for data og hvilke indikatorer som må inkluderes i prosessporingen.

Det er nødvendig i en prosessporing å søke bredt etter også andre alternative forklaringer enn det teoretiske rammeverket tilbyr. Om man mislykkes i å presentere alternative forklaringer som er åpenbare for leseren, vil funnene fremstå som lite overbevisende. Det kan dermed oppstå

konfirmeringsskjevhet hvis man presenterer enkelte observasjoner, men utelater andre (Bennett & Checkel, 2015, s. 22-24). For å hindre dette vil undersøkelsene og funnene presenteres så transparent som mulig. Dette gjøres gjennom en nøye gjennomgang av fremgangsmåten i studien, presentasjon av utvalgsstrategi for informanter og dokumenter, og at intervjuguidene som har blitt benyttet er inkludert som vedlegg to og tre bakerst i oppgaven. I tillegg vil de innsamlede dataene først presenteres gjennom en omfattende tidslinje, etterfulgt av at sentrale hovedelement trekkes frem.

Et annet problem som kan oppstå er at informanter har bakenforliggende motiver og dermed forsøker å overbevise forskeren om at noen forklaringer er viktigere enn andre (Bennett & Checkel, 2015, s. 24). Dette kan i oppgavens tilfelle omfatte både politikerne og personene ansatt i næringsorganisasjonene, ettersom påvirkningsarbeid generelt anses som et sensitivt tema (Beckmann & Hall, 2013, s. 205). For å sikre at det innhentede datagrunnlaget har høy troverdighet benyttes triangulering, som vil si innsamling av data gjennom flere metoder, i dette tilfellet dokumentstudier og eliteintervjuer (Tansey, 2007, s. 766). Å innhente data ved hjelp av de to ulike metodene gjør det dermed mulig å kryssjekke om dataene er gjensidig bekreftende eller ikke, noe som styrker deres validitet og reliabilitet (Bryman, 2016, s. 386; 641).

4.4 Utvalgsstrategi for valg av informanter og dokumenter

Å lykkes i å gjennomføre en vellykket sporing av ulike deler i en prosess avhenger i høy grad av dataene som samles inn, og hvorvidt disse er troverdige og av høy kvalitet (Bennett & Checkel, 2015). Grunnet svært mange aktører involvert i caset var det ikke mulig å intervjuer alle for innsamlingen av data. Det samme gjaldt i spørsmålet om innsamling av relevante dokumenter. Det var derfor nødvendig å trekke et strategisk utvalg fra universet som skulle studeres (Lynch, 2013, s. 38).

For den strategiske trekningen var det viktig å velge enhetene for analyse basert på kriterier som ville gjøre det mulig å besvare oppgavens forskningsspørsmål (Bryman, 2016, s. 410). Den strategiske trekningen av dokumenter til analysen omfattet statlige dokumenter og dokumenter fra de tre partiene. De statlige dokumentene inkluderte representantforslag i næringskomiteen, innstilling til Stortinget fra næringskomiteen, vedtak fra Stortinget, pressemeldinger og mandat til Havbruksskatteutvalget. Dokumentene som ble studert fra de tre partiene omfattet: resolusjonshefter og dokumenter, vedtak fra de regionale partigreinenes fylkesårsmøter, protokoller, sakslister og møtebok tilknyttet landsmøtene, og endelige vedtak fra landsmøtene.

I tillegg ble også inkludert videoopptak fra talerstolen på de tre landsmøtene vedrørende grunnrenteskatt som datamateriale. Disse dokumentene bidro til å dokumentere de partiinterne prosessene - fra de regionale partigreinenes innstilling til grunnrenteskatt på sine årsmøter og frem til behandling av innkommende resolusjoner og dissenser på landsmøtene.

I trekningen av informanter var det viktig å sikre at utvalget inkluderte de mest sentrale aktørene med størst innflytelse, og personer som hadde informasjon om nøkkelprosessene for caset (Tansey, 2007, s. 769). Utvalget endte opp med å bestå av 13 informanter. Dette inkluderte en informant fra hver av de tre næringsorganisasjonene; Sjømat Norge, Sjømatbedriftene og Norsk Industri. I tillegg ble en informant fra Nettverk fjord- og kystkommuner intervjuet, ettersom NFKK er en sentral interesseaktør som representerer kystkommunenes interesser tilknyttet havbruksvirksomhet. Informantene fra næringsorganisasjonene og NFKK var i besittelse av en høy posisjon i egen organisasjon og hadde førstehåndskjennskap til saken om grunnrenteskatt. I tillegg ble tre informanter fra Høyre inkludert; en person fra redaksjonskomiteen for lokal verdiskapning, en stortingsrepresentant og en fylkespolitiker fra Vestland. Fra Venstre ble det inkludert tre informanter for studien. Også her ble det inkludert en informant fra redaksjonskomiteen, en representant fra Stortinget og en fylkespolitiker fra Vestland. Fra Fremskrittspartiet ble det kun inkludert to informanter ettersom den tredje informantene ikke hadde mulighet til å delta likevel. De to informantene omfattet en stortingsrepresentant og en fylkespolitiker fra Trøndelag³.

Det ble benyttet sekvensiell trekning av informantene hvor utgangspunktet var et strategisk utvalg, som det etter hvert i prosessen ble lagt til flere enheter som gagnet forskningsspørsmålet (Bryman, 2016, s. 410). Det strategisk valgte utgangspunktet av informanter ble nøye trukket basert på de forberedende undersøkelsene. I tillegg ble alle informanter spurt om forslag til andre personer som kunne være nyttig å intervju. Dette var et nyttig tilskudd til de forberedende undersøkelsene ettersom populasjonen av interesse ikke var fullt synlig og at de mest innflytelsesrike aktørene ikke nødvendigvis er de mest kjente (Tansey, 2007, s. 770). Dette spørsmålet bekreftet imidlertid i høy grad at informantene som hadde blitt trukket i utvalget var relevante å intervju, ettersom disse ble nevnt hyppig av andre informanter som relevante. Dette gjaldt både på tvers av informantgruppene og partiene. Etter hvert som det hadde blitt gjennomført flere intervjuer fremkom det en rekke fellestrekk i informantenes svar, som dannet

---

³ For mer informasjon om intervjuene og informantene, se vedlegg 1.

tydelige mønster for resultatene. Som følger kan det anses som at intervjuene gjennomført for oppgaven oppnådde empirisk metning (Bryman, 2016, s. 412; 415).

4.5 Dokumentstudier

I starten av innsamling av data ble dokumentstudier benyttet. Denne metoden omhandler innsamling av dokumenter for analyse, for å finne sentrale sammenhenger og informasjon om fenomenet man undersøker (Johannessen et al., 2016, s. 99). Dokumentene utvalgt for studien ble studert systematisk ut fra to formål. Det første formålet var å skape et mer helhetlig bilde av prosessen fra SVs representantforslag frem til de tre landsmøtene og nøkkelhendelser i tidsrommet. Det andre var å få et bilde av partienes oppfatning av den norske havbruksnæringen og forslaget om grunnrenteskatt, og hvorvidt dette endret seg i løpet av perioden studert.

En svakhet ved dokumentstudier er at viktige dokumenter over tid kan gå tapt, være ufullstendige eller presentere villedende beretninger, noe som kan svekke studiens indre validitet (Tansey, 2007, s. 767). Dette var utfordringer som oppstod i datainnhenting for oppgaven. Særlig partidokumenter, som innsendte resolusjoner og referat fra partimøter fra de lokale delene av partier, ligger sjeldent åpent ute for allmenheten. Derfor var det nødvendig å spørre informantene eller andre ansatte i administrasjonen i partiene om tilgang til dokumenter. Det viste seg tidvis å være krevende å få tak i disse dokumentene, enten på grunn av at informantene ikke kjente til disse dokumentene selv, eller at ansatte i partiadministrasjonen ikke besvarte henvendelsene. Dette gjaldt særlig for partiet Venstre. Hvorvidt de tre partiene hadde dokumentert landsmøtene i form av allment tilgjengelige videoer varierte. Særlig videomateriale fra FrPs landsmøte var begrenset. En annen utfordring var å spore hvilke representanter som stemte ja/nei på de tre landsmøtene i beskatningsspørsmålet, ettersom det ikke eksisterer noen formell registrering av dette. En rekke partidokumenter som er benyttet i casestudien har aldri blitt offentlig publisert og ble derfor tilsendt på epost. Disse dokumentene er referert til i en separat kildeliste som har fått navnet upubliserte partidokumenter. Dette omfattet hovedsakelig dokumenter fra FrP.

En annen metodologisk utfordring som kan oppstå ved dokumentstudier er at dokumenter kan skjule informasjon om de uformelle prosessene og vurderingene som skjedde før en offisiell beslutning ble tatt. På denne måten kan det gjennom formelle dokumenter fremstå som at det eksisterte enighet om en beslutning, selv om det i virkeligheten kan ha vært stor uenighet eller at også andre udokumenterte beslutninger kan ha blitt vurdert (Tansey, 2007, s. 767). Denne

utfordringen viste seg å være reell i denne casestudien, ettersom de endelige vedtakene på landsmøtene fremstår som samstemte. Det var derfor nødvendig å studere også tidligere dokumenter som regionale partigreiere sine fylkesvedtak, innkomne dissenser og videoklipp fra talerstolen på de tre landsmøtene. Å innhente informasjon om prosessen fra flere ulike dokumentkilder bidro dermed til å styrke troverdigheten til funnene.

4.6 Eliteintervju

Eliteintervjuer omfatter intervju, vanligvis semistrukturerte, med informanter som behandles som eksperter på temaet som studeres (Burnham et al., 2008, s. 231). Dette er en svært gunstig metode for datainnhenting i casestudier hvor prosesssporing benyttes, siden prosesssporing ofte involverer analyse av politisk utvikling på høyt nivå og krever store mengder detaljert informasjon (Tansey, 2007, s. 766). Metoden gjør det mulig å stille spørsmål ledet av teori for forskningsobjektet, men også for å stille spørsmål utover de offisielle omstendighetene rundt caset (Tansey, 2007, s. 767). I tillegg kan data fra eliteintervjuer spille en viktig rolle i å tilbakespore innviklede kausalsammenhenger. Oppgavens innsamling av personlig informasjon som organisasjon og stilling, er godkjent av Norsk Senter for Forskningsdata og informantene selv. Intervjuene ble tatt lydopptak av og deretter transkribert. Informantene har blitt anonymisert i oppgaven, noe som svekker gjennomsiktigheten. Likevel kan dette også ha bidratt til at informantene har vært mer frittalende i intervjuene. Ved bruk av intervju som metode vil det alltid være nødvendig å gjøre avveininger med hensyn til reliabilitet på tvers av intervjuer og validitet innad i intervjuer (Leech et al., 2013, s. 217). Siden det ble benyttet semistrukturerte intervjuer, varierte disse noe med tanke på rekkefølge av spørsmål, innhold og lengde. Dette svekket studiens reliabilitet og mulighet til replisering. Likevel fremstår valget av en semistrukturert intervjustil som formålstjenlig ettersom det gir mulighet til å innhente dype og rike beskrivelser fra informantene, noe som bidrar til høy indre validitet.

Intervjuene tilknyttet oppgaven var semistrukturerte som vil si at spørsmålene var formulert på forhånd. Siden spørsmålene var åpne, fikk informantene mulighet til å selv formulere svarene (Leech et al., 2013, s. 210). På denne måten kunne intervjuobjektene selv velge hva de regner som relevant å fortelle og det ble mulig å belyse nye aspekter av caset som ikke var kjent fra tidligere. Spørsmålene for intervjuene ble nedfelt i to ulike intervjuguider, en for informanter ansatt i næringsorganisasjonene og NFKK, og en for politikerne. Årsaken til at det ble utformet to intervjuguider er fordi ulike spørsmål ville være relevant for de to informantgruppene. Spørsmålene i begge guider var formulert med sikte på å fange opp indikatorene fra det

teoretiske rammeverket og dermed potensielt også de ulike maktformene. Begge intervjuguidene startet med et såkalt grand-tour-spørsmål. Dette var et svært åpent spørsmål ment for å varme opp informantene. Samtidig fungerte det som en gjennomgang av prosessen som studeres ut fra informantens egen opplevelse. Det ble i tillegg utformet 12 andre spørsmål i hver guide og en rekke underspørsmål. De overordnede spørsmålene var i høy grad åpne. Oppfølgingsspørsmålene var mer spesifikke og ble benyttet dersom informanten uttrykket seg kortfattet eller for å komme inn på sentrale temaer informanten selv ikke hadde nevnt. Formålet med dette var å sikre at alle intervjuer var innom de samme spørsmålene. Dette bidro til å styrke reliabiliteten ved intervjuene. Det var likevel sjeldent nødvendig å stille mer enn halvparten av spørsmålene fordi informantene ofte kom inn på de aktuelle temaene uten at det ble stilt spørsmål om disse⁴.

Caset som studeres omhandlende grunnrenteskatt krever en viss innsikt i beskatningsmodeller og begreper. Dette viste seg tidlig å være en utfordring i intervjuene. Etter et par gjennomførte intervjuer var det tydelig at informantene brukte begrepene grunnrenteskatt, produksjonsavgift og overskuddsbasert grunnrenteskatt, ulikt og også tidvis inkonsekvent. Det var derfor nødvendig å legge til et oppfølgingsspørsmål etter grand-tour-spørsmålet, for å spesifisere nettopp hva den enkelte informanten mente når hen brukte disse begrepene.

Et reliabilitetsproblem som kan oppstå, ettersom caset som studeres går noen år tilbake i tid, er at informantenes minne kan være uklart. Dette kan føre til at informanten glemmer sentral informasjon eller gjengir uriktige opplysninger (Beyers et al., 2014, s. 178). Dette var også et tilfelle i de gjennomførte intervjuene, og det var derfor viktig å kryssjekke informasjon fra intervjuene gjennomført. Muligheten til å kryssjekke dataene fra intervjuene med dataene fra dokumentstudiene, bidro også til å sikre høy validitet (Tansey, 2007, s. 766). En annen utfordring som kan oppstå at respondenter i noen tilfeller kan fremstille sin posisjon i saken feilaktig, enten som mer eller mindre sentral enn den i realiteten var (Tansey, 2007, s. 767). Dette utgjør særlig en risiko i eliteintervjuer. Dette viste seg å bli en utfordring i flere av intervjuene for oppgaven. Derfor var i denne situasjonen viktig å stille seg selv spørsmål om hvem man intervjuer, hvilke intensjoner de hadde, og under hvilke omstendigheter (George & Bennett, 2005, s. 99-100).

Rundt samme tid som NOU 2019: 18 ble levert, publiserte Dagens Næringsliv en artikkel som hevdet at oppdrettsnæringen hadde ledet et storstilt lobbyarbeid i saken (Helle et al., 2019).

---

⁴ For fullverdige intervjuguider, se vedlegg 2 og 3.

Også leder for Unge Venstre, Sondre Hansmark, gikk ut i media og mente at Venstre og de andre borgerlige partiene hadde blitt utsatt for en massiv lobbykampanje fra laksenæringen (A. Kristiansen, 2020). Det ble i intervjuguiden unngått å unngå å bruke sensitive ord som kunne oppfattes som negative, spesielt begrepet lobbyvirksomhet, for å unngå å påvirke informantenes svar (Beckmann & Hall, 2013, s. 205). Til tross for dette førte trolig diskusjonen i Dagens Næringsliv til at flere av politikerne intervjuet var svært varsomme når de fortalte om sin kontakt med personer ansatt i oppdrettsselskaper og næringsorganisasjonene i forkant av landsmøtene. Flere av informantene uttrykte også på eget initiativ tidlig i intervjuene at de på ingen måte hadde vært utsatt for noe lobbyvirksomhet fra næringen. Dette gjorde enkelte av temaene i intervjuguiden vanskeligere å intervju informantene om. Også flere av informantene fra næringsorganisasjonen var mer opptatt av å normalisere deres kontakt med politikerne og argumentere for at de ikke hadde vært den eneste aktøren som gjorde dette, i stedet for å fortelle om deres egen aktivitet.

Som følger av Covid-19 har det vært vanskelig å gjennomføre intervjuer ansikt til ansikt med informantene. Alle intervjuene for innsamling av data ble derfor gjort over video på den digitale plattformen Microsoft Teams. Dette har gitt både fordeler og ulemper. For det første har videointervju gjort det mulig å klemme inn og gjennomføre intervjuer på en mer effektiv måte for eliter som ellers har en svært travel hverdag. Dette har ført til en overveldende respons i antallet informanter som takket ja til å delta. På den andre siden har videointervjuer ført til utfordringer med lyd kvalitet på opptakene ettersom enkelte informanter hadde dårlig internettilkobling eller valgte å gjennomføre intervjuene i bilen. Dette skapte igjen problemer for transkriberingen av intervjuene.

Kapittel 5 – Prosessoring av den politiske motstanden mot grunnrenteskatt i havbruksnæringen

Funnene presentert i dette kapittelet vil legge grunnlag for drøfting i oppgavens analysekapittel. For å kunne analysere de kausale årsakssammenhengene som førte til den politiske motstanden mot grunnrenteskatt på Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets landsmøter i 2019 er det først nødvendig å spore nøkkelhendelser i handlingsforløpet. Videre vil tre hovedelement i det aktuelle tidsrommet som hadde spesiell betydning for utfallet, presenteres. En rekke sitater fra informantene vil også benyttes der dette er formålstjenlig for beskrivelse av prosessen.

Hendelsesforløpet i saken vil gjennomgå som en historie i kronologisk rekkefølge, i tidsperioden april 2018 - mai 2019. Kapitelet deles inn i tre faser. Den første fasen omhandler prosessen rundt nedsettelsen av Havbruksskatteutvalget og har en tidsramme fra mai 2018 – da representanter fra Sosialistisk Venstreparti fremmet forslag om innføring av et produksjonsvederlag, til september 2018 – da regjeringen nedsatte Havbruksskatteutvalget. Fase to går fra tidspunktet Havbruksskatteutvalget ble nedsatt i september 2018 til de tre partienes landsmøter våren 2019. Denne tar for seg perioden fra konturer av Havbruksskatteutvalgets tilrådninger ble kjent og havbruksnæringens reaksjoner på disse. Deretter vil fokuset flyttes over på de politiske partiene og deres mobilisering mot grunnrenteskatt fra Havbruksskatteutvalget ble nedsatt og frem til landsmøtene. Den tredje og siste fasen omhandler perioden mars 2019 til mai 2019 da de tre partienes landsmøter fant sted, hvor samtlige av partiene stemte nei til grunnrenteskatt i havbruksnæringen. I første fase vil de tre partiene presenteres i en felles prosessoring, mens i fase to og tre vil aktiviteter innad i de tre partiene og deres landsmøter presenteres separat.

	April 2018- september 2018	September 2018- mars 2019	Mars 2019- mai 2019
Fase	Fase 1) Oppnevning av havbruksskatteutvalget som kompromiss	Fase 2) En ulmende motstand oppstår	Fase 3) Beslutninger på landsmøtene
Sentrale hendelser	<ul style="list-style-type: none"> - Representantforslag SV - Næringskomiteens tilrådning om NOU - Stortinget ber regjeringen nedsette NOU-utvalg - Oppnevning av Havbruksskatteutvalget 	<ul style="list-style-type: none"> - Konturer av Havbruksskatteutvalgets tilrådning kommer frem - Mobilisering i partier og næring 	<ul style="list-style-type: none"> - Landsmøte Venstre - Landsmøte Høyre - Landsmøte Fremskrittspartiet

Tabell 4: Oversikt over de tre fasene og sentrale hendelser i disse.

5.1 Fase 1) April 2018-september 2018: Oppnevning av Havbruksskatteutvalget som kompromiss

5.1.1 Representantforslag fra Sosialistisk Venstreparti

Diskusjonen om beskatning av havbruksnæringen, og hvorvidt vertskommunene for havbruk bør få mer igjen for å legge til rette for næringen, har som beskrevet i bakgrunnskapittelet eksistert i mange år. Etter regjeringen valgte å ikke legge frem forslag om en eksportavgift på havbruk for statsbudsjettet for 2018, fremmet Sosialistisk Venstreparti igjen et nytt representantforslag i april 2018. Det omfattet denne gangen forslag om innføring av et produksjonsvederlag for oppdrett av laks, ørret og regnbueørret innenfor territoriellinjen. Dette skulle være en avgift per kilo produsert fisk fra oppdrettsanlegg, i form av en produksjonsavgift (Dokument 8:192 S (2017-2018)). SV ønsket at denne avgiften skulle være på 35 øre per kilo produsert laks, ørret og regnbueørret (Johnsen, 2018).

Ifølge næringsorganisasjonene: Norsk Industri, Sjømat Norge og Sjømatbedriftene, følger de alltid med når det oppstår saker på den politiske agendaen som kan få følger for deres medlemmer. Derfor fulgte næringsorganisasjonene nøye med også i denne saken, både i forkant av at den ble tatt opp i Stortinget, og for veien videre.

Det var noe vi hadde på radaren over ganske lang tid. Vi hadde kontakt med alle partiene på Stortinget knyttet til dette og vi skjønnte jo ganske tidlig at det kom til å komme et såkalt dokument 8 forslag, hvor man ønsket da å komme med en innføring av en avgift eller skatt. (Informant Sjømatbedriftene)

Den 27. april publiserte Finansdepartementet varsel om at departementet hadde merket seg SVs representantforslag og meddelte at departementet selv holdt på å utrede mulighetene for en grunnrenteskatt på havbruk. Det var ikke utarbeidet et detaljert forslag enda, men departementet informerte om at utredningen var basert på modellen for grunnrenteskatt på vannkraftverk (Finansdepartementet, 2018b). I tråd med denne betydde det utredning av en form for grunnrenteskatt som kalles for overskuddsbasert grunnrenteskatt. Produksjonsavgift er også en type grunnrenteskatt, men ifølge Finansdepartementet ville det være uheldig for næringen å innføre en produksjonsavgift. Dette fordi den kunne gjøre både produksjon og investeringer ulønnsomme og dermed bryte med prinsippet om et vekstfremmende skattesystem (Finansdepartementet, 2018a). Det ble derfor meddelt at regjeringen i stedet ville utrede og foreslå en grunnrenteskatt på havbruk for laks, ørret og regnbueørret med innføring i 2020

(Finansdepartementet, 2018a). Regjeringens beslutning ble også informert om i statsråd på tidspunktet, Per Sandberg, sitt svarbrev fra 30. april 2018 til næringskomiteen (Innst. 338 S (2017-2018)).

Som følger av både Finansdepartementets pågående utredning av en overskuddsbasert grunnrenteskatt og SVs forslag om innføring av en produksjonsavgift, hadde det nå oppstått to trusler for aktørene i oppdrettsnæringen. Dette fordi både en statlig overskuddsbasert grunnrenteskatt og en produksjonsavgift ville bli en ekstra kostnad å betale for aktørene, som ikke var ønskelig.

5.1.2 Behandling i næringskomiteen og på Stortinget

Representantforslaget fra SV ble behandlet i næringskomiteen i juni 2018. Alle de største næringsorganisasjonene innenfor havbruk; Sjømat Norge, Sjømatbedriftene og Norsk Industri, kom med høringsinnspill i saken. Innspillene fra organisasjonene var i høy grad samstemte og alle anbefalte å avvise forslaget om et produksjonsvederlag. Argumentasjonen gikk ut på at det ville svekke konkurransekraften i næringen, gjøre det vanskeligere for lokaleide selskaper å investere, og at det ville føre investeringer og arbeidsplasser ut av Norge (Innst. 338 S (2017-2018)). De var alle enige om at de ønsket å sikre vertskommunene som legger til rette for havbruksaktivitet forutsigbare inntekter, men at skattetrykket ikke burde økes. Samtlige av de tre aktørene ba derfor om utredning av hvordan ulike skatte- og avgiftsregimer ville slå ut i næringen gjennom en NOU (Innst. 338 S (2017-2018)).

Også Nettverk fjord- og kystkommuner, som representerer kystkommuner med havbruksaktivitet (videre omtalt som NFKK), leverte inn høringsinnspill til saken. Ifølge nettverket handlet ikke lenger problemstillingen om det skulle kreves inn et økonomisk vederlag fra oppdrettsselskapene, men hvordan dette skulle gjøres og hvordan midlene burde fordeles (Nettverk fjord- og kystkommuner, 2018, s. 2). NFKK argumenterte for at den eksisterende løsningen med Havbruksfondet ikke var en ideell løsning for å sikre kommunene med havbruksvirksomhet forutsigbare og stabile inntekter, og at en ordning med produksjonsavgift derfor måtte innføres fra 1. juli 2019. Likevel mente nettverket at en løsning med produksjonsavgift heller ikke var optimal og at en grunnrenteskatt/naturressursskatt i større grad ville gi forutsigbare rammebetingelser (Nettverk fjord- og kystkommuner, 2018). Derfor mente NFKK at det måtte til en grundig utredning av hele skatte- og avgiftsspørsmålet. Nettverket foreslo derfor også å oppnevne et NOU-utvalg som skulle utrede grunnrenteskatt

som kunne avløse havbruksfondet og en produksjonsavgift, slik at kommunene fikk riktig vederlag (Nettverk fjord- og kystkommuner, 2018).

Det var imidlertid ikke bare aktører i havbruksnæringen som ønsket å få nedsatt en NOU. Medlemmene i næringskomiteen viste til statsrådets svarbrev til komiteen. Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet vektla statsrådets argument. Disse omfattet at en overskuddsbasert grunnrenteskatt ville være en mer treffsikker og rettferdig løsning for næringen og de berørte kommunene, og at denne ville tilpasse seg lønnsomheten i næringen i motsetning til en produksjonsavgift (Innst. 338 S (2017-2018)). I tillegg mente de tre partiene at de eventuelle inntektene en slik skatt ville skape, kunne bedre det finanspolitiske handlingsrommet, noe som ville gi mulighet til å redusere skadelige avgifter og skatter (Innst. 338 S (2017-2018)). Med dette som bakteppe mente Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet at det ville være naturlig å ta en helhetlig stilling til hvordan hensynet til kommunenes inntekter fra oppdrettsnæringen skulle ivaretas først når en grunnrenteskatt var utredet. De tre partiene tok også hensyn til at samtlige høringssvar foretrakk en overskuddsbasert grunnrentebeskatning fremfor en produksjonsavgift, slik forslagene ble skissert. I tillegg ble det tatt hensyn til at flertallet av dem som leverte høringssvar mente det var behov for en grundig utredning av en eventuell grunnrentebeskatning for å sikre treffsikkerhet og legitimitet i både næringen og samfunnet. (Innst. 338 S (2017-2018)).

Næringskomiteens tilrådning ble fremmet den 1. juni 2018 av medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre, Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti.

Stortinget ber regjeringen om å nedsette et partssammensatt utvalg som skal utarbeide en NOU som behandler ulike former for beskatning av havbruksnæringen, herunder produksjonsavgift og grunnrentebeskatning/ressursrenteavgift. Ett av målene med utredningen er at vertskommuner skal sikres stabile og forutsigbare årlige inntekter for bruk av areal og for å tilrettelegge for nytt areal for oppdrettsnæringen også når det ikke er vekst. Utredningen må også vurdere den internasjonale konkurransesituasjonen for havbruksnæringen, forutsetninger for lønnsomhet, risikoen ved biologisk produksjon i sjø, samt hvordan skatte- og avgiftssystemet påvirker sysselsettingen og industrialisering i Norge og forholdet mellom norsk og utenlandsk eierskap. Beskatningen må innrettes slik at næringen har et godt grunnlag for kunnskapsutvikling, innovasjon, investeringer og bærekraftig vekst. (Innst. 338 S (2017-2018), s. 3-4).

Stortinget behandlet den 4. juni 2018 forslaget fra Sosialistisk Venstreparti. Stortingets flertall, representanter fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre, Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og

Rødt gjorde vedtak i tråd med henstillingen fra næringskomiteen (Vedtak 826 (2017-2018)). Samtlige medlemmer av de nevnte partiene støttet forslaget.

5.1.3 Interne uenigheter og kontakt med næringen

I perioden fra SV hadde fremmet representantforslag til det ble besluttet å nedsette et utvalg, hadde politikerne direktekontakt med aktørene i havbruksnæringen også utenom de innleverte høringssvarene. Alle informantene som satt på Stortinget på tidspunktet, fortalte i intervjuene at de hadde blitt kontaktet av ulike interesseaktører i havbruksnæringen som ville ytre sin mening. Aktørene oftest nevnt var Sjømat Norge og Nettverk fjord- og kystkommuner. Deres hovedbudskap til informantene var i tråd med høringsuttalelsene de leverte, altså at de var imot en grunnrenteskatt på havbruk og ønsket en NOU.

Det er klart at vi så jo at det dok 8 forslaget kunne fått flertall i Stortinget. Det hadde blitt et kjempeproblem, så da sa vi i fra om at alternativet til det var å få en utredning [...] Det blir kanskje litt feil å bruke det ordet, men den NOUen var jo en torpedering av dok 8 forslaget. (Informant Sjømatbedriftene)

Selv om både næringskomiteen og Stortingets flertall på papiret så svært samstemte ut, var det i realiteten en rekke uenigheter i beskatningsspørsmålet, både innad og mellom de ulike partiene. Ifølge intervjuobjektene som satt på Stortinget var det delte meninger på dette tidspunktet i alle partiene om man ville innføre en form for grunnrenteskatt og hvordan denne i så fall skulle se ut. Det eksisterte også uenighet om hvor mye havbruksnæringen skulle beskattes og hvem disse ekstra skatteinntektene skulle gagne, hvor noen mente havbrukskommunene, mens andre mente staten. Det ble imidlertid hevdet av samtlige informanter i næringskomiteen at forslaget om en overskuddsbasert grunnrentebeskatning i utgangspunktet ble presset frem av regjeringen og Finansdepartementet, og ikke var noe de selv ønsket. Beslutningen om å nedsette en NOU som skulle ta for seg både overskuddsbasert grunnrenteskatt og produksjonsavgift ble derfor et kompromiss.

5.1.4 Regjeringen oppnevner Havbruksskatteutvalget

I september 2018 oppnevnte Regjeringen Havbruksskatteutvalget. Utvalget var partssammensatt og skulle ledes av professor i økonomi - Karen Helene Ulltveit-Moe ved Universitetet i Oslo. Øvrige representanter omfattet tre professorer i økonomi, to advokater, en

representant fra Landsorganisasjonen i Norge, en fra Næringslivets Hovedorganisasjon, og en fra Kommunesektorens organisasjon, som også var styreleder i NFKK (NOU 2019: 18, s. 25-26). Utvalget ble bedt om å vurdere ulike former for ekstrabeskatning av havbruksnæringen som inkluderte grunnrenteskatt og produksjonsavgift (Finansdepartementet, 2018b). Det skulle utredes minst tre forslag som omfattet en nøytral periodisert grunnrenteskatt (overskuddsbasert grunnrenteskatt), en produksjonsavgift og en kombinasjon av de to beskatningene. Skatten skulle være avgrenset til produksjon av laks, ørret og regnbueørret (Finansdepartementet, 2018b).

Som i tråd med næringskomiteens tilråding og vedtaket i Stortinget, ba mandatet utvalget vurdere den internasjonale konkurransesituasjonen, risikoen ved biologisk produksjon i sjø, lønnsomhet, påvirkning på industrialisering og sysselsetting, og forholdet mellom norsk og utenlandsk eierskap (Innst. 338 S (2017-2018); Vedtak 826 (2017-2018); Finansdepartementet, 2018b). En annen likhet var at utvalget ble bedt om å utrede hvordan kommunenes andel av inntektene kunne bli mer stabile og forutsigbare. Til tross for dette var det imidlertid også lagt til en rekke nye elementer i mandatet. Et nytt hensyn, var at utvalget ble bedt om å vurdere hvordan skatteinntektene fra det samlede skattesystemet for havbruk skulle fordeles mellom kommuner, fylkeskommuner og stat. Dette inkluderte inntekter også fra tildeling av ny kapasitet gjennom konsesjoner. Utvalget ble også bedt om å gjøre en vurdering om kommunenes inntekter skulle inngå i inntektssystemet for kommunene, som har som formål å bidra til at kommunene og fylkeskommunene kan gi et likeverdig tilbud til sine innbyggere. Dette omfattet også å vurdere fordelingsvirkninger av eventuelle forslag mellom kommuner med og uten havbruksvirksomhet (Finansdepartementet, 2018b). De nevnte hensynene i mandatet var dermed motstridende fra den tidligere tilrådingen i næringskomiteen og vedtaket i Stortinget, som begge fokuserte på inntekter som eksplisitt skulle gagne havbrukskommunene.

5.2 Fase 2) September 2018 - mars 2019: En ulmende motstand oppstår

I perioden fra Havbruksskatteutvalget hadde blitt nedsatt i september 2018 og frem til de tre partienes landsmøter som startet i mars 2019, foregikk det en rekke aktiviteter og mobilisering mot grunnrenteskatt. Dette skjedde både fra aktørene i havbruksnæringens side rettet mot de tre politiske partiene, men også internt i disse. En av grunnene til dette var at konturer av Havbruksskatteutvalgets tilråding tidlig ble synlig. Denne var i strid med både aktørene i havbruksnæringens og en rekke kystpolitikeres preferanser.

5.2.1 Konturer av Havbruksskatteutvalgets tilråding kommer frem

Ifølge informantene fra havbruksnæringen ble det allerede ved nedsettingen av utvalget, i september 2018, avgjort at tilrådingen ville lande på en innføring av en overskuddsbasert grunnrenteskatt. Årsaken til dette, var ifølge informantene fra havbruksnæringen, sammensetningen av utvalget som bestod av et høyt antall av fagøkonomer, mens kun et fåtall av medlemmene var representanter fra næringslivet. Dette var en sammensetning næringsorganisasjonene ikke var særlig fornøyd med. Dermed oppstod det tidlige forventninger til at utvalget ville lande på en tilråding om å innføre en overskuddsbasert grunnrenteskatt.

Ifølge informantene fra næringsorganisasjonene, NFKK og politikerne hadde de alle kontakter inn i utvalget, som gav dem informasjon om utviklingen. Selv om tilrådingen ikke ble levert før i november 2019, ble konturene av hva som ville bli flertallet anbefaling stadig mer tydelig. Både informantene fra Sjømat Norge, Sjømatbedriftene og Norsk Industri fortalte at de fulgte utvalgets arbeid nøye og satt av betydelige ressurser på saken.

Det var bra vi hadde kontakt med noen av representantene i dette utvalget underveis. Vi fikk jo da etter hvert en oppfatning av at NOUen kom til å peke på at man skulle innføre en skatt på havbruk og det medførte igjen da at vi begynte å jobbe kan du si politisk med dette. (Informant Sjømatbedriftene)

Utvalget ble til slutt delt i om det burde innføres et nytt skattegrunnlag og i så fall hvilken modell som skulle brukes. Siden alle informantene hadde kilder inn i utvalget om hvilke retning tilrådingen gikk i, vil flertallet og mindretallet i utvalget sine anbefalinger videre oppsummeres. Det er imidlertid usikkert hvor omfattende og detaljert konturene som fremkom for havbruksnæringen og politikerne var.

Flertallet i utvalget, bestående av de fire økonomene og de to advokatene, foreslo innføring av en statlig grunnrente i havbruksnæringen, som skulle innhentes gjennom en overskuddsbasert, periodisert grunnrenteskatt (NOU 2019: 18, s. 20). Skattesatsen ble anbefalt å settes til 40 pst. Denne beskatningsmodellen mente de ville sørge for at investeringer som er lønnsomme før skatt, også ville være dette etter beskatning og ville ikke hemme investeringer i næringen. I tillegg anbefalte flertallet at alle fremtidige auksjonsinntekter fra tildelinger av ny kapasitet for oppdrett skulle kanaliseres til staten (NOU 2019: 18, s. 20). Flertallet foreslo også at denne burde kombineres med en produksjonsavgift, som skulle gå til vertskommunene etter den samme fordelingen som på tidspunktet ble benyttet for fordeling av auksjonsproveny gjennom havbruksfondet på 70 prosent. Dette ble begrunnet i at det ville sørge for en nær kobling mellom

vertskommuner og havbruksnæringen, gi kommunene intensiver for å legge til rette for næringen, og ikke minst sørge for stabile og forutsigbare inntekter til disse. Det ble imidlertid foreslått at produksjonsavgiften skulle inngå i skatteutjevningen i kommunenes inntektssystem, for å bidra til lik velferd og like muligheter i hele Norge (NOU 2019: 18, s. 20-21).

Mindretallet, bestående av representanter fra LO, NHO og KS, mente derimot at det ikke burde innføres en grunnrenteskatt for havbruksnæringen i Norge. De mente at modellen for å innhente grunnrente gjennom auksjoner av ny produksjonskapasitet burde videreføres. I tillegg mente mindretallet at det burde bli vurdert om havbruksfondet i tillegg skulle tilføres en proveny gjennom en moderat produksjonsavgift. Dette for å gi vertskommunene forutsigbare og stabile inntekter, dersom veksten i havbruksnæringen avtar og proveny fra tildeling av ny kapasitet ikke gir forutsigbare og stabile inntekter til vertskommunene (NOU 2019: 18, s. 21). Mindretallet mente også at skatteinntektene fra havbruksnæringen ikke burde bli en del av skatteutjevningen i kommunenes inntektssystem, samt at dagens fordelingsnøkler mellom kommunal sektor og stat, og mellom kommunene i Havbruksfondet burde videreføres (NOU 2019: 18, s. 21).

5.2.2 Havbruksnæringen mobiliserer til politisk motstand

«Jeg har hatt et politisk høyt engasjement i denne saken og det kan selvsagt i seg selv oppleves mobiliserende» (Informant Sjømat Norge nasjonalt).

Havbruksskatteutvalgets anbefaling pekte altså mot det mest kostbare, og dermed verst tenkelige, beskatningsalternativet ut fra havbruksnæringens ståsted – en kombinasjon av en overskuddsbasert grunnrenteskatt og en produksjonsavgift (NOU 2019: 18). I intervjuene med personer ansatt i næringsorganisasjonene, ble det imidlertid kun nevnt at de ut over høsten ble kjent med at utvalget pekte i retning av å innføre en overskuddsbasert grunnrenteskatt. Dette var trolig også den mest sentrale delen av utredningen for havbruksnæringen, ettersom den overskuddsbaserte grunnrenteskatten ville føre til langt høyere skattekostnader enn en produksjonsavgift. Aktørene i havbruksnæringen startet umiddelbart, fra utvalget var nedsatt i september og frem til startskuddet for landsmøtene i mars, å arbeide iherdig for å mobilisere til motstand mot den kommende anbefalingen om innføring av en grunnrenteskatt. Det var et stort engasjement fra næringens side i saken, både blant næringsorganisasjonene og blant de største selskapene.

«Det er helt åpenbart at vi økte aktiviteten ytterligere når vi så at det var en risiko for at det kunne komme en skadelig skatteform som vi mener og mente at ville vært ødeleggende for norsk havbruksnærings konkurransekraft» (Informant Sjømat Norge nasjonalt).

Næringsorganisasjonene samlet seg i saken mot grunnrenteskatt som en felles trussel. Alle de tre næringsorganisasjonene trakk i intervjuene frem hverandre som aktive i saken og at de alle har vært i kontakt med hverandre. Særlig Sjømat Norge og Norsk Industri trakk frem hverandre som viktige samarbeidspartnere fordi de begge er landsforeninger i NHO. Informanten fra Sjømat Norge understreket også viktigheten av at næringen er sterkt forent.

«Denne næringen er en total næringsklynge, det er faktisk den eneste totale næringsklyngen vi har i Norge som har hele verdikjeden rundt seg. Og det tror jeg ikke vi skal lefle med» (Informant Sjømat Norge nasjonalt).

Ut over høsten og frem til våren 2019 arbeidet både Sjømat Norge, Sjømatbedriftene og Norsk Industri intensivt med saken. Dette ble gjort gjennom ulike aktiviteter som uttalelser på TV, radio og i aviser, deltakelse i debatter, kontakt med politikere og samarbeid med andre interessenter i saken. En utdyping av de mest sentrale aktivitetene vil fremlegges i kapittel 5.5.

5.2.3 Nettverk fjord- og kystkommuner mobiliserer i grunnrentedebatten

Nettverk fjord- og kystkommuner begynte å jobbe med beskatningsspørsmålet etter at daværende finansminister, Siv Jensen, annonserte nedsettelsen av utvalget. NFKK var ikke fornøyd med mandatet og mente at dette var i strid med det som burde være premissene for utvalget sitt arbeid, mer forutsigbare og stabile inntekter til kommunene. Ifølge informanten fra NFKK så nettverket på lik linje med næringsorganisasjonene tidlig konturene i arbeidet til havbruksskatteutvalget og at det ville lande på det informanten understrekte var en «statlig grunnrenteskatt». I motsetning til næringsorganisasjonene var ikke NFKK mot en grunnrenteskatt i seg selv. Problemet var derimot at skatteinntektene skulle gå til staten og at det var usikkerhet rundt hvor mye av skatteinntektene som faktisk ville tilfalle havbrukskommunene, ifølge informanten. NFKK mente at inntektene av en ny skatt heller burde gå direkte til vertskommunene for havbruk som følger av deres arbeid med tilrettelegging for havbruksnæringen.

Ja, det er veldig mange saker som en kommunepolitiker skal vektlegge mot hverandre. Og hvis en ønsker vekst i oppdrettsnæringen, så må man ha kommunene med seg. Kommunene er mer positive, er en påstand da, hvis de får penger for det. Vi er jo alle mer positiv hvis vi får penger for det. (Informant NFKK)

Næringsorganisasjonene for havbruk og NFKK, som vanligvis er forhandlingspartnere i en slik sak, bestemte seg tidlig på våren 2019 for å inngå et samarbeid i spørsmålet om grunnrenteskatt. Samarbeidet omfattet Sjømat Norge, Norsk Industri og NFKK. Til tross for at de hadde ulike grunner, var begge parter mot en innføring av en (statlig) grunnrenteskatt på havbruksnæringen. De tre aktørene jobbet derfor sammen for å finne en løsning på beskatningsspørsmålet som alle kunne være enige i. Ifølge informanten fra NFKK var det å alliere seg med Sjømat Norge et viktig strategisk valg i saken.

Så er det å gå på møte sammen med administrerende direktør i Sjømat Norge, har mye mer tyngde enn hvis jeg går i et møte alene. Så vi har måtte gi for å komme frem til enighet med dem, for da står vi tyngre når vi møter politikere. (Informant NFKK)

Samarbeidet mellom Nettverk fjord- og kystkommuner fremstod som et avgjørende samarbeid, ettersom dette på mange måter illustrerer en enighet mellom vertskommunene og havbruksnæringen.

5.2.4 Arbeid i Høyre

I forkant av landsmøter er det vanlig at redaksjonskomiteer går gjennom alle innleverte forslag til politiske uttalelser på landsmøtene. Redaksjonskomiteen foreslår videre et utvalg uttalelser som bør behandles på landsmøtene (Venstre, 2019a). Medlemmene for komiteen velges på det foregående landsmøtet og består gjerne av tungvektene og nye tilskudd i partiet.

I Høyre ble redaksjonskomiteen for lokal verdiskapning oppnevnt høsten 2018 for å legge frem forslag til nye grep for lokal verdiskapning til det kommende landsmøtet. Ifølge informanten fra redaksjonskomiteen var det derfor naturlig at motstanden mot grunnrenteskatt fikk et distriktperspektiv. Høyre var på dette tidspunktet godt kjent med det pågående utredningsarbeidet til Havbruksskatteutvalget. Komiteen fremmet følgende innstilling:

«Høyre vil ikke innføre grunnrentebeskatning på havbruk og fiskeri» (Høyre, u.å, s. 7).

Ifølge informanten tok komiteen dette valget, selv om Havbruksskatteutvalget ikke hadde levert sin tilrådning enda, for å «få en fot i dørsprekken». Dette for å forhindre at prosessen gikk for langt før distriktene fikk mulighet til å påvirke saken.

«Dette handler jo om politiske ryggmargsreflekser slik jeg ser det. Det vi så at flertallet i utvalget ganske fort ble enige om, ville være en gigantisk omfordeling av verdier fra distriktskommuner langs kysten og til sentrale strøk» (Informant Høyres redaksjonskomite).

Informanten hadde i forkant av resolusjonen et par møter med aktører fra havbruksnæringen, hvor de la frem argumenter i tråd med Høyres egen argumentasjon mot grunnrenteskatt. Beslutningen om å si nei til grunnrenteskatt gjorde medlemmene basert på at mange i redaksjonskomiteen kjente havbruksnæringen godt fra før av. Dette gjennom lange politiske liv og tilstedeværelsen av tunge havbruksaktører i egen region. Blant argumentene komiteen vektla ved utformingen av forslaget var at skatten ville svekke innovasjonskraften og investeringsgraden til næringen, og føre til svekkelse av det norske lokale eierskapet i næringen. Både lokale ringvirkninger og inntekter til velferdsstaten ble også trukket frem som viktige resultat av norsk havbruksnæring. Informanten fryktet utflagging av havbruksnæringen i Norge hvis skattetrykket hadde økt ved innføring av en grunnrenteskatt. Ifølge informanten fra redaksjonskomiteen eksisterte det ikke en debatt rundt beskatningsspørsmålet da innstillingen ble utformet, men engasjementet vokste før landsmøtet.

Da fylkespartiene i Høyre forberedte seg til det kommende landsmøtet ble spørsmålet om grunnrenteskatt et sentralt tema for mange. Ifølge informanten fra Vestland Høyre ble grunnrentespørsmålet den viktigste saken for dem opp mot landsmøtet, ettersom det eksisterte en særlig bekymring for at pengene som egentlig skulle ligge igjen lokalt, heller ville bli «nasjonalisert» som følger av den «statlige skatten».

«For det er klart at skal for eksempel Blom fiskeoppdrett bruke mer penger på å betale skatt, så bruker de mindre penger på bedehus, på idrettsanlegg og på aktiviteter lokalt» (Informant Høyre Vestland).

Informanten fra Vestland Høyre ble i saken kontaktet av både enkeltelskaper som Lerøy, Mowi, Sekkingstad og Blom fiskeoppdrett og av næringsorganisasjonene NHO og Sjømat Norge. I forkant av landsmøtet hadde informanten en rekke møter med Sjømat Norge og selskapene lokalt i regionen, noe informanten også vanligvis har som følger av sitt sentrale verv. Felles for samtlige av næringsaktørene var at de fortalte hvilke konsekvenser en grunnrenteskatt ville ha, blant annet at pengene ville forsvinne fra kysten til sentralmaktene og næringens konkurranse mot landbaserte anlegg, eksempelvis i Florida. Ifølge informanten var informasjonen om hvordan skatten kunne påvirke den internasjonale konkurransekraften på mange måter en «eye opener».

Både Troms og Finnmark Høyre, Trøndelag Høyre og Vestland Høyre vedtok i forkant av landsmøtet resolusjonsforslag og vedtak mot grunnrenteskatt (Høyre, 2019). Troms og Finnmark Høyre vedtok resolusjonen «Økt vekst i sjømatnæringen skal gi lokale ringvirkninger». Denne inkluderte følgende uttalelse «Troms og Finnmark Høyre vil: Si nei til grunnrentebeskatning som bidrar til å tappe kysten og distriktene for kapital (Høyre, 2019, s. 4-5). På Trøndelag Høyre sitt fylkesårsmøte ble resolusjonen «Regional verdiskaping er avgjørende for vekst og velferd i hele landet» vedtatt. Denne inkluderte følgende uttalelse «Trøndelag Høyre vil: Si nei til grunnrentebeskatning som bidrar til å tappe kysten og distriktene for kapital» (Høyre Trøndelag, 2019).

«Hele kyst-Høyre kan du si mobilisere jo frem mot landsmøtet for å være sikker på at det skulle nå frem. Det kan jo en merke seg, når distrikts-Høyre samler seg om noe så er vi en veldig sterk maktfaktor i Høyre» (Informant Høyres redaksjonskomite).

5.2.5 Arbeid i Venstre

Som i Høyre, arbeidet også Venstres redaksjonskomite med en innstilling omhandlende grunnrenteskatt. Arbeidet med denne begynte omtrent en måned før landsmøtet til Venstre og startet dermed en del senere enn Høyres redaksjonskomite. Bakgrunnen innstillingen var at representanter fra Trøndelag, Troms og Finnmark, Vestland, Nordland, og Møre og Romsdal sammen sendte inn uttalelsen «Fisken er gullet etter oljen», som omfattet forslag om at Venstre skulle si nei til statlig grunnrenteskatt (Venstre, 2019b, s. 140). Redaksjonskomiteen landet til slutt på følgende innstilling:

Venstre vil: At en eventuell grunnrentebeskatning av havbruksnæringen kun skal innføres dersom den gir rom for fortsatt lønnsom utvikling av næringen, tar høyde for konkurranse som kan dukke opp som følge av teknologiske endringer som landbasert oppdrett, og sørger for en rettferdig fordeling av inntektene. (Venstre, 2019b, s. 58).

Informanten som deltok i Venstres redaksjonskomite, ble i løpet av arbeidet kontaktet av Sjømat Norge som ønsket å informere om hva en grunnrenteskatt var og hva denne ville bety for distriktene. Dette omfattet blant annet at den kunne skape reduserte investeringer i og utflagging av næringen. Informanten mente imidlertid at det eneste fornuftige var å vente med å ta stilling til beskatningsspørsmålet til etter NOUen var levert. Dette var noe informanten opplevde at det var enighet om innad i komiteen.

Til tross for at redaksjonskomiteen hadde landet en innstilling, var det en rekke uenigheter internt om innholdet i denne. I forkant av landsmøtet stilte et mindretall i redaksjonskomiteen, Tove Ellingsen (Vestland) og Gunhild Berge Stang (Trøndelag), disens og ønsket endre innstillingen til følgende:

«Venstre ønsker å: være kritisk til en ekstraordinær særskatt i form av statlig grunnrenteskatt i fiskeri og havbruk, og heller videreutvikle havbruksfondet slik at ordningen gir vertskommunene årlige og forutsigbare inntekter» (Venstre, 2019b, s. 58).

I tillegg til dissensen foregikk det arbeid i kulissene før Venstres landsmøte og en rekke kystfylker startet å planlegge motstand mot den originale innstillingen. Ifølge informanten som var stortingsrepresentant for Trøndelag Venstre var det «de som har en viss grad av nærhet til saltvann», som hadde mest forståelse og engasjement for beskatningsdebatten. Informanten mente det var en helt nødvendig prosess å sy sammen et engasjement mot grunnrenteskatten sammen med de mest talføre fra de ulike kystfylkene før landsmøtet. Fylkespartiene fra Vestland, Møre og Romsdal, Trøndelag, Nordland og, Troms og Finnmark arrangerte derfor i perioden før landsmøtet en rekke koordineringsmøter.

Ifølge en informant fra Vestland Venstre, kom den store motstanden mot grunnrenteskatten først på våren, fordi distrikts-Venstre tidligere ikke hadde vært våken nok på saken og motargumentene mot denne. Informanten ble selv kjent med problemene med grunnrenteskatt på havbruk gjennom et innlegg holdt av administrerende direktør i Sjømat Norge, i tilknytning til en NHO-konferanse i januar 2019. Direktøren i Sjømat Norge, fortalte ifølge informanten om problemene en grunnrenteskatt ville påføre distriktene gjennom et distriktperspektiv, noe som «giret» informanten. Også informanten fra redaksjonskomiteen opplevde at det ble gjort mye arbeid og mobilisering i kulissene før Venstres landsmøtet. Dette førte ifølge informanten til en endring i stemningen for saken og at den utviklet seg til å bli en «distriktsak».

Både informanten fra Trøndelag og Vestland mobiliserte mot en grunnrenteskatt i forkant av landsmøtet. Begge fortalte at de hadde dialog med Sjømat Norge på denne tiden. Felles for informantene var at begge kontaktet Sjømat Norge personlig for å få informasjon om teknikaliteter i saken som de selv ikke var kjent med. Informanten fra Trøndelag opplevde å bli kontaktet av også en rekke andre interessenter i tiden før landsmøtet. For informanten var det naturlig å snakke med administrerende direktør i Sjømat Norge fordi de kommer fra samme kommune, i tillegg til at han tidligere hadde vært medlem i Venstre. Informanten ble fortalt at hvis grunnrenteskatt ble innført så ville selskapene starte med oppdrett andre steder enn i Norge, enten havbasert i land som Chile og Skottland, eller landbasert, for eksempel i Florida.

5.2.6 Arbeid i Fremskrittspartiet

For Fremskrittspartiet ble det også klart ut over høsten at en tilrådning om innføring av en overskuddsbasert grunnrenteskatt var på vei fra Havbruksskatteutvalget. Dette skapte bekymring i partiets kommune- og fylkeslag langs kysten. To av disse fylkene var Trøndelag og Nordland FrP. Ifølge de to informantene, en fra Trøndelag FrP og en stortingsrepresentant for Nordland, begynte deres fylkesparti ut over høsten å mobilisere til motstand frem mot landsmøtet. Informantene fortalte at havbruksnæringen legger igjen masse penger i deres lokalsamfunn og dermed bidrar til å utvikle disse. Dette var aktivitet de fryktet ville bli betraktelig redusert hvis en grunnrenteskatt ble innført. I tillegg mente informanten fra Nordland Frp at inntektene kommunene hadde fått fra Havbruksfondet var viktige for kommunenes økonomi.

«Som jeg sier i min egen hjemkommune, de to siste utbetalingene i fra havbruksfondet har bidratt til at kommunen har holdt seg ute av ROBEK-listen⁵. Og det er nok mange plasser det er en realitet» (Informant Stortingsrepresentant Fremskrittspartiet Nordland).

Begge informantene var i kontakt med aktører i havbruksnæringen for å fremskaffe informasjon i saken i forkant av landsmøtet. Stortingsrepresentanten fra Nordland Frp opplevde en økt pågang i kontakt fra havbruksnæringen, fra regjeringen hadde vedtatt mandatet for Havbruksskatteutvalget. De mest aktive var ifølge informanten Sjømat Norge og Sjømatbedriftene. Informanten hadde også kontakt med selskaper hen kjente godt fra bedriftsbesøk som en del av jobben som fylkespolitiker. Informanten fra Trøndelag på sin side kontaktet selv oppdrettere som hen kjente etter hvert som grunnrenteskatt fremstod som et stadig mer reelt alternativ. Informanten ble i tillegg kontaktet av NHOs regiondirektør i Trøndelag og Administrerende direktør i Sjømatbedriftene, som begge har bakgrunn fra Fremskrittspartiet. Ifølge informanten som var stortingsrepresentant for Nordland Frp har informasjonen hen fikk fra havbruksnæringen delvis påvirket Frp Nordland sitt standpunkt i saken. Blant annet informasjon om næringens behov for kapital som følger av dens investerings- og innovasjonsbehov, mente informanten var nyttig. Informasjon informanten mottok omhandlende hva næringen betyr for lokalsamfunnene i Nordland, var derimot kunnskap informanten allerede var i besittelse av. Ifølge informanten er koblingen mellom de lokale oppdrettsselskapene i fylket og politikerne relativt enkel, ettersom disse kjenner

---

⁵ ROBEK er registeret over norske kommuner og fylkeskommuner som er i økonomisk ubalanse og derfor er underlagt statlig kontroll for å sikre at økonomien kommer i balanse (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2020).

hverandre fra før av. Informanten mente imidlertid at i denne saken var det næringsorganisasjonene som stod for lobbyvirksomheten.

I forkant av Fremskrittspartiets landsstyremøte, som omfatter blant annet alle ledere og nestledere i fylkeslagene til FrP, leverte Nordland, Trøndelag og Vestland FrP inn hver sin resolusjon som sa nei til grunnrenteskatt i havbruksnæringen (Upubl.dok.3; Upubl.dok.4; Upubl.dok.5⁶). Alle de tre fylkespartiene begrunnet dette gjennom argumenter som: at næringen trenger å beholde kapitalen for fremtidig omstilling, at det var en statlig skatt som ville svekke lokalsamfunnene, og at skatten ville svekke norske bedrifters posisjon i den internasjonale konkurransen.

Allerede på FrPs landsstyremøte i mars, som fant sted før landsmøtet, ble grunnrentedebatten tatt opp. Her stilte Vestland FrP forslag til resolusjonen «Like konkurransevilkår for havbruksnæringen» (Upubl.dok.5). Dette endte med at landsstyret vedtok følgende forslag:

Fremskrittspartiet vil: Sikre en videre og bærekraftig vekst i havbruksnæringen. Sikre kystkommunene stabile inntekter fra havbruksnæringen ved å videreutvikle Havbruksfondet. Ikke pålegge sjømatnæringen nye særskatter og avgifter, herunder grunnrenteskatt, produksjonsavgifter eller lignende, som svekker den globale konkurransekraften. (Upubl.dok.1)

I forslaget ble det argumentert for følgende, fordi sjømatnæringen skaper mange lokale arbeidsplasser og store lokale ringvirkninger langs kysten, samt at en dobling av eksporten i 2030 vil øke mengden arbeidsplasser og lokale ringvirkninger. I tillegg ble det understreket at Fremskrittspartiet hadde merket seg at det utvikles teknologier innen havbaserte og landbaserte løsninger. Det ble hevdet at dette reduserer Norges naturgitte fortrinn og at det derfor ikke burde pålegges særskatter som ville svekke havbruksnæringens posisjon i den globale konkurransen. Forslaget ble på landsstyret enstemmig vedtatt og senere også i FrPs redaksjonskomite (Upubl.dok.1).

5.3 Fase 3) Mars 2019 – mai 2019: Beslutninger på landsmøtene

I perioden 8. mars til 5. mai fant Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets landsmøter sted. Siden det var blitt fremmet resolusjoner til alle de tre landsmøtene, omhandlende grunnrenteskatt, var

---

⁶ For utpubliserte dokumenter se egen kildeliste vedlagt etter litteraturlisten.

temaet oppe for debatt i samtlige parti. Debattene i de tre partiene og deres endelige vedtak vil videre bli presentert.

5.3.1 Venstres landsmøte

Venstres landsmøte foregikk 8.-10. mars. Her ble både innstillingen fra redaksjonskomiteens flertall og dissensen stemt over. I forkant av stemmeavgivningen var det en debatt på talerstolen omhandlende de to forslagene, hvor det var en rekke talspersoner for begge sider av saken. Blant dem som støttet den originale resolusjonen til redaksjonskomiteen omfattet partimedlemmer fra Oslo, Agder og Viken. De på talerstolen som støttet dissensen om å «være kritisk til en ekstraordinær særskatt i form av statlig grunnrenteskatt i fiskeri og havbruk [...]», var hovedsakelig representanter fra Trøndelag, Vestland, og Møre og Romsdal (Venstre, 2019c). Flere av disse ble omtalt som noen av de fremste distriktsrepresentantene i Venstre, og som i stor grad bidro til å parkere forslaget. Informanten fra Vestland Venstre mente at dette ble en svært viktig sak på landsmøtet fordi Venstre er et kystparti.

«Det handler ikke nødvendigvis om å kødde med den ene oppdrettsaktøren, men du kødder med en masse lokalsamfunn langs hele kysten der vi har på en måte vårt primære velgergrunnlag» (Informant Vestland Venstre).

Ifølge informanten fra redaksjonskomiteen, hadde grunnrenteskatten på tiden fra resolusjonen ble vedtatt og frem til landsmøtet utviklet seg til å bli et distrikts-spørsmål. Informanten mente at det under debatten ble en stemning i salen hvor, hvis man var for næring i distriktene stemte ja til å være kritisk til grunnrenteskatten. Det ble på landsmøtet argumentert av flere av medlemmene på talerstolen for at Venstre er et kystparti og næringspart, og at det derfor var nødvendig å vedta nei til grunnrenteskatt. Det ble trukket frem at Venstre gikk til valg for å legge til rette for havbruksnæringen og dyrke frem et sterkt kystbasert næringsliv med evne til å omstille seg. Det ble av Gunhild Berge Stang fra Vestland Venstre argumentert følgende:

Denne helgen har vi snakket oss gul og blå om at nå skal vi løfte oss i distriktpolitikken og i næringspolitikken. Og da har vi altså en sjanse til å vise at med det mener vi alvor og ikke la oss bomme på målstreken. Å pålegge næringen en sånn næringskatt er ikke å ville næringen godt. (Venstre, 2019c, 2:18:00)

Det var spesielt noen tema som gikk igjen på talerstolen blant dem som var imot grunnrenteskatt. Det ble argumentert for at en grunnrenteskatt ville systematisk forskjellsbehandle næringen og få en slagside mot næring lokalisert i distriktene. Et annet viktig

argument var at næringen i fremtiden må bruke store deler av overskuddet sitt på å legge til rette for fremtiden, både miljømessig, innovasjonsmessig og for å håndtere en sterkere konkurranse med mindre lønnsomhet. Det ble også understreket at dette er en næring som består av lokale, private verdiskapere som legger svært mye igjen i lokalsamfunnene på kysten gjennom havbruksfondet, arbeidsplasser og støtte til frivillighet og kulturliv (Venstre, 2019c, 2:07:06-2:40:00).

Det er tross alt noen næringer som i større grad skal bære AS Norge i fremtiden og havbruksnæringen er en av dem [...] Jeg har tillit til næringslivet og er opptatt av å ta dem på alvor og lytte til dem. Innvendingene deres er såpass sterke at i det minste må vi kunne si at vi er kritiske, selv om vi ikke har konkludert, argumenterte Stang fra Vestland Venstre. (Venstre, 2019c, 2:18:25; 2:18:38)

Sist, men ikke minst, var en av de største debattene i saken hvem skatteinntektene ville tilfalle dersom en grunnrenteskatt ble innført. Ifølge motstanderne mot skatten var dette en ren proveny for staten som ville gå rett i statskassen, i stedet for å tilfalle havbrukskommunene som har påkjennelsen med å legge til rette for næringen. Den ville altså tappe lokalsamfunn, bedrifter og deres evne til å investere i videre utvikling av virksomhet i sine lokalsamfunn (Venstre, 2019c, 2:07:06-2:40:00).

Motstanderne mot grunnrenteskatt i Venstre sine meninger oppsummeres godt ved hjelp av Bjørn Ola Holm sitt utsagn på talerstolen:

«Hvis vi skattlegger mer så bli det mindre penger til investeringer, mindre penger til grønt havbruk, mindre penger til arbeidsplasser og mer penger til statskassen. Det er et geografisk skille her, Østlandet vil ha skatten, kysten vil ikke» (Venstre, 2019c, 2:14:12).

Etter debatten på talerstolen ble dissensen vedtatt gjennom en avstemning, og Venstre vedtok dermed at de ville: «være kritisk til en ekstraordinær særskatt i form av statlig grunnrenteskatt i fiskeri og havbruk» (Venstre, 2019c, 2:39:45).

5.3.2 Høyres landsmøte

Helgen etter Venstre hadde sitt landsmøte, gikk Høyres av staben. Til tross for at partileder og statsminister Erna Solberg ba partiene, inkludert Høyre, vente på regjeringens utredning, var saken oppe for avstemning allerede den første dagen (NTB, 2019). Ifølge informanten som var stortingsrepresentant for Vestland Høyre var det nødvendig å sette et tydelig preg på et

landsmøtevedtak mot grunnrenteskatt for at det skulle ha gjennomslag. Hvis ikke, var det ifølge informanten lett for partiledelsen å tolke det slik de selv ønsket.

Blant dem som talte for redaksjonskomiteens resolusjon om å si nei til grunnrenteskatt var flertallet av representantene fra kystfylkene: Trøndelag, Vestland, Møre og Romsdal, Nordland, og Troms og Finnmark. Også på landsmøtet til Høyre var det en rekke argumenter som gikk igjen. Disse lignet i høy grad på argumentene presentert på Venstres landsmøte. Det ble av flere påpekt at havbruksnæringen bidrar med titusener av jobber i kystkommuner og at skatteinntektene er på rundt 20 milliarder årlig. En felles bekymring som flere delte var at en grunnrenteskatt ville føre til mindre investeringer i lokalsamfunn og innovasjon i næringen, og i verste fall true arbeidsplasser og aktivitet i kystdistriktene.

«Det dreier seg om [...] vi skal være ordfører kandidater i jante, eller vi skal være de som heier frem de som lykkes i å skape arbeidsplasser og verdier.» (Nilsen, 2019, 0:46).

Også fremtidsmulighetene for havbruksnæringen ble trukket frem. Det ble hevdet at havbruksnæringen i fremtiden kan bli Norges største eksportnæring og at det vil være mulig å doble produksjonen og gi over 100 000 nye jobber i distriktene. Disse verdiene ville ifølge representantene på talerstolen ta over rollen til olje og gass i fremtiden for å sikre det norske velferdssystemet. Det ble også understreket at veksten i næringen også skulle styrke kystdistriktene i form av lokale verdier og arbeidsplasser.

«Vi skal skape verdier. Vi skal ikke ødelegge den næringen som videreutvikler kystområdene våre» (Solberg, 2019, 0:05).

Det ble også understreket av majoriteten på talerstolen at havbruksnæringen er i en global konkurransesituasjon der næringens rammebetingelser er avgjørende for lønnsomhet og konkurransekraft. En grunnrenteskatt ville derfor svekket næringens konkurransekraft og kunne føre til utflagging av bedrifter og dermed sette jobber på spill, en risiko Høyre ikke kunne ta. Dette var en del av budskapet til Tom Georg Indrevik, leder i Vestland Høyre, som i tillegg hadde tatt med seg et laksekostyme på talerstolen som i etterkant fikk store medieoppslag (Indrevik, 2019, 0:02) Dette hadde han lånt av Sjømat Norges regionssjef i Havbruk Vest.

Til tross for stor støtte til resolusjonen for lokal verdiskapning, stilte Hanne Velure fra Innlandet og Grete Horntvedt, leder Senior Høyre, dissens mot innstillingen fra redaksjonskomiteen om å vedta nei til grunnrenteskatt (Horntvedt, 2019, 0:02; Velure, 2019, 0:01). I tillegg talte også Anne Christine Kroepelien fra Høyre Oslo, for å vente med å ta stilling til saken til utredningen var ferdig (Kroepelien, 2019, 0:12). Til tross for dissensen endte avstemningen med flertall for

redaksjonskomiteens forslag; at Høyre ikke ville innføre beskatning på fiskeri og havbruk. Ifølge informanten fra Vestland Høyre, klarte Høyre sammen med Fremskrittspartiet å låse regjeringen sin behandling av beskatningsspørsmålet. Informanten mente imidlertid at dette er svært uvanlig å gjøre, og i strid med god politisk skikk. Dette var derfor et symbol for kysten på anerkjennelsen av havbruksnæringen som en viktig næring og informanten understreket at dette innad i partiet ble en by-land diskusjon.

«Jeg tenker at det viser at det faktisk er vits med politiske parti. Husk at det er stor forskjell på sentralmakten i et parti og grasroten i et parti» (Informant Vestland Høyre).

5.3.3 Fremskrittspartiets landsmøte

Fremskrittspartiet var det siste av de tre partiene som arrangerte sitt landsmøte, den 3.-5. mai 2019. Her skulle resolusjonen «Like konkurransevilkår for havbruksnæringen» som ble vedtatt på landsstyret til FrP i mars 2019 behandles (Upubl.dok.1). Ifølge informantene fra både Trøndelag og stortingsrepresentanten for Nordland, ble det ingen stor diskusjon omhandlende beskatning av havbruksnæringen på landsmøtet. Årsaken var at de fleste var enige i landsstyrets resolusjon. Likevel trakk representanter fra Vestland, Nordland, Møre og Romsdal, og Trøndelag frem saken til debatt. Disse henviste til resolusjonen og viktigheten av havbruksnæringen for norske lokalsamfunn. Hverken informanten fra Trøndelag eller informanten som var stortingsrepresentant for Nordland kan huske at noen ønsket å vente på utredningen.

Så jeg tror egentlig at vi hadde bydd opp til dans og hadde ingen å danse med. Vi hadde forberedt oss hardt for å skulle kjempe med nebb og klør og da det er jo nesten litt antiklimaks når ingen er uenig med deg. (Informant Fremskrittspartiet Trøndelag)

På talerstolen ble det trukket frem at Norge i 2019 eksporterte sjømat for om lag 100 milliarder kroner og at dette var en næring hvor verdiene blir skapt i distriktene. Harald Tom Nesvik fra Møre og Romsdal, som på tidspunktet var fiskeriminister, understreket også at det er fiskeri og havbruksnæringen som skal bringe Norge og den norske velferdsstaten videre i fremtiden. Nesvik ytret følgende på talerstolen:

Jeg har lyst til å bli husket som den første fiskeriministeren som hentet fisk tilbake fra Kina for å produsere den i Norge, få på plass verdiene, skape, arbeidsplassene og sørge for at det bor folk over hele kysten [...] Min jobb det er å sørge for arbeidsplasser i

Norge, min jobb er ikke å pushe arbeidsplasser inn imot EU, Kina, Russland eller hvor det måtte være. (Nesvik, 2019, 1:29; 1:52)

Det endte, ikke overraskende, ifølge de to informantene fra FrP med at resolusjonen fra landsstyret ble vedtatt enstemmig (Upubl.dok.2).

5.4 Tiden etter landsmøtene

Siden Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet hadde stilt seg negativ til innføring til en grunnrenteskatt, var det dermed et flertall på Stortinget mot grunnrenteskatt. Likevel bestemte daværende Finansminister, Siv Jensen, at havbruksskatteutvalget skulle fortsette sitt arbeid etter den fastsatte planen og levere sitt arbeid i november 2019. Jensen uttrykte at det var nyttig at Havbruksskatteutvalget fikk fullføre sitt arbeid slik Stortinget og Regjeringen hadde bedt om, selv hvis det ble konkludert med å ikke gå videre med saken (Finansdepartementet, 2019). Etter landsmøtene ble det imidlertid stille i saken, med unntak av overleveringen av NOUen, frem til regjeringens forslag for statsbudsjettet for 2021 ble fremlagt. I dette ble det foreslått å innføre produksjonsavgift på 40 øre kiloen på laks, ørret og regnbueørret, men ikke å innføre en overskuddsbasert grunnrenteskatt. Dette ble senere vedtatt (Finansdepartementet & Nærings- og fiskeridepartementet, 2020).

5.5 Sentrale elementer fra den politiske prosessen

Frem til nå har prosessen, fra SVs representantforslag frem til Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet vedtok å ikke innføre grunnrenteskatt på sine landsmøter, blitt gjennomgått kronologisk. Videre vil noen hovedelementer presenteres, som gjennom prosesssporingen har pekt seg ut som avgjørende årsaker til motstanden mot grunnrenteskatt på havbruk. Disse omfatter: 1) endring i mandatet og konturer av Havbruksskatteutvalgets tilrådning, 2) havbruksnæringens kontakt med politikerne og 3) motstridende sannheter om følgene av en grunnrenteskatt på havbruk.

5.5.1 Endring i mandatet og konturer av utvalgets tilrådning

Den første sentrale årsaken som bidro til å utløse den politiske motstanden, var at mandatet vedtatt av regjeringen til dels var i strid med innholdet i vedtaket fra Stortinget. I vedtaket fra Stortinget hadde et sentralt mål med utredningen vært å sikre vertskommuner for oppdrett

stabile og forutsigbare årlige inntekter, også i årene uten vekst (Innst. 338 S (2017-2018)). Dette målet var også i tråd med Nettverk fjord- og kystkommuner sitt ønske. Bestillingen fra regjeringen var derimot mer omfattende og inneholdt en rekke nye elementer, som beskrevet i den kronologiske gjennomgangen. For det første ble utvalget bedt om å vurdere hvordan inntektene fra det samlede skattesystemet for havbruk skulle fordeles mellom kommuner, fylkeskommuner og stat. Dette gjaldt også for inntektene fra tildeling av nye konsesjoner som på dette tidspunktet hovedsakelig tilfalt vertskommunene gjennom Havbruksfondet. For det andre ble utvalget også bedt om å vurdere om kommunenes inntekter skulle inngå i inntektssystemet for kommunene, og dermed bli fordelt på kommuner også uten havbruksvirksomhet. Disse to elementene åpnet opp for en potensiell omveltning av hele skattesystemet og vertskommunenes inntekter. Fra Stortingets vedtak til regjeringens mandat oppstod det dermed et langt mer usikkert utfallsrom for hva NOUen kunne medføre. Fra det originale formålet i Stortinget - at vertskommunene skulle få mer stabile og forutsigbare inntekter, kunne de nå risikere å i større grad måtte dele sine havbruksinntekter med fylket og staten, og ikke minst kommuner uten havbruksvirksomhet. I tillegg ble deres tryggeste inntektsstrøm fra oppdrettsnæringen, Havbruksfondet, truet med nedleggelse. Dermed ble dette, som uttalt av informanten på Stortinget for Vestland Høyre, et mandat som provoserte både kommunene og stortingsrepresentantene som hadde bestilt NOUen. Dessuten reagerte informanter fra både næringen og de politiske partiene på sammensetningen av utvalget, hvor flertallet bestod av samfunnsøkonomer og et mindretall representerte næringen. Ifølge informantene fra næringen visste de allerede på dette tidspunktet hva utfallet av utredningen ville bli. Aktører fra både havbruksnæringen og politikere fra Høyre, Venstre og Fremskrittspartiet begynte allerede på dette tidspunktet å engasjere og mobilisere.

Men det var jo en helt urealistisk forventning ikke sant, at man skulle se for seg at grunnrenteskatten skulle tilfalle kommunene. Da lever man i en drømmeverden [...] Nei, jeg tror at hele motivasjonen har vært å kan du si "styrke statskassen". (Informant Høyres redaksjonskomite)

I tillegg til endringen i regjeringens bestilling, ble konturene i utvalgets tilrådning tidlig tydelige i form at av det ville bli anbefalt en statlig overskuddsbasert grunnrenteskatt. Ut over dette er det uklart hvor detaljert informasjon næringsaktørene og politikerne hadde om den kommende tilrådingen ettersom motstanden pågikk før utvalget hadde levert den endelige tilrådingen.

Som kjent fra statlig overskuddsbasert grunnrenteskatt på vannkraft har denne beskatningsmodellen to viktige implikasjoner. For det første er dette en skatt som disponeres

av staten. Dette kunne potensielt ført til at vertskommunene for havbruk ikke fikk sine etterlengtede stabile og forutsigbare skatteinntekter fra oppdrettsnæringen, men heller gikk en usikker økonomisk-fremtid i vente. Dette skapte et sterkt engasjement blant politikere fra vertskommuner og fylker i Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet. Dette førte også kraftige reaksjoner fra NFKK. I tillegg fyrte det opp under den høyaktuelle by-land- konflikten i Norge (Grindheim et al., 2020, s. 232). Det at inntektene skulle gå til staten ble sett på som et ran av kystdistriktenes penger som ble sendt videre til Oslo.

Den andre implikasjonen av en overskuddsbasert grunnrenteskatt var at den trolig ville bli på linje med grunnrenteskatten på vannkraft på 40 pst. Dette var en skatt langt høyere enn det en eventuell produksjonsavgift trolig ville blitt, og skapte dermed et sterkt engasjement i næringsorganisasjonene og selskapene i havbruksnæringen. Dermed risikerte havbruksnæringen nå innføring av en desto større skatt enn produksjonsavgiften de først hadde motsatt seg.

5.5.2 Havbruksnæringens kontakt med politikerne

Som beskrevet i den kronologiske presentasjonen av caset, var samtlige av politikerne intervjuet i kontakt med næringsaktører i havbruksnæringen i perioden studert. Den mest aktive næringsorganisasjonen var Sjømat Norge. Ifølge informantene fra de tre næringsorganisasjonene omfattet kontakten aktiviteter som: oppdatering i saken, fremleggelse av argumenter mot innføring av en grunnrenteskatt, deling av faktagrunnlag om næringen og kvalitetssikring av materiale for politikere med interesse i saken. Kontakten med politikerne var ifølge informantene fra de tre organisasjonene spesielt hyppig før de tre partiene skulle gjennomføre sine landsmøter. Mens informantene på Stortinget hovedsakelig snakket med næringsorganisasjonene og de største havbruksselskapene, snakket informantene som var lokalpolitikere i tillegg også med sine lokale oppdrettsselskaper.

Vår oppgave er jo å sørge for at det er best mulig rammevilkår for næringen. Så da gjør vi jo det som vi må da, når det gjelder å påvirke eller å fortelle og informere dem som sitter i beslutningsposisjoner. (Informant Sjømat Norge regionalt)

Ifølge informanten fra Norsk Industri kontaktet organisasjonen hovedsakelig politikere på nasjonalt nivå. Informantene fra Sjømat Norge og Sjømatbedriftene kontaktet imidlertid også politikere på kommune- og fylkesnivå, spesielt fra kystområdene. Begge informantene mente

at dette var viktig siden det nettopp er i kystkommuner fiskeoppdrett foregår. Kontakten med de lokale og regionale politikerne var spesielt viktig før landsmøtene.

Politikk blir jo skapt nede fra. Så det er jo til landsmøtene og til andre møter viktig for besluttede myndigheter, i Stortinget for eksempel, å høre hva Per og Pål eller de andre mener ute i sine valgdistrikter og i sine regioner. Så derfor er det viktig å få politikerne lokalt og regionalt til å si det til Stortingsrepresentantene, det samme som vi mener. (Informant Sjømat Norge regionalt)

Informantene fra de tre næringsorganisasjonene opplevde et langt større engasjement for saken fra politikerne fra kystkommuner og fylker enn de i innlandet. Ifølge informanten fra Sjømatbedriftene bistod næringsorganisasjonen i noen tilfeller også kommuneparti i å skrive forslag til fylkespartiene og fylkesårsmøtet. Dette omfattet hvordan de regionale partiene måtte forholde seg til spørsmålet omhandlende grunnrenteskatt og til å formulere seg på riktig måte knyttet til dette. Ingen av politikerne intervjuet har imidlertid bekreftet å få bistand til dette.

Nei, altså, det var jo ikke bare Stortinget som var viktig for oss. Vi jobbet mye med fylkespartiene og noen kommuneparti fordi at i oppkjøringene mot landsmøtene og sånne ting så kan de mene hva vi vil. Men altså det var viktig for oss at det ble fattet vedtak i fylkespartigrupper, kommunepartigrupper som støttet opp under på en måte hovedkonklusjonen. Så det hadde vi også et fokus på underveis. (Informant Sjømatbedriftene)

Gjennom intervjuer med informantene både fra havbruksorganisasjonene og fra politikken fremkommer det at begge parter ser på havbruksaktørene som eksperter på området. Dermed var det ikke kun havbruksaktørene som tok kontakt med politikeren. Politikerne kontaktet ved flere anledninger selv både næringsorganisasjonene og andre oppdrettsselskaper, for å få informasjon og faktagrunnlag i saken.

Jeg har både vært åpent med i debatten og også snakket med politikere. Når politikere har tatt kontakt så har jeg orientert om hva som er mitt ståsted og gjennom det så vil de jo selvsagt få argumenter fra meg. (Informant Sjømat Norge Nasjonalt)

Blant personene intervjuet fra næringsorganisasjonene hadde tre av fire tidligere hatt politiske verv på ulike nivå. Gjennom disse erfaringene anerkjente samtlige at de har fått nettverk og bekjentskap som var nyttige i kontakten med politikere, i tillegg til at dette hadde gitt dem god innsikt i de politiske prosessene som foregår i partier. Flere av politikerne intervjuet kontaktet selv eller ble kontaktet av personer i næringsorganisasjonene som følger av at de hadde

kjennskap til hverandre fra tidligere. Dette omfattet at personene nå ansatt i havbruksnæringen, tidligere hadde vært politikere i samme parti.

«Jeg er jo gammel kommunepolitiker selv. Sånn at jeg kjenner jo både folkene og systemet og sånt. Så jeg har en forholdsvis lett inngang til dette» (Informant Sjømat Norge regionalt).

En annen grunn til at personer ansatt i havbruksnæringen og politikere hadde kjennskap til hverandre fra før av var at de var bosatt på samme sted, i noen tilfeller til og med naboer. En siste, men sentral årsak var at havbruksaktørene hadde produksjon i lokalpolitikernes hjemkommuner. Spesielt lokalpolitikere kontaktet sine lokale oppdrettsaktører for å forhøre seg om deres mening i saken.

5.5.3 Motstridende sannheter om konsekvensene av grunnrenteskatt på havbruk

I perioden april 2018 til mai 2019, la næringsaktørene i kontakt med politikere frem en rekke argumenter for hvorfor en grunnrenteskatt ikke burde innføres i havbruksnæringen. Gjennom intervju med informanter fra næringsorganisasjonene og politikerne, var det noen argumenter som raskt ble oppfattet som gjengangere. Selv om disse argumentene ifølge næringsaktørene er ubestridelige sannheter, er ingen av dem allment aksepterte argumenter og det eksisterer flere innvendinger mot disse. Nedenfor presenteres de mest sentrale argumentene fra næringsorganisasjonene, og et utvalg innvendinger mot disse.

En av de hyppigste argumentene fremlagt av aktørene i havbruksnæringen var at den norske oppdrettsnæringen trengte å beholde sitt økonomiske overskudd siden næringen fremdeles er i vekst. Dette for å utvikle teknologien i næringen, gjøre den bærekraftig og løse en rekke av dagens utfordringer som lakselus, sykdommer og rømming av fisk. I tillegg hevdet informantene at produksjon i havbruksnæringen er biologisk risikabel og at selv om den kan tåle en grunnrenteskatt i dag, betyr ikke det at den vil klare det i fremtiden. I motsetning mener Greaker, som deltok i å beregne utvalgets overskuddsbaserte grunnrente, at denne ikke ville vært et hinder for investeringer i næringen (Ilaks, 2019). Dette fordi investeringer gjøres før det ekstraordinære overskuddet beskattes. En grunnrente omfatter altså kun inntekten fra en naturressurs som blir igjen etter at alle nødvendige innsatsfaktorer har fått sin markedsmessige avlønning (Greaker & Lindholt, 2019). I tillegg vil en overskuddsbasert grunnrenteskatt kun beskatte overskuddet til næringen og dermed være høy i gode tider og lav i dårlige (NOU 2019:

18, s. 16). På denne måten justerer skatten seg etter lønnsomhetsnivået i næringen og vil dermed ikke utgjøre en trussel mot næringen i form av en skatt næringen ikke klarer å betale.

Et annet argument som ble fremlagt av enkelte næringsaktører var at laks i nær fremtid vil kunne produseres over alt som følger av ny teknologi, som lukkede anlegg i sjøen og på land. Dette ville ifølge næringen gjøre det mulig å produsere laks også andre steder enn dem med naturlige produksjonsbetingelser. Dette ville bidra til en høyere konkurranse og større økonomisk usikkerhet for den norske næringen. Det ble også hevdet av blant annet Sjømat Norge at dette vil gjøre det mulig for næringen å flytte produksjonen fra Norge til andre land, noe som kunne skje hvis en ny høy skatt hadde blitt innført.

Så jeg mener helt helhjertet at den typen skatteform ville effektivt ha gjort at man stanset nyinvesteringer i Norge [...] Det ville flatet ut veksten og du hadde flyttet investeringene inn i havbasert lukket eller i merdbasert teknologi i andre land. (Informant Sjømat Norge nasjonalt)

Til tross for at det på tidspunktet for motstanden mot grunnrenteskatt var stor interesse for oppdrett i lukkede anlegg, både i havet og på land, eksisterte det på tidspunktet og den dag i dag en rekke utfordringer med denne teknologien. Dette gjelder spesielt for landbaserte anlegg. Utfordringene omfatter dannelse av stoffer giftig for fisken i landbaserte anlegg, risiko for tidlig kjønnsmodning, mulige utbrudd av sykdommer, og dårlig smak på fisken (Bjørndal et al., 2018). I tillegg til dette krever landbasert oppdrett stor tilgang på vann, strøm, arealer og nærhet til infrastruktur, noe som gjør produksjonsmetoden svært kostbar (Vormedal et al., 2019). Erfaring med landbasert oppdrett er spredt på kun et par produsenter over kort tid, og dermed mangelfull. Det eksisterer altså fremdeles stor risiko tilknyttet produksjon av fisk i lukkede merder både på land og i sjøen.

Et siste sentralt argumentene fremmet av næringsorganisasjonene for hvorfor en grunnrenteskatt ikke burde innføres var at denne ville være «et ran av kysten», av flere grunner. For det første uttrykte næringen at grunnrenteskatt er en statlig skatt som ville føre til at havbrukskommunene ville få mindre inntekter enn det som var tiltenkt. I tillegg argumenterte næringsaktørene for at kystdistriktene ville miste økonomiske ringvirkninger, arbeidsplasser og investeringer, dersom en grunnrenteskatt ville bli innført ettersom selskapene ikke lenger ville ha like mye penger å disponere.

Vi gikk jo direkte på Stortinget, fylkespartiene og kommunepartiene som var for eksempel store havbrukskommuner. Så var vi tydelige på at "Okei, nå ligger an til

grunnrenteskatt. Det er en rein skatt til staten, også skal staten da dele milde gaver tilbake igjen til kommunene". Og vi vet jo at finansdepartementet er av en slik oppfatning av at enhver krone som ikke er på vei inn i statskassen er på ville veier. (Informant Sjømatbedriftene).

Ifølge Havbruksskatteutvalgets endelige tilråding var intensjonen imidlertid aldri at pengene skulle gå i lommen på staten, de skulle derimot fordeles ut til kommunene fra staten basert på en fast fordelingsnøkkel. Som følger av de høye skatteinntektene en grunnrenteskatt på 40 pst ville skapt, ville disse blitt langt høyere enn de eksisterende inntektene fra Havbruksfondet på tidspunktet. I gode år ble denne inntekten beregnet til å være opp mot syv milliarder kroner og det var det derfor nødvendig å vurdere hvordan disse skulle fordeles (Bjerve, 2019; NOU 2019: 18).

I intervjuene med politikere bekreftet samtlige at de hadde fått presentert en eller flere av de overnevnte argumentene fra personer ansatt i næringen. Hvorvidt de ulike politikerne tok til seg de ulike argumentene fra havbruksnæringen varierte imidlertid noe. En rekke av de overnevnte argumentene ble, som illustrert i den kronologiske presentasjonen, benyttet av flere politikere i Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet. Argumentene gikk også igjen i fylkesvedtak og resolusjoner, og på talerstolen på landsmøtene. Imidlertid mente en rekke av politikerne at mange av de nevnte argumentene var kunnskap de allerede var kjent med og derfor ikke var nye for dem i kontakt med næringen. Noen politikere uttrykte imidlertid at selv om de hadde kunnskap fra før av, hadde næringen i tillegg gitt dem nye argumenter mot grunnrenteskatt som de tok med seg videre til sine landsmøter.

Kapittel 6 – Analyse og drøfting

I dette kapittelet vil funnene presentert i forrige kapittel analyseres og drøftes. Drøftingen vil ta utgangspunkt i oppgavens forskningsspørsmål:

Hvordan påvirket havbruksnæringens makt Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutning om å vedta å ikke innføre grunnrentebeskatning på havbruk?

Det har gjennom prosesssporingen kommet tydelig frem at det skjedde en endring i de tre partienes holdning til grunnrenteskatt på havbruk fra de bestilte utredningen, til at partiene ikke lenger ville vente på ferdigstillingen av denne, før de vedtok å ikke innføre grunnrenteskatt. Gjennom prosesssporingen har det også kommet frem at aktørene i havbruksnæringen, spesielt næringsorganisasjonene, har vært svært aktive i denne saken og hatt mye kontakt med politikerne. Det er derfor gode grunner til å anta at havbruksnæringen har spilt en viktig rolle i påvirkningen av de tre partienes beslutninger. Forskningsspørsmålet vil derfor videre bli drøftet og besvart i lys av de fire hypotesene utledet i teorikapittelet, og det vil undersøkes om disse kan bekreftes eller ikke. Dette vil bli vurdert basert på om indikatorene, presentert i firefeltstabellen i kapittel 2.6, er til stede i caset eller ikke. Videre vil det bli diskutert hvorvidt den instrumentelle og strukturelle makten har hatt innvirkning på hverandre, dersom begge er til stede. Til slutt vil det foretas en oppsummerende diskusjon for å besvare oppgavens forskningsspørsmål. Her vil det diskuteres omfanget av havbruksnæringens makt i det studerte caset og dens påvirkning på Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutninger om å si nei til grunnrenteskatt på sine landsmøter.

6.1 Automatisk strukturell makt

Som beskrevet i teorikapittelet utgår næringsaktørers strukturelle makt fra deres økonomiske posisjon, og politiske beslutningstakers frykt for at selskaper vil ta beslutninger som vil få negative konsekvenser for landets økonomi (Culpepper & Reinke, 2014). Når makten er automatisk, trenger ikke næringsaktører å arbeide aktivt for å skape en slik bekymring blant politikerne. Som understreket i teorikapittelet er det en rekke elementer som må være til stede for å kunne bekrefte hypotese 1a: *Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutning om å vedta å ikke innføre grunnrenteskatt på havbruk var en følge av havbruksnæringens automatiske strukturelle makt.*

For det første er det nødvendig å undersøke hvor viktig politikerne fra Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet opplevde at havbruksnæringen på tidspunktet var for Norge, både nasjonalt

og lokalt. For det andre er det være nødvendig å undersøke om politikerne fryktet at innføring av en grunnrenteskatt på produksjon av laks, ørret og regnbueørret ville bidra til negative reaksjoner fra havbruksnæringen.

Allerede i bakgrunnskapittelet ble det vist til at havbruksnæringen er en økonomisk viktig næring for Norge. Til tross for tallene presentert i bakgrunnskapittelet er det ikke disse som beslutter om næringen hadde strukturell makt eller ikke. Det er det derimot partiene Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet som gjør, gjennom deres persepsjoner omhandlende viktigheten av havbruksnæringen. I alle de tre partiene eksisterte det tydelige tegn på at partimedlemmene anerkjente havbruksnæringen som viktig for Norge. Dette fremkom basert på politikernes ytringer i intervjuene til oppgaven, i landsmøtetalene og i partidokumentene undersøkt. Til tross for høyt engasjement for saken i alle de tre partiene, er det tydelig at det hovedsakelig var politikerne fra kystregionene som stod for engasjementet. Det var de som i størst grad fremmet viktigheten av havbruksnæringen, både nasjonalt og lokalt, og som uttrykte hvilke negative konsekvenser fra havbruksnæringen som ville oppstå dersom grunnrenteskatten ble innført. Politikerne i de tre partiene som ikke kom fra kysten, viste generelt lite engasjement for saken. Unntaket var et fåtall i Venstre og Høyre, som ønsket å vente med å ta stilling til spørsmålet frem til NOUen var levert. Det var imidlertid ingen fremtredende forskjeller i politikernes syn på den norske havbruksnæringen på tvers av de tre partinivåene.

Årsaken til næringens økonomiske betydning i Norge, ble begrunnet på flere måter i de tre partiene. For det første fremla alle partiene fakta og argumenter som omhandlet næringens bidrag til arbeidsplasser, økonomiske ringvirkninger og inntekter til staten. Dette er argumenter som i høy grad sammenfaller med de klassiske indikatorer på strukturell makt, presentert i rammeverket. I tillegg trakk kystpolitikere på lokalt og regionalt nivå frem viktigheten av havbruksnæringen, spesielt for kystdistriktene, ettersom det hovedsakelig er her oppdrettsaktiviteten foregår. De understreket at oppdrettsnæringens tilstedeværelse i kystkommunene bidro til økonomiske ringvirkninger for andre lokale næringer, og at arbeidsplassene bidro til å holde liv i lokalsamfunnene. I tillegg trakk de frem Havbruksfondet som en viktig inntektskilde for havbrukskommunenes økonomi. Et siste, men essensielt økonomisk gode som kystpolitikere intervjuet trakk frem, var at de lokale privateide oppdrettsselskapene var svært opptatt av sine lokalsamfunn og derfor investerer mye penger i disse. Dette for å bidra til utvikling. Siden de nevnte godene ble trukket frem som spesielt viktig for kystkommuner, kan det tolkes som at oppdrettsnæringens strukturelle makt i Norge er langt sterkere på lokalt enn nasjonalt nivå. Det langt større engasjementet for saken fra

kystpolitikerne enn andre politikere, er også med på å støtte opp under denne antakelsen. Havbruksnæringens økonomiske betydning nasjonalt og lokalt kan dermed anses som et første tegn på at havbruksaktørene i saken hadde strukturell makt i spørsmålet om innføring av grunnrenteskatt.

I tillegg til at politikerne i samtlige partier var opptatt av den viktige rollen den norske havbruksnæringen spiller i dag, uttrykte flere at den ville bli enda viktigere i fremtiden. Dette fordi politikerne antok at den vil vokse i årene fremover, noe som vil øke både eksporten, antall arbeidsplasser og ringvirkningene. I tillegg mente mange at havbruksnæringen ville sikre den norske velferdsstaten økonomisk når oljen en gang vil ta slutt. Selv om dette omhandlet fremtiden, var flere av de tradisjonelle indikasjonene på strukturell makt fremtredende også her. I litteraturen om strukturell makt er det uvanlig å diskutere potensielle hendelser som enda ikke har inntruffet. Til tross for dette, kan politikernes oppfatning og store fokus på havbruksnæringens viktige rolle i fremtiden tolkes som en indikasjon på strukturell makt i dette caset. Det bør derfor vurderes om dette er et element som i fremtiden bør få større oppmerksomhet innenfor studier av strukturell makt.

Til tross for at politikerne i Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet anerkjente oppdrettsnæringen som viktig, er ikke dette tilstrekkelig for å bekrefte H1a. Det er også nødvendig at politikerne fryktet negative konsekvenser fra næringens side dersom en grunnrenteskatt ble innført. For at politikerne skulle frykte negative konsekvenser, må oppdrettsselskapene ha hatt betydningsfulle og konkrete insentiver til å gjennomføre de negative konsekvensene.

Allerede i Stortingets vedtak og i regjeringens mandat til Havbruksskatteutvalget ble det spesifisert at utredningen måtte vurdere den internasjonale konkurransesituasjonen, forutsetninger for lønnsomhet, forholdet mellom norsk og utenlandsk eierskap og hvordan skatte- og avgiftssystemet påvirker sysselsettingen og industrialisering (Vedtak 826, Stortinget; Finansdepartementet, 2018b). Dette illustrerer at både politikerne på Stortinget og regjeringen allerede i forkant av utredningen var oppmerksomme på potensielle konsekvenser av en beskatning. Dette kan tolkes som indikatorer på at næringen allerede ved nedsettelsen av utvalget var i besittelse av strukturell makt.

Frykten for negative reaksjoner fra oppdrettsnæringen strakte seg også utenfor Stortingets korridorer. Som følger av intervjuene med informantene og landsmøtetalene, kan det bekreftes at en rekke politikere i de tre partiene var bekymret for konsekvensene: reduserte investeringer, tilbakeholdelse av midler og utflagging. Disse bekymringene ser dessuten ut til å ha økt etter endringene i regjeringens mandat til Havbruksskatteutvalget og etter hvert som konturene av

dets tilrådning ble tydelig. Bekymringene kan tolkes som indikatorer for at havbruksnæringen var i besittelse av strukturell makt. Frykten for de negative konsekvensene ble av politikerne i de tre partiene brukt som argument for hvorfor det ikke burde innføres en grunnrenteskatt på havbruksnæringen. Tilnærmet alle politikerne intervjuet for oppgaven hevdet at deres oppfatning av viktigheten av havbruksnæringen og argumenter mot grunnrenteskatt, hadde rot i at de selv kom fra kysten. Dermed hadde de god kjennskap til havbruksnæringen, dens bidrag og behov. Den strukturelle makten kan dermed anses som automatisk.

Ettersom de mest sentrale indikasjonene er til stede; både at havbruksnæringen ble ansett som viktig av politikerne, og deres bekymringer for konsekvenser ved en innføring av grunnrenteskatt, kan hypotese 1a bekreftes.

6.2 Strategisk strukturell makt

I motsetning til automatisk makt krever strategisk strukturell makt at næringsaktørene benytter sin økonomiske tyngde, ofte i form av trusler, i forhandlinger med politiske beslutningstakere (Culpepper & Reinke, 2014, s. 431). Det er derfor nødvendig å finne indikatorer på følgende for å bekrefte at havbruksnæringen hadde strategisk strukturell makt i saken. Som presentert i teorikapittelet lyder hypotese 1b følgende: *Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutning om å vedta å ikke innføre grunnrenteskatt på havbruk var en følge av havbruksnæringens strategiske strukturelle makt.*

Selv om en rekke politikere hevdet at de fryktet reduserte investeringer, tilbakeholdelse av midler og utflagging, som et resultat av egen kunnskap om havbruksnæringen, fremstår politikernes og næringsorganisasjonenes argumenter som påfallende lik. Som presentert i prosesssporingen var det uenighet om næringen, ved innføring av en grunnrenteskatt, faktisk hadde hatt betydningsfulle og konkrete insentiver til å gjennomføre handlinger som ville skapt negative konsekvenser hvis en grunnrenteskatt ble innført. Det fremstår derfor som overraskende at såpass mange politikere fremmet argumenter omhandlende frykt for negative konsekvenser. Det er derfor nødvendig å stille spørsmål ved hvorfor et så stort antall politikere, fremmet disse potensielle konsekvensene så bastant. Det fremstår også som underlig at politikerne ønsket å ta en beslutning før det fulle kunnskapsgrunnlaget lå på bordet, i form av NOUen. Spesielt siden det var såpass store uenigheter i debatten. Det kan dermed tyde på at politikerne har blitt påvirket på andre måter enn kun gjennom havbruksnæringens automatiske strukturelle makt.

Gjennom prosesssporingen kom det frem at næringsorganisasjonene fremmet en rekke argumenter omhandlende mulige negative konsekvenser ved innføring av en grunnrenteskatt. Disse omfattet konsekvenser som: reduserte investeringer, tilbakeholdelse av midler og utflagging, og kan dermed tolkes som trusler. Disse truslene ble fremmet allerede i høringssvarene til næringsorganisasjonene i behandlingen av SV sitt representantforslag i Stortinget. I senere tid ble disse også fremmet i næringsorganisasjonenes kontakt med politikerne i de tre partiene. Truslene kan dermed tolkes som indikasjoner på strategisk strukturell makt. Disse hadde, i likhet med politikernes egne bekymringer, i stor grad et lokalt perspektiv. Her stod konsekvenser for kystdistriktene i sentrum. Det kan også tyde på at endringen i regjeringens mandat til Havbruksskatteutvalget og lekkasjene fra utvalgets tilrådning, ble benyttet av næringsorganisasjonene til å ytterligere fremme sine trusler om negative konsekvenser.

Selv om en rekke politikere mente at deres bekymringer var basert på egne erfaringer og kunnskap, mente andre informanter at de i tillegg hadde mottatt ny informasjon fra næringsaktører som de ikke kjente til fra før. Denne informasjonen bidro til å øke deres bekymring for negative konsekvenser ved innføring av en grunnrenteskatt på havbruk. I tillegg tok politikerne med seg disse argumentene videre til talerstolen på sine landsmøter. Næringsorganisasjonenes trusler, den store oppslutningen rundt negative bestridte konsekvenser av en grunnrenteskatt, og likheten i argumentene fra næringsorganisasjonene og politikerne, er tydelige indikatorer på at havbruksnæringen var i besittelse av strategisk strukturell makt i det gitte caset. Dermed kan Hypotese 1b bekreftes.

6.3 Automatisk instrumentell makt

Som beskrevet i teorikapittelet, omfatter instrumentell makt funksjoner som ikke er en del av havbruksnæringens kjernevirksomhet, som benyttes for å oppnå politiske fordeler (Culpepper & Reinke, 2014, s. 429). Automatisk instrumentell makt krever ingen innsats fra næringsaktørene i havbruksnæringen. Imidlertid står politikernes relasjoner til næringen sentralt for å undersøke om næringen var i besittelse av automatisk instrumentell makt. Hypotese 2a utledet i teorikapittelet er følgende: *Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutning om å vedta å ikke innføre grunnrenteskatt på havbruk var en følge av havbruksnæringens automatiske instrumentelle makt.*

For å evaluere hvorvidt hypotese 2a kan bekreftes eller ikke, benyttes de to indikatorene; tilstedeværelsen av næringsvennlige beslutningstakere og svingdøreffekt. Selv om hypotese 1a og 1b har blitt bekreftet, er det grunn til å tro at strukturell makt ikke var den eneste årsaken til de tre partienes beslutning omhandlende grunnrenteskatt. En rekke indikatorer tyder også på at havbruksnæringens instrumentelle makt bidro til utfallet.

Som presentert i teorikapittelet kan indikatoren næringsvennlige partier, bidra til at politiske beslutningstakere tar beslutninger som er i tråd med selskapers interesser, uavhengig av næringsaktørens aktiviteter (Culpepper & Reinke, 2014). Samtlige av politikerne intervjuet, uttrykte at de i stor grad var næringsvennlige ovenfor havbruksnæringen. Ifølge flertallet grunnet dette i at de kom fra kystområder, noe som gjorde at de visste hvor viktig havbruksnæringen er for Norge og særlig for kyst-Norge. På landsmøtene hevdet politikere fra alle de tre partiene, at deres parti var et kystparti med store deler av velgermassen sin her. Det ble også hevdet i alle partiene at de var et næringsparti. Derfor mente samtlige at det var nødvendig å si nei til grunnrenteskatt på havbruk. Gjennom disse uttalelsene kan samtlige tolkes som næringsvennlige. Dette kan anses som en indikasjon på at havbruksnæringen var i besittelse av automatisk instrumentell makt.

Den andre indikatoren på automatisk instrumentell makt, svingdøreffekten, går ut på at personer bytter mellom å besitte sentrale stillinger av politisk myndighet og stillinger i den private næringen (Culpepper & Reinke, 2014, s. 431). I dette caset gikk svingdøreffekten imidlertid kun en vei, fra politikk til næring. Dette begrunnes ved at tre av de fire informantene fra næringsorganisasjonene hadde politisk bakgrunn. Alle tre mente at det var nyttig å ha et kjent navn i kontakt med politikere. I tillegg fortalte flere av informantene, som var politikere, at de ble kontaktet av personer i havbruksnæringen som de hadde kjennskap til fra tidligere. Dette gjaldt ikke minst av personer som tidligere hadde vært medlem i deres parti. Likevel var alle informantene fra havbruksnæringen enige om at selv om de tidligere hadde vært medlem i et spesifikt parti, kontaktet de alle partiene på lik linje og gav dem lik informasjon. Få av informantene som var politikere hadde imidlertid tidligere arbeidet i havbruksnæringen. Det eksisterer dermed noen indikasjoner på at næringen hadde automatisk instrumentell makt som følger av svingdøreffekten, selv om denne er begrenset.

Som følger av tilstedeværelse av indikasjonene næringsvennlige beslutningstakere og svingdøreffekt, kan hypotese 2a bekreftes. Det kan dermed konkluderes med at den automatiske instrumentelle makten til næringsaktørene i havbruksnæringen hadde en viss påvirkning på de tre partienes beslutning om å si nei til grunnrenteskatt på landsmøtene.

6.4 Strategisk instrumentell makt

I motsetning til automatisk instrumentell makt, innebærer strategisk instrumentell makt utøvelse av bevisst politisk handling av havbruksnæringen for å oppnå innflytelse på politiske beslutningstakere (Fairfield, 2015a). Hypotese 2b lyder som følger: *Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutning om å vedta å ikke innføre grunnrenteskatt på havbruk var en følge av havbruksnæringens strategiske instrumentelle makt.*

For å evaluere om hypotese 2b kan bekreftes eller avkreftes vil, som presentert i det teoretiske rammeverket, de tre aktivitetene: lobbyvirksomhet, mobilisering og innramming, benyttes som indikatorer. I tillegg kan kilder til instrumentell makt bidra til at handlingene næringsaktørene utøver med formål om å påvirke politiske beslutningstakere blir mer effektive (Fairfield, 2015b, s. 420). Ifølge rammeverket vil det undersøkes om følgende relasjonelle kilder var til stede: institusjonalisert konsultasjon, partikobliger og uformelle bånd. I tillegg vil det undersøkes om ressursene ekspertise, penger og samstemthet var til stede.

Blant de relasjonelle kildene er funnene begrenset. Det eksisterer til en viss grad funn for moderat institusjonalisert konsultasjon, siden flere av informantene fra alle de tre partiene fortalte at de hadde jevnlig kontakt med næringsaktører fra havbruksnæringen. Spesielt de lokale politikerne fra havbrukskommuner og havbruksfylker som besittet sentrale politiske verv, fortalte at det for dem er normalt å ha regelmessig kontakt med næringen. Dette gjaldt særlig med de lokale selskapene i sin region. På nasjonalt nivå, omfattet politikernes kontakt med havbruksnæringen i større grad de tre næringsorganisasjonene og store oppdrettsselskaper som Mowi. Flere politikere og personer ansatt i næringsorganisasjonene hadde en viss geografisk nærhet til hverandre gjennom at de kom fra samme kommune eller nærmest var naboer. I tillegg hadde flere tidligere vært partikolleger. Det kan derfor tolkes som at det eksisterte en viss grad av uformelle bånd mellom politikerne og næringen. Det eksisterer imidlertid ingen indikasjoner på havbruksnæringen var i besittelse av den siste kilden til makt, partikobliger, i caset.

Når det gjelder ressursen penger, er det tydelig gjennom produksjons- og eksporttallene til næringen at dette er en profitabel næring. Dette til tross for at det i caset ikke har vært mulig å spore opp konkrete tall på inntektene til selskapene eller næringsorganisasjonene. Likevel har samtlige informanter fra næringen bekreftet at de benyttet vesentlige ressurser i arbeidet med saken. Det eksisterer sterke indikasjoner på at havbruksnæringen var i besittelse av ekspertise,

siden et høyt antall av politikerne kontaktet næringsaktører i denne for å: kontrollsjekke fakta, innhente informasjon om grunnrenteskatt og for å få bistand til utforming av resolusjonsforslag. Det at samtlige næringsaktørene i havbruksnæringen var imot innføring av en grunnrenteskatt, indikerer at næringsaktørene også var i besittelse av ressursen samstemthet.

For aktivitetene lobbyvirksomhet, mobilisering og innramming, ble samtlige utøvd av de tre næringsorganisasjonene. Lobbyvirksomhet, var den aktiviteten som pekte seg tydeligst ut i prosesseringen. Som bekreftet av både informantene fra næringsorganisasjonene og fra partiene, var kontakten mellom dem hyppig fra tiden før SV fremmet representantforslaget, frem til de tre partiene hadde vedtatt resolusjon om nei til grunnrenteskatt. Dette var kontakt som gikk begge veier. Likevel var det næringsorganisasjonene som i størst grad kontaktet politikerne i de tre partiene. Lobbyvirksomhet er i seg selv ikke en indikasjon på høy instrumentell makt, men det at havbruksnæringens innflytelse gjennom lobbyvirksomhet øker når næringsaktører besitter sterke og flere kilder til instrumentell makt, indikerer nettopp dette (Fairfield, 2015a, s. 31). For dette caset førte kildene til instrumentell makt; penger, ekspertise og samstemthet til effektiv lobbyvirksomheten for de tre næringsorganisasjonene. Penger gjorde det mulig for næringsorganisasjonene å opprettholde et høyt trykk i kontaktflatene mellom dem og politikerne gjennom hele perioden, fra april 2018 til mai 2019. Næringsorganisasjonenes ekspertise gjorde det dessuten nyttig også for politikerne i de tre partiene å opprettholde en dialog med disse. I tillegg til å gi næringsorganisasjonene tilgang til politikerne, eksisterer det også indikasjoner på at denne ekspertisen styrket næringsaktørens legitimitet ovenfor politikerne i de tre partiene. Siden det var en total motstand mot grunnrenteskatt i hele havbruksnæringen, som førte til at alle lobbet i samme retning, styrket dette trolig også næringens påvirkningskraft på politikerne. De relasjonelle kildene; institusjonalisert konsultasjon og uformelle bånd, hadde trolig begge en viss effekt på næringsorganisasjonenes tilgang til politikerne og legitimitet ovenfor disse.

Aktiviteten innramming, benyttes for å skape en felles forståelse av virkeligheten med formål om å, i dette tilfellet støtte opp under havbruksnæringens preferanser (Downie, 2019, s. 35-36). Næringsorganisasjonene benyttet spesielt to rammer i denne saken. Den første omfattet den allerede sentrale by-land-konflikten. Denne benyttet næringsorganisasjonene til sin fordel i beskatningsdebatten. Kystpolitikere oppfattet at de eksisterende inntektene gjennom havbruksfondet og de kommende inntektene gjennom en grunnrenteskatt nå kunne risikere å gå til staten. Dette skapte stort sinne. Havbruksnæringen og spesielt Sjømat Norge benyttet seg hyppig av kystpolitikernes frustrasjon og argumenterte for at Oslo frarøvet kysten både

inntekter og arbeidsplasser. Dette var argumenter som også politikerne fra kyst-Norge trakk frem gang på gang, og tolkes derfor som en effektiv innramming i en by-land-ramme. Den andre innrammingen havbruksnæringen benyttet i saken var at innføring av en grunnrenteskatt i høy grad ville svekke den norske havbruksnæringen, slik at den ikke ville ha mulighet til å gjøre nye investeringer og i verste fall flytte ut av Norge. Ettersom det eksisterte uenighet om hvilke følger innføring av en grunnrenteskatt ville ha, og spesielt at utvalget var uenig i næringens argumentasjon, kan argumentene til havbruksnæringen tolkes som en innramming. Også i dette tilfellet ble trolig næringsaktørens innramming ansett som legitim som følger av næringsaktørens kilder til instrumentell makt; ekspertise, uformelle bånd og institusjonalisert konsultasjon. Siden disse argumentene i høy grad ble brukt av politikerne på deres landsmøter og politikerne intervjuet, kan denne aktiviteten tolkes som suksessfull i å påvirke de tre politiske partiene.

Når det gjelder den siste aktiviteten presentert i det teoretiske rammeverket, som er mobilisering av koalisjoner, ser også denne aktiviteten ut til å ha spilt en essensiell rolle for det politiske utfallet. Som beskrevet i teorikapittelet er det ikke en selvfølge at de ulike aktørene innad i en har felles preferanser for ønsket politikkutfall (Vormedal & Skjærseth, 2019). Næringen var, som allerede beskrevet, svært samstemt og arbeidet med å hindre den felles trusselen om en innføring av en grunnrenteskatt. Informantene ansatt i havbruksorganisasjonene fremla i høy grad de samme argumentene til politikere de kontaktet og uttrykte et felles ønske i sine høringssvar. Både disse sammenfallende uttrykkene og informantene fra næringsorganisasjonenes bekreftelse på samarbeid mellom dem, indikerer en sterk mobilisering innad i næringen. Dette gjelder spesielt for samarbeidet mellom Sjømat Norge og Norsk Industri. Dette indikerer dermed en tydelig utøvelse av strategisk instrumentell makt fra næringsorganisasjonene.

Næringen mobiliserte imidlertid ikke kun innad i næringen. Sjømat Norge og Norsk Industri allierte seg i tillegg med Nettverk for fjord- og kystkommuner. Dette samarbeidet kan anses som svært spesielt ettersom det er et avvik fra hvordan de to aktørene vanligvis sitter som forhandlingspartnere på hver sin side av bordet. Til tross for at de to aktørene hadde et felles mål – å forhindre innføring av en (statlig) grunnrenteskatt, fremstår likevel motivasjonen til de to aktørene som ulik. For NFKK var det viktigste at skatteinntektene tilfalt kommunene og at disse ville være stabile og forutsigbare. For havbruksnæringen fremstod imidlertid det viktigste som å redusere skattesatsen de ville bli pålagt. For begge de to aktørene var motparten essensiell å ha med på laget, ettersom begge er tunge aktører med viktig innflytelse.

Det kan dermed konkluderes med at aktørene i den norske havbruksnæringen var i besittelse av høy strategisk instrumentell makt for det gitte caset. Årsaken til dette er at næringsaktørens var i besittelse av flere og sterke kilder til instrumentell makt. Disse omfattet: institusjonalisert konsultasjon, uformelle bånd, penger, ekspertise og samstemthet. Besittelsen av disse førte til at de tre aktivitetene lobbyvirksomhet, innramming og mobilisering i høy grad lyktes med å påvirke de tre partiene til å si nei til grunnrenteskatt på sine landsmøter. Dermed kan hypotese 2b bekreftes.

6.5 Sammenligning av de fire maktformene

Som understreket i teorikapittelet er instrumentell og strukturell makt kun idealtyper som kan benyttes for å beskrive næringsaktørers makt og påvirkning på politiske beslutninger. Selv akademikere som har jobbet med fagfeltet i lengre tid har utfordringer med å bli enige om hvordan klassifisere makt presist (Culpepper & Reinke, 2014, s. 429-430). Likevel er det nyttig å forsøke å på best mulig vis å kategorisere næringens ulike maktformer og dens påvirkning på politiske beslutninger, slik som det har blitt gjort i dette kapittelet. Dette bidrar til en nyansert undersøkelse av næringsaktørers makt. Det har blitt funnet en rekke indikatorer på betydelig strukturell og instrumentell makt, både automatisk og strategisk, for havbruksnæringen i dette caset. Dette har gjort det mulig å bekrefte de fire hypotesene.

Gjennom funnene fra prosesssporingen og analysen av disse, er det tydelig at de fire maktformene er supplerende, noe som gjør det mulig at alle de fire hypotesene kunne bekreftes. I kapittelet har det blitt bekreftet at næringsaktørens strukturelle makt, både automatisk og strategisk, har spilt en viktig rolle for det politiske utfallet på de tre landsmøtene. Til tross for indikasjoner på at havbruksnæringen hadde strukturell makt, var ikke dette tilstrekkelig for å holde spørsmålet om innføring av en ny beskatning på havbruk borte fra den politiske agendaen. Også næringsaktørens omfattende påvirkningsarbeid rettet mot politikerne tyder på at næringen ikke var trygg på at deres strukturelle makt var tilstrekkelig for å sikre at de tre partiene vedtok å ikke innføre grunnrenteskatt på sine landsmøter. Dermed kan det konkluderes med at selv om næringsaktørens strukturelle makt, både den automatiske og den strategiske, var viktig for det politiske utfallet, var det i tillegg nødvendig at næringen også var i besittelse av instrumentell makt. Gjennom kapittelet har det også blitt illustrert at næringsaktørene hadde en høy instrumentell makt som påvirket det politiske utfallet. Indikatorene for strategisk instrumentell makt, er imidlertid flere og tydeligere enn dem for automatisk makt.

Det er også nødvendig å se instrumentell og strukturell makt i sammenheng, ettersom disse kan være gjensidig forsterkende (Fairfield, 2015a; 2015b). I dette tilfellet er det imidlertid kun tegn til at den instrumentelle makten har styrket den strukturelle makten til havbruksaktørene. Politikernes standhaftige bekymringer og argumenter omhandlende utflagging, reduserte investeringer og tilbakeholdelse av midler, kan tyde på at de to aktivitetene; innramming av saken og lobbyvirksomhet, økte politikernes bekymringer for konsekvensene av en innføring av en grunnrenteskatt. Kildene til instrumentell makt: ekspertise, uformelle bånd, og institusjonalisert kontakt, har trolig også bidratt til å forsterke legitimiteten til nærings budskap. Dette kommer tydelig frem ettersom bekymringene og truslene om konsekvensene av innføring av en grunnrenteskatt, som tidligere beskrevet, ikke er allment akseptert, men likevel fikk en høy oppslutning i de tre partiene. Det eksisterer dermed tydelige indikasjoner på at disse aktivitetene og kildene til instrumentell makt har bidratt til å validere de ellers omdiskuterte bekymringene og truslene omhandlende innføring av en grunnrenteskatt.

I tillegg til næringsaktørens makt sin påvirkning på utfallet, har det gjennom prosesssporingen blitt funnet også to andre sentrale årsaker til det politiske utfallet. Disse var, som tidligere presentert, mandatet til regjeringen for Havbruksskatteutvalget og de tidlige konturene av utvalgets tilrådning. Det er tydelig ut fra intervjuene at disse hendelsene var av stor betydning for politikernes beslutning på de tre landsmøtene. De to utfallene styrket imidlertid nærings strukturelle makt og næringen fikk utøvet sin instrumentelle makt gjennom å ramme inn de to hendelsene og mobilisere til motstand, både innad i næringen og sammen med NFKK.

For å svare på forskningsspørsmålet til oppgaven: *Hvordan påvirket havbruksnærings makt Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutning om å vedta å ikke innføre grunnrentebeskatning på havbruk?*, kan det dermed konkluderes med at utfallet var et resultat av en omfattende prosess bestående av mange elementer. Likevel har det fremkommet gjennom casestudien at havbruksnæringen hadde en sterk instrumentell og strukturell makt, både automatisk og strategisk. Dette til tross for at den instrumentelle automatiske makten fremstår som noe svakere enn de andre. I tillegg bidro den instrumentelle makten til å styrke den strukturelle makten, som i høy grad påvirket politikernes bekymringer og argumenter mot en grunnrenteskatt. Det kan dermed konkluderes med at de fire maktformene fungerte som supplerende og førte til at havbruksnæringen i høy grad påvirket beslutningene på Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets landsmøter om å vedta å si nei til grunnrenteskatt. Det var nødvendig at havbruksnæringen var i besittelse av både instrumentell og strukturell makt for å påvirke de politiske partiene i den grad de gjorde. Nedenfor er en videreutviklet versjon av

tabell 3. presentert i teorikapittelet. Denne inneholder funnene fra analysen som er i tråd med det teoretiske rammeverket for oppgaven. Her kan man se at enkelte indikatorer fra rammeverket er fjernet, samtidig som det har blitt lagt til modifiseringer og nye elementer funnet i casestudien. Tabellen fungerer dermed som en god oppsummering av funnene.

	Strategisk	Automatisk
Instrumentell	<p>Kilder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relasjonelle kilder: <ul style="list-style-type: none"> - Institusjonalisert konsultasjon - Uformelle bånd • Ressurser <ul style="list-style-type: none"> - Penger - Ekspertise - Samstemthet <p>Aktiviteter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lobbyvirksomhet • Innramming • Mobilisering (internt i næringen og eksternt med NFKK) 	<p>Karakteristikk politiske beslutningstakere:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Svingdør mellom næring og politikk (kun fra politikk til næring) • Næringsvennlige beslutningstakere (næringspartier og kystpartier)
Strukturell	<p>Havbruksnæringen som viktig:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatteinntekter • Arbeidsplasser • Ringvirkninger til andre næringer • Havbruksfondet • Økonomisk støtte fra lokale oppdrettsselskaper <p>Trusler om negative konsekvenser nasjonalt/lokalt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Investeringer • Arbeidsplasser • Tilbakeholdelse av midler 	<p>Havbruksnæringen som viktig:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatteinntekter • Arbeidsplasser • Ringvirkninger til andre næringer • Havbruksfondet • Økonomisk støtte fra lokale oppdrettsselskaper <p>Forventninger om negative konsekvenser nasjonalt/lokalt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Investeringer • Arbeidsplasser • Tilbakeholdelse av midler

Tabell 5: Oppdatert versjon av tabell 3. basert på analysens funn.

Bekreftelsen av de fire hypotesene og besvarelsen for oppgavens forskningsspørsmål er i høy grad i tråd med det teoretiske rammeverket og tidligere forskning om næringsaktørers makt til å påvirke politiske beslutningstakers valg. Funnene i denne oppgaven bidrar derfor til å styrke teorien om næringsaktørers strukturelle og instrumentelle makt. Dette til tross for at oppgaven har undersøkt to nye kontekster; parti som politiske beslutningstakere og havbruksnæringen som sektor. Oppgavens funn er dermed en oppfordring om at næringsaktørers makt, i kontekst av primærnæringer og politiske parti som beslutningstakere, i fremtiden bør få en større plass i denne litteraturen. Teorien har i denne casestudien også blitt utvidet, til å omfatte studier av strukturell makt på lokalt nivå, ettersom havbruksnæringen er lokalisert i kystkommuner.

Havbruksnæringens strukturelle makt på lokalt nivå viste seg å være avgjørende for å påvirke særlig politikerne på kommune- og fylkesnivå fra kystdistriktene i saken. Dette kan dermed anses som et første steg i retning av å videreutvikle teorien om næringsaktørers makt til også å omfatte en lokal dimensjon. Den lokale dimensjonen bør derfor i fremtiden også studeres i andre casestudier som omfatter primærnæringer eller andre næringer lokalisert i distriktene.

7. Konklusjon

Denne oppgaven har hatt som formål å undersøke næringsaktørers påvirkning på politiske beslutningstakere. Nærmere bestemt havbruksnæringens påvirkning på Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutning om å vedta nei til grunnrenteskatt på sine landsmøter i 2019. Havbruksnæringens makt har blitt undersøkt gjennom de to supplerende maktperspektivene strukturell og instrumentell makt. For å undersøke havbruksnæringens påvirkning har det blitt benyttet prosessporing som analysemetode. Innsamling av data har blitt gjort gjennom dokumentstudier og eliteintervjuer, med sentrale aktører fra både partiene og havbruksnæringen. Oppgavens forskningsspørsmål har vært:

Hvordan påvirket havbruksnæringens makt Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets beslutning om å vedta å ikke innføre grunnrentebeskatning på havbruk?

7.1 Hovedfunn

Gjennom prosessporingen ble det funnet en rekke indikatorer på at næringsaktørene i den norske havbruksnæringen var i besittelse av og utøvet strukturell makt. Dette betyr at havbruksnæringen har vært økonomisk viktig for Norge, både lokalt og nasjonalt. Politikerne i de tre partiene har i tillegg fryktet negative økonomiske konsekvensene ved innføring av grunnrenteskatt. Særlig de potensielle negative konsekvensene på lokalt nivå, har fått stor oppmerksomhet. Havbruksnæringens strukturelle makt har dermed hatt betydelig påvirkningskraft på partienes politiske beslutning omhandlende grunnrenteskatt. Dette basert på politikernes egne tanker som følger av deres bakgrunn, men også gjennom havbruksnæringens trusler gjennom høringssvar og i kontakt med politikere for påvirkning, lokalt og nasjonalt.

I tillegg har det blitt funnet indikatorer på at havbruksnæringen var i besittelse av og utøvet instrumentell makt. For det første hadde politikere i Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet politiske preferanser som var i tråd med næringens. Dette som følger av at de tre partiene anser seg selv som kyst- og næringspartier. Dette bidro til at de tre partiene vedtok politikk i tråd med næringens preferanser, altså nei til grunnrenteskatt. I tillegg bidro også havbruksnæringens iherdige innsats, i kontakt med politikere, til at de oppnådde det politiske utfallet de ønsket.

Videre har det blitt påvist at havbruksnæringens instrumentelle makt, økte dens strukturelle makt. Det vil si at politikernes bekymringer for negative konsekvenser ved innføring av en

grunnrenteskatt, økte som følger av havbruksnæringens aktiviteter rettet mot politikerne. Dette inkluderte lobbyvirksomhet og innramming av debatten.

I tillegg har det gjennom casestudien blitt funnet årsaker til det politiske utfallet, utenom havbruksnæringens makt. Disse omfatter endring i det opprinnelige mandatet og lekkasjer i Havbruksskatteutvalgets endelige beslutning. Dermed kan årsaken til det politiske utfallet anses som et resultat av flere ulike årsaker. Likevel er det tydelig at havbruksnæringens makt var en viktig årsak til at Venstre, Høyre og Fremskrittspartiets vedtok å ikke innføre grunnrenteskatt på havbruk på sine landsmøter, et halvt år før utredningen som de selv hadde bestilt var klar.

Ettersom de fire maktdimensjonene, som har blitt undersøkt gjennom hypotesene, er supplerende har det vært mulig å gjennomføre en nyansert analyse av næringsmakt. Samtlige av de fire hypotesene for casestudien har blitt bekreftet. Dette har bidratt til å illustrere at næringsmakt er langt mer kompleks fenomen, enn Både Dahls (1957) definisjon av makt, eller norske mediers tiltaler mot «lakselobbyens» lobbyvirksomhet.

7.2 Videre forskning

Ettersom casestudiens sluttspunkt var satt til de tre partienes landsmøter, kan det i fremtiden være interessant å studere også tiden etter landsmøtene. Selv om diskusjonen ikke kom på agendaen igjen før omtrent et år etter landsmøtene, ble det for revidert nasjonalbudsjett 2021 vedtatt innføring av en produksjonsavgift, men ikke en overskuddsbasert grunnrenteskatt (Finansdepartementet & Nærings- og fiskeridepartementet, 2020). Det kunne dermed vært interessant å studere denne prosessen, i en forlengelse av oppgavens case.

Til tross for at caset har omfattet en lite studert næring, innenfor litteraturen om næringsaktørers makt, er funnene i tråd med eksisterende teori på feltet. Derfor vil det trolig være nyttig å studere havbruksnæringens makt også i andre land med betydelig produksjon, som Canada, Chile, Island og Storbritannia. Dette for å undersøke om det også i disse landene finnes sammenfallende funn med denne casestudien og eksisterende teori. I tillegg har studien illustrert at det også kan være nyttig å i fremtiden studere andre primærnæringer lokalisert i distriktene, som skogbruk, landbruk og fiskeri. I fremtiden vil det også være nyttig å i høyere grad koble litteraturen om næringsaktørers makt til ulike politiske systemer og beslutningstakere.

Oppgaven har i tillegg funnet en vesentlige årsak til det politiske utfallet i caset, som enda ikke dekkes av teorien om næringsaktørers makt. I caset var næringsaktørenes strukturelle makt på

lokalt nivå svært sentral for næringsaktørens evne til å påvirke det politiske utfallet. Det er derfor mulig at strukturell makt på lokalt nivå også er av betydning i andre case og næringer. Dette kan dermed anses som et første skritt i retning av å videreutvikle teorien om næringsaktørers strukturelle makt.

Det eksisterer dermed store områder innenfor litteraturen om næringsaktørers makt som enda ikke har blitt studert. Gjennom denne oppgaven har det blitt undersøkt en rekke nye elementer innenfor litteraturen, som har behov for å ytterligere studeres i fremtiden. Forhåpentligvis har denne oppgaven bidratt til å inspirere også andre til å gjøre dette i fremtidige studier av næringsaktørers makt.

Litteraturliste

- Allern, E. H. & Saglie, S. (2012). Inside the Black Box: Parties as Multi-level Organisations in a Unitary State. *West European Politics*, 35(5), 947-970.
<https://doi.org/10.1080/01402382.2012.706406>
- Beckmann, M. N. & Hall, R. L. (2013). Elite Interviewing in Washington, DC. I L. Mosley (Red.), *Interview Research in Political Science* (s. 196-208). Cornell University Press.
- Bennett, A. & Checkel, J. T. (Red.). (2015). *Process Tracing: From Metaphor to Analytic Tool*. Cambridge University Press.
- Berge, A. (2020, 27. juli). Dette er verdens 20 største lakseoppdrettere. *Ilaks*.
<https://ilaks.no/dette-er-verdens-20-storste-lakseoppdrettere-2/>
- Beyers, J., Braun, C., Marshall, D. & De Bruycker, I. (2014). Let's talk! On the practice and method of interviewing policy experts. *Interest Groups & Advocacy*, 3(2), 174-187.
<https://doi.org/10.1057/iga.2014.11>
- Bjerve, G. H. (2019, 15. mars). Lakseskatt kan gi opptil 7 milliarder kroner i statskassen. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/norge/i/zLdX55/lakseskatt-kan-gi-opptil-7-milliarder-kroner-i-statskassen>
- Bjørndal, T., Holte, E. A., Hilmarsen, Ø & Tusvik, A. (2018). *Analyse av lukka oppdrett av laks – landbasert og i sjø: produksjon, økonomi og risiko*. (FHF prosjekt 901442). Fiskeri og Havbruksnæringas Forskningsfond.
<http://fisk.no/attachments/article/6572/landbasert-lakseoppdrett-analyse.pdf>
- Blatter, J. & Haverland, M. (2012). *Designing Case Studies: Explanatory Approaches in Small-N Research*. Palgrave Macmillan.
- Bryman, A. (2016). *Social Research Methods* (5. utg.). Oxford University Press.
- Burnham, P., Lutz, K. G., Grant, W. & Layton-Henry, Z. (2008). *Research Methods in Politics* (2. utg.). Palgrave Macmillan.
- Busemeyer, M. R. & Thelen, K. (2020). Institutional Sources of Business Power. *World Politics*, 72(3), 448-480. <https://doi.org/10.1017/S004388712000009X>
- Coen, D., Grant, W. & Wilson, G. (2010). Political Science: Perspectives on Business and Government. I Coen, D., Grant, W. & Wilson, G. (Red.), *The Oxford Handbook of*

- Business and Government*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199214273.003.0002>
- Collier, D. (2011). Understanding Process Tracing. *Political Science & Politics*, 44(4), 823-830. <https://doi.org/10.1017/S1049096511001429>
- Culpepper, P. D. (2015). *Quiet Politics and Business Power: Corporate Control in Europe and Japan*. Cambridge University Press.
- Culpepper, P. D. & Reinke, R. (2014). Structural Power and Bank Bailouts in the United Kingdom and the United States. *Politics & Society*, 42(4), 427-454.
<https://doi.org/10.1177/0032329214547342>
- Dahl, R. A. (1957). The Concept of Power. *Behavioural Science*, 2(3), 201-215.
<https://doi.org/10.1002/bs.3830020303>
- Dokument 8:103 S (2016-2017). *Representantforslag 103 S*. Stortinget.
<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/representantforslag/2016-2017/dok8-201617-103s.pdf>
- Dokument 8:192 S (2017-2018). *Representantforslag 192 S*. Stortinget.
<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/representantforslag/2017-2018/dok8-201718-192s.pdf>
- Downie, C. (2019). *Business Battles in the US Energy Sector: Lessons for a Clean Energy Transition*. Routledge.
- Fairfield, T. (2015a). *Private wealth and public revenue in Latin America: Business power and tax politics*. Cambridge University Press.
- Fairfield, T. (2015b). Structural power in comparative political economy: perspectives from policy formulation in Latin America. *Business and Politics*, 17(3), 411-441.
<https://doi.org/10.1515/bap-2014-0047>
- Falkner, R. (2008). *Business Power and Conflict in International Environmental Politics*. Palgrave Macmillan.
- Falkner, R. (2010). Business and global climate governance: A neo-pluralist perspective. I M. Ougaard & A. Leander (Red.), *Business and Global Governance*. (s. 99-117). Routledge.

- Finansdepartementet. (2018a, 27. april). *Regjeringen vil utrede og eventuelt foreslå en grunnrenteskatt på havbruk*. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-vil-utrede-og-eventuelt-foresla-en-grunnrenteskatt-pa-havbruk/id2599632/>
- Finansdepartementet, (2018b, 7. september). *Mandat for utvalg som skal vurdere beskatningen av havbruk* [Pressemelding]. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/dep/fin/pressemeldinger/2018/utvalg-skal-vurdere-beskatningen-av-havbruk/mandat-for-utvalg-som-skal-vurdere-beskatningen-av-havbruk/id2610382/>
- Finansdepartementet. (2019, 25. mars). *Svar på spm. 1264 fra stortingsrepresentant Geir Pollestad*. Regjeringen. https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/svar-pa-spm.-1264-fra-stortingsrepresentant-geir-pollestad/id2637692/?utm_source=www.regjeringen.no&utm_medium=epost&utm_campaign=nyhetsvarsel%2025.03.2019&utm_content=%C3%98konomi%20og%20budsjett%20og%20Aktuelt%20fra%20Finansdepartementet
- Finansdepartementet & Nærings- og fiskeridepartementet (2020, 12. mai). *Revidert nasjonalbudsjett: Havbrukskommunene får langsiktige og stabile inntekter fra havbruksnæringen* [Pressemelding]. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/havbruk/id2702028/>
- Fiskeridirektoratet. (2019, 29. mai). *Hvor stor er oppdrettsnæringen i Norge?*.
<https://www.fiskeridir.no/Akvakult/ur/Nyheter/2019/0519/Hvor-stor-er-oppdrettsnaeringen-i-Norge>
- Fiskeridirektoratet. (2020a, 30. januar). *Akvakulturstatistikk: matfiskproduksjon av laks, regnbueørret og ørret*. Salg 1994-2020. <https://www.fiskeridir.no/Akvakultur/Tall-og-analyse/Akvakulturstatistikk-tidsserier/Laks-regnbueoerret-og-oerret/Matfiskproduksjon>
- Fiskeridirektoratet. (2020b, 29. september). *Havbruksfondet*.
<https://www.fiskeridir.no/Akvakultur/Tema/Havbruksfondet>
- Fuchs, D. (2007). *Business Power in Global Governance*. Lynne Rienner Publishers.
- Fuchs, D. & Lederer, M. ML. (2007). The Power of Business. *Business and Politics*, 9(3), 1-17. <https://doi.org/10.2202/1469-3569.1214>

- George, A. L. & Bennett, A. (2005). *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. MIT Press.
- Gerring, J. (2017). *Case study research: Principles and Practices* (2. utg.). Cambridge University Press.
- Greaker, M. & Lindhold, L. (2019). *Grunnrenten i norsk akvakultur og kraftproduksjon fra 1984 til 2018* (Rapport 2019/34). Statistiske sentralbyrå.
<https://www.ssb.no/nasjonaltregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/attachment/403220?ts=16e595d15d8>
- Grindheim, J. E., Heidar, K. & Strøm, K. W. (2020). *Norsk politikk* (2.utg.). Universitetsforlaget.
- Hacker, J. S. & Pierson, P. (2002). Business Power and Social Policy: Employers and the Formation of the American Welfare State. *Politics & Society*, 30(2), 277-325.
<https://doi.org/10.1177/0032329202030002004>
- Hansen, T. (2020, 2. juli). Norges offentlige utredninger (NOU). I Store norske leksikon.
[https://snl.no/Norges_offentlige_utredninger_\(NOU\)](https://snl.no/Norges_offentlige_utredninger_(NOU))
- Helle, B. T., Oterholm, G., Ytreberg, G. & Randen, M. (2019, 7. november). Spillet om laksemilliardene: Slik ble oppdrettskatten stoppet, lenge før omstridt rapport var klar. *Dagens Næringsliv*. <https://www.dn.no/pr/laks/oppdrett/sigbjorn-aanes/spillet-om-laksemilliardene-slik-ble-oppdrettskatten-stoppet-lenge-for-omstridt-rapport-var-klar/2-1-700269>
- Holst, C. (2019). Hva er en god NOU?. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 36(4), 344-351. <https://doi.org.ezproxy.uio.no/10.18261/issn.1504-3053-2019-04-05>
- Horntvedt, G. (2019, 15. mars). *Grete Horntvedt, Leder av Senior Høyre, Oslo* [Video]. <https://tv.hoyre.no/grete-horntvedt-leder-av-senior-1>
- Hovland, K. M. (2017, 4. januar). Fiskeriministeren: – Tror femdobling er beskjedent. *E24*.
<https://e24.no/boers-og-finans/i/m6o49O/fiskeriministeren-tror-femdobling-er-beskjedent>
- Høyre. (u.å.). *Lokal Verdiskaping* [Resolusjon]. Hentet 5. juni 2021 fra
https://hoyre.no/content/uploads/2021/02/Endelig_resolusjon_lokal_verdiskaping.pdf

- Høyre. (2019). *Innkomne resolusjonsforslag Høyres landsmøte 2019* [Resolusjonsforslag].
https://hoyre.no/content/uploads/2021/02/HLM19_Innkomne_resolusjonsforslag_Hyres_landsmte_2019.pdf
- Høyre Trøndelag. (2019). *Regional verdiskaping er avgjørende for vekst og velferd i hele landet* [Vedtatt på Trøndelag Høyres årsmøte].
https://hoyre.no/trondelag/aktuelt/regional_verdiskaping_er_avgjorende_for_vekst_og_velferd_i_hele_landet/
- Ilaks. (2019, 4. november). – Jeg stiller meg tvilende til om grunnrenten er til hinder for investeringer i oppdrettsnæringen. <https://ilaks.no/jeg-stiller-meg-tvilende-til-om-grunnrenten-er-til-hinder-for-investeringer-i-oppdrettsnaeringen/>
- Indrevik, T. G. (2019, 15. mars). *Tom Georg Indrevik, Leder av Vestland Høgre* [Video]. Høyre. <https://tv.hoyre.no/tom-georg-indrevik-leder-av>
- Innst. 348 S (2016-2017). *Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Knag Fylkesnes, Audun Lysbakken, Kirsti Bergstø og Heikki Eidsvoll Holmås om innføring av et produksjonsvederlag for oppdrett av laks, ørret og regnbueørret innenfor territoriallinjen*. Næringskomiteen.
<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2016-2017/inns-201617-348s.pdf>
- Innst. 338 S (2017-2018). *Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Knag Fylkesnes, Mona Fagerås, Arne Nævra, Eirik Faret Sakariassen og Lars Haltbrekken om innføring av et produksjonsvederlag for oppdrett av laks, ørret og regnbueørret innenfor territoriallinjen*. Næringskomiteen.
<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2017-2018/inns-201718-338s.pdf>
- Isaksen, J. R., Andreassen, O. & Robertsen, R. (2012). *Kommunenes holdning til økt oppdrettsvirksomhet* (Nofima Rapport 18/2012).
<https://nofima.no/publikasjon/1154005/>
- Iversen, A., Andreassen, O., Hermansen, Ø., Larsen, T. A. & Terjesen, B. F. (2013). *Oppdrettsteknologi og konkurranseposisjon* (Nofima Rapport 32/2013).
<https://www.nofima.no/filearchive/rapport-32-2013-oppdrettsteknologi-og-konkurranseposisjon.pdf>

- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Abstrakt forlag.
- Johansen, U., Myhre, M. S. & Richardsen, R. (2020). *Nasjonal betydning av sjømatnæringen: En verdiskapings- og ringvirkningsanalyse med data fra 2004-2019*. (SINTEF Ocean AS Rapport 2020:00822). <https://www.sintef.no/globalassets/nasjonal-verdiskapning-sintef-2004-2019.pdf>
- Johnsen, A. B. (2018, 10. april). Stortinget vil ha ny avgift på oppdrett – mot Per Sandbergs vilje. *Verdens Gang*. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/G1q5KV/stortinget-vil-ha-ny-avgift-paa-oppdrett-mot-per-sandbergs-vilje>
- Kamieniecki, S. & Kraft, M. E. (Red.). (2007). *Business and environmental policy: Corporate interests in the American political system*. MIT Press.
- Keller, E. (2016). Noisy business politics: lobbying strategies and business influence after the financial crisis. *Journal of European Public Policy*, 25(3), 287-306. <https://doi.org/10.1080/13501763.2016.1249013>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2020, 15 januar). *Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK)*. <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommuneokonomi/robek-2/id449305/>
- Kristiansen, A. A. (2020, 15. januar). Vil ha mer eiendomsskatt og omkamp om lakseskatten. *Dagbladet*. <https://www.dagbladet.no/nyheter/vil-ha-mer-eiendomsskatt-og-omkamp-om-lakseskatten/72028074>
- Kristiansen, B. S. & Wiederstrøm, G. (2019, 12. november). Suksess for lakselobbyen. *Klassekampen*. <https://arkiv.klassekampen.no/article/20191112/ARTICLE/191119997>
- Kroepelien, A. C. (2019, 15. mars). Anne Christine Kroepelien, Oslo [Video]. Høyre. <https://tv.hoyre.no/anne-christine-kroepelien-oslo>
- Ladner, A. Keuffer, N. & Baldersheim, A. (2016). Measuring Local Autonomy in 39 Countries (1990-2014). *Regional & Federal Studies*, 26(3), 321-357. <https://doi.org/10.1080/13597566.2016.1214911>
- Leech, B. L., Baumgartner, F. R., Berry, J. M. Hojnacki, M. & Kimball, D. C. (2013). Lessons from the “Lobbying and Policy Change” Project. I L. Mosley (Red.), *Interview Research in Political Science* (s. 208-224). Cornell University Press.

- Levy, J. S. (2008). Case Studies: Types, Designs, and Logics of Inference. *Conflict Management and Peace Science*, 25(1), 1-18.
<https://doi.org/10.1080/07388940701860318>
- Lindblom, C. E. (1977). *Politics and Markets: The World's Political-Economic Systems*. Basic Books.
- Lynch, J. F. (2013). Aligning sampling strategies with analytic goals. I L. Mosley (Red.), *Interview Research in Political Science* (s. 181-195). Cornell University Press.
- Misund, B. (2020, 13. mars). Havbruk. I Store norske leksikon. <https://snl.no/havbruk>
- Misund, B. (2021, 18. februar). Fiskeoppdrett. I Store norske leksikon.
<https://snl.no/fiskeoppdrett>
- Nesvik, H. T. (2019, 3. mai). *Harald Tom Nesvik tale fredag FRP's Landsmøte 2019* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=EG6zVI--2Vw&t=1s>
- Nettverk fjord- og kystkommuner. (u.å.). *Om oss*. Hentet 28. april 2021 fra <https://www.nfkk.no/om-oss/>
- Nettverk fjord- og kystkommuner. (2018). *Høringsnotat/skriftlig innspill fra Nettverk for fjord- og kystkommuner til Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett 2018 angående grunnrenteskatt i havbrukssektoren, og behandling av Dokument 8:192 S (2017-2018) "Representantforslag om produksjonsvederlag for oppdrett av laks, ørret og regnbueørret innenfor territoriallinjen"* [Høringssvar]. <https://www.nfkk.no/wp-content/uploads/2018/05/H%C3%B8ring-p%C3%A5-grunnrenteskatt-og-SVs-dok-8-om-produksjonsavgift-220518.pdf>
- Newell, P & Paterson, M. (1998). A Climate for Business: Global Warming, the State and Capital. *Review of International Political Economy*, 5(4), 679-703.
<https://doi.org/10.1080/096922998347426>
- Nilsen, T. (2019, 15. mars). *Tom-Christer Nilsen, Storingsrepresentant, Vestland* [Video]. Høyre. <https://tv.hoyre.no/tom-christer-nilsen>
- NOU 2014: 13. (2014). *Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi*. Finansdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/bbd29ff81485402681c6e6ea46655fae/nou/pdfs/nou201420140013000dddpdfs.pdf>

- NOU 2019: 18. (2019). *Skattlegging av havbruksvirksomhet*. Finansdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/207ae51e0f6a44b6b65a2cec192105ed/no/pdfs/nou201920190018000dddpdfs.pdf>
- NRK. (2020, 7. februar). *Politisk kvarter* [Audio podkast].
https://radio.nrk.no/podkast/politisk_kvarter/sesong/202002/1_bc0c206e-002f-4854-8c20-6e002fd8541e
- NTB. (2019, 27. februar). Solberg om lakseskatt: - Lurt å vente på utredningen. *Nettavisen*.
<https://www.nettavisen.no/nyheter/innenriks/solberg-om-lakseskatt-lurt-a-vente-pa-utredningen/s/12-95-3423598786>
- Nærings- og fiskeridepartementet. (2017, 15. desember). *Første utbetaling fra Havbruksfondet* [Pressemelding]. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/forste-utbetaling-fra-havbruksfondet/id2582212/>
- Nærings- og fiskeridepartementet. (2018, 10. september). *Tidenes utbetaling til laksekommunene* [Pressemelding]. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/tidenes-utbetaling-til-laksekommunene/id2610580/>
- Nærings- og fiskeridepartementet & Olje- og energidepartementet. (2017). *Ny vekst, stolt historie: Regjeringens havstrategi*.
https://www.regjeringen.no/contentassets/097c5ec1238d4c0ba32ef46965144467/nfd_havstrategi_uu.pdf
- Ot.prp. nr. 65 (2000-2001). *Om lov om endring i lov 14. juni 1985 nr. 68 om oppdrett av fisk, skalldyr m.v. (vederlag ved tildeling av konsesjoner for matfiskoppdrett av laks og ørret)*. Nærings- og fiskeridepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-65-2000-2001-/id164980/?ch=1>
- Prop. 1 LS (2017-2018). For budsjettåret: 2018 Skatter, avgifter og toll 2018. Finansdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/60ae6d000b81421983b31bfc834fc9b7/no/pdfs/prp201720180001ls0dddpdfs.pdf>
- Sjømat Norge. (u.å.). *Dette er Sjømat Norge*. Hentet 21. mai 2021 fra
<https://sjomatnorge.no/dette-er-sjomatnorge/>

- Sjømatbedriftene. (u.å.). *Sjømatbedriftene – din viktigste stemme*. Hentet 21. mai fra <https://sjomatbedriftene.no/var-politikk/>
- Solberg, C. C. G. (2019, 15. mars). *Carl Christian Grue Solberg, Vestland* [Video]. Høyre. <https://tv.hoyre.no/carl-christian-grue-solberg>
- Statistisk sentralbyrå. (u.å.). *Bruttonasjonalprodukt*. Hentet 18. mai fra <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/faktaside>
- Statistisk sentralbyrå. (2020, 29. oktober). *Akvakultur*. <https://www.ssb.no/fiskeoppdrett>
- Statsministerens kontor. (2018, 14. januar). *Politisk plattform: for en regjering utgått av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre* [Politisk plattform]. <https://www.regjeringen.no/contentassets/e4c3efd7e4d4458fa8d3d2bb1e43bcbb/plattform.pdf>
- Steinset, T. A. (2017). *Fiskeoppdrett – i Noreg og i Verda: Frå attåt næring til milliardindustri*. (Samfunnspeilet 1/2017). Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/artikler-og-publikasjoner/frattatnaering-til-milliardindustri>
- Tansey, O. (2007). Process Tracing and Elite Interviewing: A Case for Non-Probability Sampling. *Political Science & Politics*, 40(4), 765-772. <https://doi.org/10.1017/S1049096507071211>
- Trana, K., Sae-Khow, N. & Skjærseth, L. E. (2019, 3. april). Vil femdoble sjømatnæringen – prislappen er på 500 milliarder. *NRK*. <https://www.nrk.no/trondelag/sjomat-norge-onsker-a-femdoble-sjomatnaeringen--vil-koste-500-milliarder-1.14501218>
- Vedtak 826 (2017-2018). *Representantforslag om innføring av et produksjonsvederlag for oppdrett av laks, ørret og regnbueørret innenfor territoriallinjen*. Stortinget. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Vedtak/Sak/?p=71837>
- Velure, H. A. (2019, 15. mars) *Hanne Alstrup Velure, Ordfører kandidat i Lesja, Innlandet* [Video]. Høyre. <https://tv.hoyre.no/hanne-alstrup-velure-1>
- Venstre (2019a, 6.mars). *Nyttig å vite på landsmøtet*. <https://www.venstre.no/organisasjon/landsmote/lm2019/lmabc/>
- Venstre (2019b). *Møtebok Venstres landsmøte 2019* [Møtebok]. https://www.venstre.no/assets/M%C3%B8tebok3_VLM19.pdf

- Venstre, (2019c, 10. mars). *Venstres Landsmøte 2019 (Dag 3)* [Video]. Youtube.
<https://www.youtube.com/watch?v=7tSeV1QbI20>
- Vogel, D. (1987). Political Science and the Study of Corporate Power: A Dissent from the New Conventional Wisdom. *British Journal of Political Science*, 17(4), 385-408.
<https://doi.org/10.1017/S0007123400004841>
- Vormedal, I., Larsen, M. L. & Flåm, K. H. (2019). *Grønn vekst i blå næring? Miljørettet innovasjon i norsk lakseoppdrett* (FNI Rapport 3/2019).
<https://www.fni.no/getfile.php/1310934-1571995826/Filer/Publikasjoner/FNI-Report-2019-03-Vormedal-Larsen-Flam-Gronn-vekst-i-bla-naering-miljorettet-innovasjon-i-norsk-lakseoppdrett.pdf>
- Vormedal, I. & Skjærseth, J. B. (2019). The good, the bad, or the ugly? Corporate strategies, size, and environmental regulation in the fish-farming industry. *Business and Politics*, 22(3), 510-538. <https://doi.org/10.1017/bap.2019.30>
- Woll, C. (2007). Leading the Dance? Power and Political Resources of Business Lobbyists. *Journal of Public Policy*, 27(1), 57-78. <https://doi.org/10.1017/S0143814X07000633>
- Young, K. (2015). Not by structure alone: power, prominence, and agency in American finance. *Business and Politics*, 17(3), 443-472. <https://doi.org/10.1515/bap-2015-0004>

Upubliserte partidokumenter

Tilgang til materialet kan fås ved henvendelse til forfatter på epost: malene@steinsviken.net

Upublisert dokument 1: Fremskrittspartiet. (u.å.). Resolusjoner - *Redaksjonskomiteens innstilling* [Resolusjon]. Kilde: Er tidligere publisert og hentet fra FrPs nettside, men er ikke lenger tilgjengelig.

Upublisert dokument 2: Fremskrittspartiet, (2019). *Vedtatte resolusjoner Landsmøte 2019* [Resolusjonshefte]. Kilde: Er tidligere publisert og hentet fra FrPs nettside, men er ikke lenger tilgjengelig.

Upublisert dokument 3: Fremskrittspartiet Nordland. (u.å.). *Resolusjon nr. 11*. [Resolusjonsforslag oversendt til stortingsgruppen til FrP]. Kilde: Ansvarlig for innkomne resolusjoner, Ronny Røste.

Upublisert dokument 4: Fremskrittspartiet Trøndelag. (u.å.). *Fremskrittspartiet i front for ett blått taktskifte!* [Resolusjonsforslag]. Kilde: Informant Fremskrittspartiet Trøndelag.

Upublisert dokument 5: Fremskrittspartiet Vestland. (u.å.). *Like konkurransevilkår for havbruksnæringen* [Resolusjonsforslag]. Kilde: Ansvarlig for innkomne resolusjoner, Ronny Røste.

Vedlegg

Vedlegg 1: Oversikt over informanter intervjuet

Organisasjon/parti	Stilling	Dato	Sted	Lengde	Formål	Opptak eller notater	Transkribert
Sjømat Norge	Nasjonalt	23.09.2020	Digitalt	40 min	Bakgrunnsamtale	Opptak	Nei
NOU 2019: 18	Medarbeider for beregning av grunnrente	24.09.2020	Ansikt til ansikt	57 min	Bakgrunnsamtale	Opptak	Nei
Stortingsrepresentant SV	Forslagsstiller representantforslag	24.09.2020	Ansikt til ansikt	57 min	Bakgrunnsamtale	Opptak	Nei
Havbruksskattutvalget	Medlem	05.10.2020	Ansikt til ansikt	32 min	Bakgrunnsamtale	Opptak	Nei
Sjømatbedriftene	Nasjonalt	14.12.2020	Digitalt	50 min	Bakgrunnsamtale	Notater	Nei
Sjømat Norge	Nasjonalt	10.03.2021	Digitalt	53 min	Datainnsamling	Opptak	Ja
Sjømat Norge	Regionalt	25.01.2021	Digitalt	45 min	Datainnsamling	Opptak	Ja
Norsk Industri	Nasjonalt	28.01.2021	Digitalt	24 min	Datainnsamling	Opptak	Ja
Sjømatbedriftene	Nasjonalt	29.01.2021	Digitalt	43 min	Datainnsamling	Opptak	Ja
Nettverk for fjord- og kystkommuner	Nasjonalt	15.02.2021	Digitalt	58 min	Datainnsamling	Opptak	Ja
Høyre	Stortingsrepresentant Vestland	05.02.2021	Digitalt	44 min	Datainnsamling	Opptak	Ja
Høyre	Medlem resolusjonskomite for lokal verdiskapning	05.02.2021	Digitalt	52 min	Datainnsamling	Opptak	Ja
Høyre	Vestland fylke	08.02.2021	Digitalt	38 min	Datainnsamling	Opptak	Ja
Fremskrittspartiet	Stortingsrepresentant Nordland	23.02.2021	Digitalt	50 min	Datainnsamling	Opptak	Ja

Fremskrittspartiet	Trøndelag fylke	24.03.2021	Digitalt	1 t, 4 min	Datainnsamling	Opptak	Ja
Venstre	Medlem redaksjonskomite	01.03.2021	Digitalt	34 min	Datainnsamling	Opptak	Ja
Venstre	Storingsrepresentant Trøndelag	02.03.2021	Digitalt	53 min	Datainnsamling	Opptak	Ja
Venstre	Vestland fylke	09.03.2021	Digitalt	51 min	Datainnsamling	Opptak	Ja

Flere av informantene har flere ulike politiske verv. For å sikre informantenes anonymitet, har informantene kun blitt beskrevet ut fra deres mest relevante stilling/rolle for casestudien.

Personene ansatt i næringsorganisasjonenes stilling er ikke nevnt for å sikre deres anonymitet. Det er imidlertid oppgitt om de har en nasjonal eller regional stilling i organisasjonen de er ansatt i.

Vedlegg 2: Intervjuguide informanter ansatt i havbruksnæringen

Grunnleggende informasjon om intervjuet og informanten

Informantens navn:

Navn på organisasjon:

Stilling i tidsrommet juni 2018- mai 2019:

Dato for intervju:

Intervjusted:

Varighet intervju:

Informasjon før intervjuet begynner

Tusen takk for at du har mulighet til å ha dette møtet med meg i dag. Som jeg har fortalt tidligere via epost vil dette møtet handle om beskatning av havbruksnæringen og den politiske motstanden mot grunnrenteskatt. Masteroppgaven skriver jeg tilknyttet Fridtjof Nansens Institutt som studentstipendiat.

Gjennom intervjuene jeg skal gjennomføre, ønsker jeg særlig å undersøke hvilken rolle havbruksnæringen spiller for kommunene de er lokalisert i. I tillegg vil jeg undersøke samspillet mellom næringsaktører, altså selskaper og interesseorganisasjoner i havbruksnæringen og politikere, både på kommunalt, på fylkesnivå og nasjonalt.

Dette intervjuet blir en del av dataene jeg skal benytte i masteroppgaven. I tillegg til tidligere forskning og dokumenter.

Før vi starter:

Jeg ønsker å ta et lydopptak av dette intervjuet. Er dette greit for deg? Du kan når som helst i løpet av intervjuet be meg om å skru av opptaket.

Har du noen flere spørsmål før vi starter?

Bakgrunn

1. (Grand Tour) Den fjerde juni 2018 vedtok flertallet på Stortinget å be regjeringen nedsette et partssammensatt utvalg som skulle utarbeide en NOU som behandler ulike former for beskatning av havbruksnæringen, herunder produksjonsavgift og overskuddsbasert grunnrentebeskatning. Kan du fortelle litt om dine og selskapet tanker på dette tidspunktet?
  - a. Hva synes dere om de to alternativene for beskatning?

Hovedspørsmål

Instrumentell makt

2. Hvordan arbeidet dere for at deres mening i saken skulle bli hørt av politikerne?
  - a. Noen andre måter?
  - b. Forsøkte dere noen gang å informere andre aktører, organisasjoner eller velgere om grunnrenteskatt og hvorfor dere mente denne ikke burde innføres?
3. Var det noen politikere som var viktigere for dere å få gehør hos enn andre? I så fall hvorfor?
  - a. Hva med nasjonalt?
  - b. Hva med lokalt?
  - c. Hvem da?
4. Flere av dere som jobber i (navnet på organisasjonen de kommer fra) har vært aktive i politikken og flere politikere har tidligere vært ansatt i eller har interesser i havbruksnæringen. Kan du fortelle litt om hvordan dette påvirket deres kontakt og samarbeid i saken?
  - a. Opplevde dere at politikere som kjenner næringen lyttet mer eller hadde bedre forståelse enn andre?
    - i. Hva med politikere i kystkommuner/fylker?
    - ii. Hva med politikere som har jobbet i næringen?
  - b. Forsøkte dere å mobilisere noen av disse i saken?
5. Ga dere noen gang råd til politikere i spørsmålet om valg av form for beskatning?
  - a. Hva var disse?
  - b. Føler dere at dere besitter ekspertise på området og føler dere at politikerne opplever det samme?
  - c. Oppsøkte dere politikere eller dem dere?
  - d. Gikk dette gjennom uformelle eller formelle kanaler?

- e. Føler du at denne ekspertisen dere besitter gir dere autoritet i debatter og rådgivning?
6. Støttet dere noen partier enten lokalt eller nasjonalt på noen måte?
    - a. Hva med økonomisk?
    - b. Hva med i media?
  7. Høsten 2019 skulle havbruksutvalget gi sin anbefaling for hvordan havbruksnæringen burde skattlegges. Men før denne ble avlevert var det kommune- og fylkestingsvalg. Påvirket dette hvordan dere tilnærmet dere politikere i spørsmålet om grunnrenteskatt?
    - a. Tror du valget hadde noe innvirkning på hvordan politikerne posisjonerte seg med tanke på forslaget om grunnrenteskatt?
    - b. Forsøkte dere noen gang å nå politikerne gjennom å informere velgerne om saken?
  8. Involverte/mobiliserte dere andre aktører, for eksempel kommuner, selskaper, organisasjoner, politikere, velgere i motstanden mot grunnrenteskatten?

Strukturell makt

9. Hvor viktig opplever du at havbruksnæringen er for fylkene og kommunene den opererer i?
  - a. Hva med for sysselsetting, skatteinntekter, og tjeneste og varelevering til næringen?
10. Opplever du at kommunen/fylket tar hensyn til deres preferanser og behov når de utformer politikk?
  - a. Opplever du at de er bekymret for at dere skal slutte å investere i, flytte eller legge ned virksomheten deres i fylket/kommune?
  - b. Har dere noen gang informert om at dette kan bli et reelt tilfelle ved innføring av en grunnrenteskatt?
11. Opplevde du at kystkommuner/fylker var mer engasjert i saken enn dem i innlandet?
12. Hvilke følger kunne en innføring av grunnrenteskatt ha fått for næringen?
  - a. Kunne det ført til mindre investeringer, flytting eller nedleggelse?
  - b. Informerte dere noen gang politikere om disse potensielle følgene?
  - c. Informerte dere noen andre om disse, organisasjoner, velgere eller media?
13. Dette var alle spørsmålene jeg har forberedt. Før vi avslutter, er det noe mer du vil fortelle meg eller spørre om?

Vedlegg 3: Intervjuguide informanter fra Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet

Grunnleggende informasjon om intervjuet og informanten

Informantens navn:

Navn på organisasjon:

Stilling i tidsrommet juni 2018- mai 2019:

Dato for intervju:

Intervjusted:

Varighet intervju:

Informasjon før intervjuet begynner

Tusen takk for at du har mulighet til å ha dette møtet med meg i dag. Som jeg har fortalt tidligere via epost vil dette møtet handle om beskatning av havbruksnæringen og den politiske motstanden mot grunnrenteskatt. Masteroppgaven skriver jeg tilknyttet Fridtjof Nansens Institutt.

Gjennom intervjuene jeg skal gjennomføre ønsker jeg særlig å undersøke hvilken rolle havbruksnæringen spiller for kommunene de er lokalisert i. I tillegg vil jeg undersøke samspillet mellom næringsaktører, altså selskaper og interesseorganisasjoner i havbruksnæringen og politikere, både på kommunalt, fylkes og nasjonalt nivå.

Dette intervjuet blir en del av dataene jeg skal benytte i masteroppgaven. I tillegg til tidligere forskning og dokumenter.

Før vi starter:

Jeg ønsker å ta et lydopptak av dette intervjuet. Er dette greit for deg? Du kan når som helst i løpet av intervjuet be meg om å skru av opptaket.

Har du noen flere spørsmål før vi starter?

Bakgrunn

1. (Grand Tour) Den 1. juni 2018 kom næringskomiteen på Stortinget med tilrådning om innføring av grunnrenteskatt, som ditt parti var del av. Kan du fortelle litt om prosessen bak og deres tanker om grunnrenteskatt på dette tidspunktet?
  - a. Har deres mening om grunnrenteskatt endret seg siden dette tidspunktet?

Hovedspørsmål

Instrumentell makt

2. Opplevde dere i perioden fra tilrådingen og frem til landsmøtet å bli kontaktet av aktører i havbruksnæringen om beskatningsspørsmålet?
  - a. Hvem da og hva var deres anbefaling?
  - b. Kontaktet dere noen gang havbruksaktører for råd i saken? Hvorfor/ hvorfor ikke?
  - c. Var denne kontakten gjennom formelle eller uformelle kanaler?
3. Hvordan er deres forhold til havbruksaktørene som opererer i fylket/kommunen?
  - a. Hvordan er kontakten mellom dere?
  - b. Har dere som næringsparti et spesielt bånd til disse?
4. Flere i deres parti (navnet på partiet) har vært aktive i havbruksnæringen eller har egeninteresser i denne, og flere ansatt i havbruksnæringen er tidligere politikere. Kan du fortelle litt om dette påvirker deres kontakt og samarbeid i saken om grunnrenteskatt og i så fall hvordan?
5. Har dere fått noen støtte fra aktører i havbrukssektoren i spørsmålet om grunnrenteskatt?
  - a. På lokalt eller nasjonalt nivå?
  - b. I form av ekspertise på området?
  - c. I forberedelser til landsmøtet?
  - d. Hva med økonomisk?
  - e. Hva med i media?
6. Høsten 2019 skulle havbruksutvalget gi sin anbefaling for hvordan havbruksnæringen burde skattlegges. Men før denne ble avlevert var det kommune- og fylkestingsvalg. Påvirket dette hvilken stilling dere tok til spørsmålet om grunnrenteskatt?
  - a. Dere valgte å si nei til grunnrente skatt før både utredningen var ferdig og kommune- og fylkestingsvalget. Var det en grunn til dette?

Strukturell makt

7. Hvor viktig opplever du at havbruksnæringen er for fylket/kommunen?
  - a. Sysselsetting, skatteinntekter, tjeneste og varelevering til bedriften
  - b. Opplever du at næringsaktørene deler denne oppfatningen?
8. Hvordan påvirker dette forholdet kommunen/fylket og dere som politikere har med næringsaktørene?
  - a. Opplever du at de har eller forventer å ha en sentral posisjon?
  - b. Har de en sterk stemme når det gjelder politikkutforming?
  - c. Hva med når det gjaldt spørsmålet om grunnrenteskatt?
9. Når dere utformer politikk som kan påvirke havbruksnæringen, som i tilfelle om grunnrenteskatt eller produksjonsskatt, tar dere da hensyn til havbruksnæringens preferanser?
10. Hvilke følger ville en utflagging, reduserte investeringer eller nedlegging av havbruksnæringen hatt for kommunene/fylket?
  - a. Er dette noe dere er bekymret for?
  - b. Er dette noe dere tenker på når dere utformer politikk som kan påvirke havbruksnæringen i kommunen/fylket?
  - c. Er dette noe havbruksaktører har informert dere om at kan bli potensielle følger av en innføring av grunnrenteskatt?
11. Tror du spørsmålet om grunnrenteskatt er viktigere for dere som kystkommune/fylke enn for andre kommuner/fylker?
12. Spørsmål til stortingspolitikere: regjeringen har satt mål om en femdobling av havbruksnæringen de kommende årene. Påvirket dette valget av beskatning?

Avslutning

13. Dette var alle spørsmålene jeg har forberedt. Før vi avslutter, er det noe mer du vil fortelle meg eller spørre om?